

Versenyképességi évkönyv 2016

Magyarország helyzetének változása a régiós versenyben

DR. MOLNÁR LÁSZLÓ

UDVARDI ATTILA

Szerkesztés lezárva
2016. FEBRUÁR 28.
BUDAPEST

Az Évkönyv a GKI Gazdaságkutató Zrt. és a Friedrich-Ebert-Stiftung közös kiadványa.

© 2016

Friedrich-Ebert-Stiftung és GKI Gazdaságkutatói Zrt.

A jelen tanulmányban kifejtett nézetek a szerzők és egyben a GKI Gazdaságkutatói Zrt. nézetei, és nem feltétlenül tükrözik a Friedrich-Ebert-Stiftung nézeteit.

A Friedrich-Ebert-Stiftung és a GKI Gazdaságkutatói Zrt. által megjelentetett és a honlapján található bármely anyagot tilos kereskedelmi forgalomba helyezni, megjelentetni a Friedrich-Ebert-Stiftung és a GKI Gazdaságkutatói Zrt. előzetes írásbeli engedélye nélkül.

1. BEVEZETÉS.....	1
2. A MAGYAR GAZDASÁG VERSENYKÉPESSÉGE	2
2.1. ÖSSZEFOGLALÁS.....	2
2.2. GAZDASÁGI-TÁRSADALMI FEJLETTSÉG	4
2.3. DEMOGRÁFIA	8
2.4. MUNKAERŐPIAC	11
2.5. OKTATÁS, KÉPZÉS.....	13
2.6. INFRASTRUKTÚRA	24
2.7. KUTATÁS-FEJLESZTÉS-INNOVÁCIÓ	31
2.8. TERMELÉKENYSÉG.....	41
2.9. ADÓZÁS	44
2.10. BERUHÁZÁSOK, KÜLFÖLDI MŰKÖDŐTŐKE	48
2.11. ÜZLETI KÖRNYEZET.....	52
FELHASZNÁLT ADATBÁZISOK ÉS IRODALOM.....	61
RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA	64

1. BEVEZETÉS

A „Versenyképességi Évkönyv 2016” című kiadvány a legfrissebb adatokra és felmérési jelentésekre támaszkodva 72 versenyképességet mérő mutató, indikátor alapján mutatja be Magyarország a környező, versenytárs országhoz, valamint Németországhoz (a régió lakosságának egyik jelentős migrációs célországához) és az Európai Unió átlagához viszonyított pozícióját, ábrázolja és értékeli az elmúlt 8-10 év során bekövetkezett változások irányát és mértékét. Másrészt a visszatekintés világosabb képet ad arról, hogy az elmúlt néhány évben, főként a válság következtében a gazdaság mely területein sikerült előrelépni és hol nőtt más országokhoz képest a lemaradásunk. Jelen kötet nem törekszik a versenyképességre hatással lévő összes mutató, indikátor bemutatására, a bemutatott mutatószámok köre tovább bővíthető egyéb indikátorokkal, elemzési keretünket azonban az általunk leglényegesebbnek tartott indikátorok bemutatására korlátoztuk.

A gazdaság fejlettségét, valamint az élet minőségét fejezik ki az általános gazdasági mutatószámok, amelyeket akár szintetikus versenyképességi mutatóknak is tekinthetünk. Ezek a társadalom hosszabb távú versenyképességi potenciáljának fontos elemei. További mutatók a versenyképesség kínálati tényezői között vizsgálják az üzleti környezetet, az oktatást, az infrastruktúrát, valamint a kutatás-fejlesztést, az innovációs környezetet. Az adatok egy része statisztikai adatokon alapuló kemény, más része szubjektív értékeléseken alapuló „puha” információ. Ugyanakkor a befektetői döntések gyakran ez utóbbiakra támaszkodnak.

A kötetben szereplő mutatók egy része a világon ma ismert versenyképességi jelentésekben is megjelenik, ezek közül több e kötetnek is fontos forrása. Elsősorban két ilyen jelentésre támaszkodtunk: az első az IMD World Competitiveness Yearbook, a második a Világgazdasági Fórum Globális Versenyképességi Programja keretében megjelenő WEF Global Competitiveness Report. E jelentések a magyar gazdaságban felmerülő fontos versenyképességi kérdésekre csak általános válaszokat adnak és módszertani megközelítésük - a széleskörű szakértői megkérdezés - miatt nagyrészt szubjektív értékeléseket tartalmaznak. Az objektívebb statisztikai adatokat azonban széleskörűen kiegészítik, ezért adatforrásként nélkülözhetetlenek.

A kötetben Magyarország versenyképességi mutatóit egyrészt a nálunk valamivel fejlettebb (Csehország, Szlovénia), valamint az egy szinten lévő régiós versenytársainkkal (Lengyelország, Szlovákia, Románia) hasonlítottuk össze. Fontos megjegyezni, hogy Románia a kötetben szereplő többi közép-kelet európai gazdaság teljesítményétől még számos mutató tekintetében elmarad, az elmúlt néhány évben mutatott teljesítménye alapján már inkább tartozik ezek közé az országok közé, mint a számottevő hátrányban lévő Horvátország és Bulgária alkotta országcsoportba.

2. A MAGYAR GAZDASÁG VERSENYKÉPESSÉGE

2.1. ÖSSZEFOGLALÁS

A versenyképesség a gazdaság olyan állapotjelzője, amely lényegesen összetettebb fogalmat takar, mint például a gazdasági növekedés. Amíg utóbbit egyszerűen ki lehet fejezni a GDP-mutatóval (azaz a bruttó hazai termékre vonatkozó mérőszámmal), addig a versenyképességet sokdimenziós mutatószámként tudjuk csak meghatározni. A két fogalom ebből a szempontból különbözik, azonban mégis elválaszthatatlanok egymástól: versenyképesség nélkül ugyanis nem érhető el gazdasági növekedés, illetve a versenyképesség egyik eleme – különösen a tőkevonás szempontjából – lehet a stabil és fenntartható gazdasági növekedés. Versenyképes szereplők nélkül egy versenyképes nemzetállam gazdasága elképzelhetetlen. **Magyarország ma igen jelentős versenyképességi hátránnyal rendelkezik.** E probléma megoldása egyre sürgetőbb, hiszen a gyors és hatékony beavatkozás nélkül könnyen előfordulhat, hogy az országunk végképp lemarad a fejlettségi versenyben.¹

Ez a kötet nem kíván politikai vagy gazdaságpolitikai tanácsokat, különösen recepteket adni a kibontakozáshoz. Csak arra törekszik, hogy mintegy hetven gazdasági-társadalmi tényező változásának nemzetközi összehasonlításán keresztül **bemutassa a magyar gazdaság erősségeit és gyengeségeit**, illetve, hogy ezek milyen irányban változtak az elmúlt években. Eredményt az erősségek továbbfejlesztésével és a szűk keresztmetszetek feloldásával egyaránt el lehet érni, miközben a változásnak nyilvánvalóan általános politikai és gazdaságpolitikai feltételei is vannak.

A három legismertebb, leginkább idézett versenyképességi rangsort és az azt alátámasztó mutatószámrendszert a **Világgazdasági Fórum (WEF)**, az **IMD (International Institute for Management Development)**, valamint a **Világbank** publikálja minden évben. Magyarország e rangsorokban felemásan teljesített az elmúlt 10 évben. A **WEF rangsorban 10 év alatt 25 helyet** (140 ország közül) **rontva** a 63. helyen álltunk 2015-ben, az **IMD rangsorában 13 helyet csúsztunk hátrébb** (61 országból) a 48. helyre 2006 és 2015 között, míg a **Világbank rangsorában 6 hellyel sikerült előrelépünk** az 54. pozícióba (189 ország közül). A WEF és az IMD rangsoraiban versenytárs országaink közül 2015-ben Csehország és Lengyelország jócskán megelőz minket, míg Szlovákiával, Szlovéniával és Romániával egy csoportot képezünk. Előbbi rangsorban csak Szlovákiát, utóbbiban csak Romániát előzzük meg. A Világbank rangsorában a vizsgált országok közül 2015-ben mi voltunk a sereghajtók, kevéssel előznek meg a románok, szlovének és a csehek, ennél jóval többel lengyelek és a szlovákok.

¹ Varga János: Versenyképességi helyzetjelentés Magyarországról in: XXI. Század – Tudományos Közlemények 2013/29

A vizsgált 6 régiós ország összehasonlításában Magyarország az elemzésbe bevont 68 mutató közül a legfrissebb elérhető adatok (2013, 2014 vagy 2015) alapján 5 esetben végzett az első, 4 esetben a második, 15 esetben a harmadik, 17 esetben a negyedik, 15 esetben az ötödik, míg 12 esetben a hatodik helyen, mely alapján (súlyozott átlagát számítva) az átlagos helyezésünk 4,0. A jelen évkönyvben szereplő - általában mutatóként változó – összehasonlítást jelentő bázisévhez képest a mutatók 21%-ánál előreléptünk a régiós rangsorban (volt, ahol már korábban is elsők között voltunk), 35%-ánál nem változott helyezésünk (több esetben már eredetileg is utolsók voltunk), míg fennmaradó 44%-ánál romlott a régiós pozíciónk.

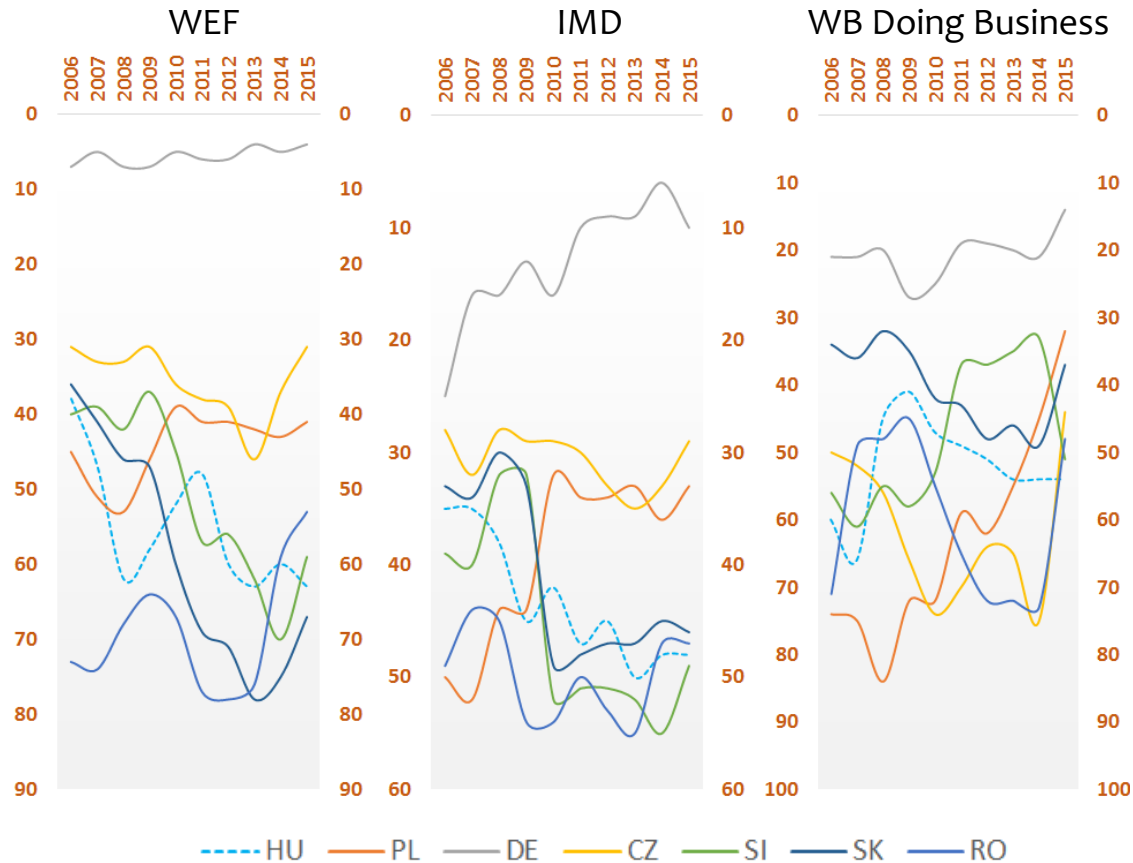
Az Európai Unió országok (28) közül a versenyképességi mutatók összehasonlításában 36 esetben állunk a 20. vagy annál rosszabb pozícióban, 23 esetben a 10-19. hely, míg 9 esetben az első 9 hely valamelyikén, mely alapján **az átlagos helyezésünk 18,6**. Európai összehasonlításban legjobb helyezésünk a 3., mely a **közúthálózatunk sűrűségét** dicséri. Az EU28 országok sorrendjének az első negyedében helyezkedünk el a vasúthálózat sűrűsége, a vállalat alapítás időigénye és lépéseinek száma, a feldolgozóipari kivitelből képviselt csúcstechnológiai kivitel arány és a függőségi ráta tekintetében. A rangsor utolsó helyén állunk ugyanakkor számos mutató tekintetében: nálunk legnagyobb probléma **a társadalom elöregedése**, a vállalatvezetők értékelése szerint **nálunk a legalacsonyabb szintű a nyelvtudás**, nálunk **a legkevésbé hatékony a KKV-k működése**, **a vállalatok innovációs kapacitása a leghiányosabb**, **az értékláncok nálunk hiányoznak a leginkább**, **míg a mobil szélessáv előfizetések fajlagos száma is Magyarországon a legalacsonyabb**, **valamint nálunk a legmagasabb az ÁFA-kulcs**. Az utolsó háromban vagyunk még az egy lakosra vetítve oktatásra fordított állami kiadások, a matematikai és tudományos oktatás minősége, a versenyszabályozás hatékonysága, valamint az egészségügyi infrastruktúra minősége (utóbbiak a cégvezetők szerint) tekintetében.

Az elmúlt 8-10 év során **Magyarország versenypozíciója mind régiós, mind európai kitekintésben romlott**, akár a mutatók értékét, akár a rangsorokban elfoglalt helyezéseinket tekintjük. Ennek hátterében részben a világgazdasági, majd az európai hitelválság és hatásai, részben gazdaságpolitikai döntések és ezek hatásai állnak. A régióban a válság által legkevésbé érintett és a legtöbb reformot bevezetett **Lengyelország összesített rangsorokbeli helyezése, valamint a legtöbb versenyképességi mutatója (a vizsgált mutatók 81%-a) javulást mutat**. A lengyelek mellett – igaz jóval alacsonyabb bázisról – a románok javítottak számottevően versenyképességükön, míg Szlovákia és Csehország régiós viszonylatban kismértékű, ugyanakkor a hitelválság által leginkább negatívan érintett Szlovénia jelentős versenyképességbeli visszaesést volt kénytelen elszenvedni.

2.2. GAZDASÁGI-TÁRSADALMI FEJLETTSÉG

1. ÁBRA Versenyképességi rangszámok

2006-2015 (minél alacsonyabb az érték, annál kedvezőbb az értékelés)

FORRÁS: IMD, WEF, World Bank

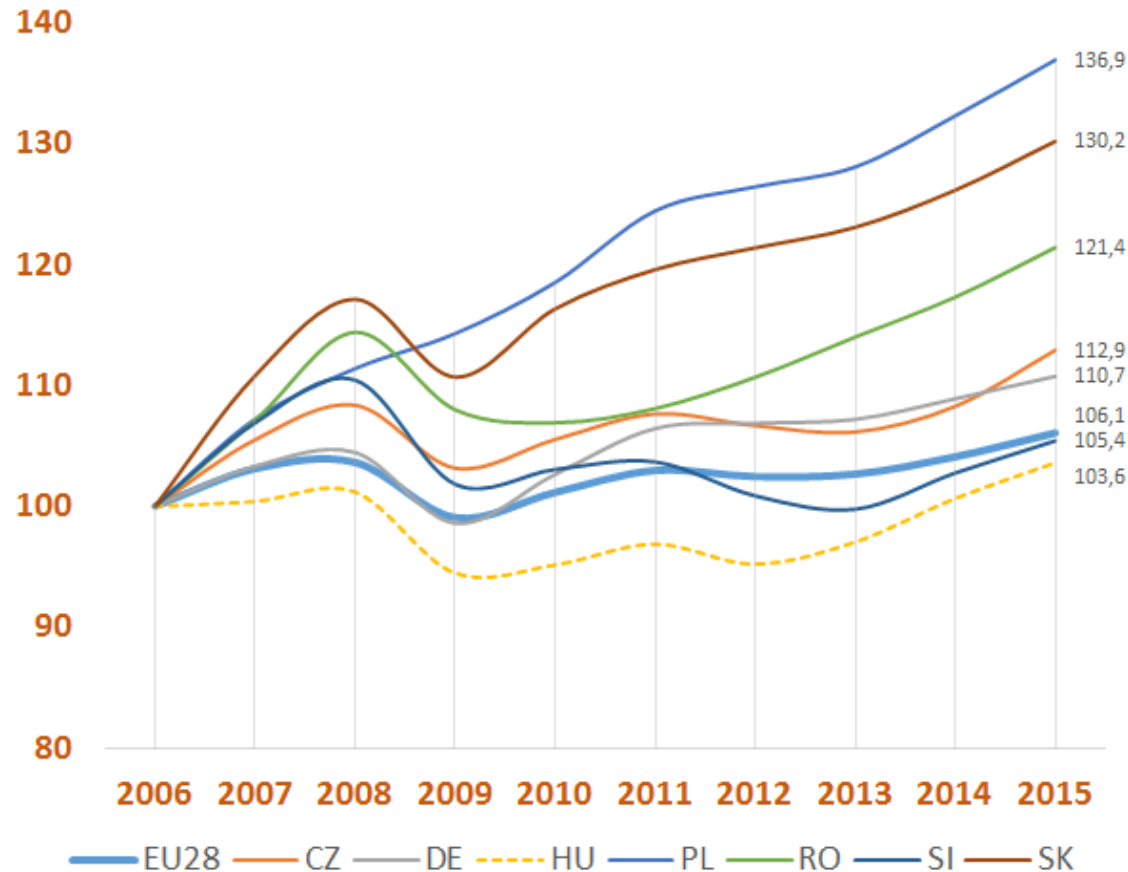
A három leginkább idézett versenyképességi rangsort és az azt alátámasztó mutatószámrendszert a Világ gazdasági Fórum (WEF), az IMD (International Institute for Management Development), valamint a Világbank publikálja minden évben. Az első kettő széles perspektívában (makrogazdasági, demográfiai, szociális, oktatási stb.) vizsgálja az országok, míg a Világbank „Doing Business” rangsora elsősorban a cégek cégalapítási és ügyviteli lehetőségeit, a vállalkozások működési környezetét szabályozó törvényeket, határozatokat és üzleti környezetet vizsgálja.

Magyarország e rangsorokban felemásan teljesített az elmúlt 10 évben. A WEF rangsorban 10 év alatt (140 ország közül) 25 helyet rontva a 63. helyen álltunk 2015-ben, az IMD rangsorában (61 országból) 13 helyet csúsztunk hátrébb a 48. helyre 2006 és 2015 között, míg a Világbank rangsorában 6 helylyel sikerült előrelépni az 54. pozícióba (189 ország közül).

A WEF és az IMD rangsoraiban a versenytárs országok közül 2015-ben Csehország és Lengyelország jócskán megelőz minket, míg Szlovákiával, Szlovéniával és Romániával egy csoportot képezünk. Előbbi rangsorban csak Szlovákiát, utóbbiban csak Romániát előzzük meg. A Világbank rangsorában a vizsgált országok közül 2015-ben mi voltunk a sereghajtók.

2. ÁBRA A reál-GDP változása

2006-2015 (2006=100)

FORRÁS: Eurostat; MEGJEGYZÉS: 2015: Európai Bizottság előrejelzése.

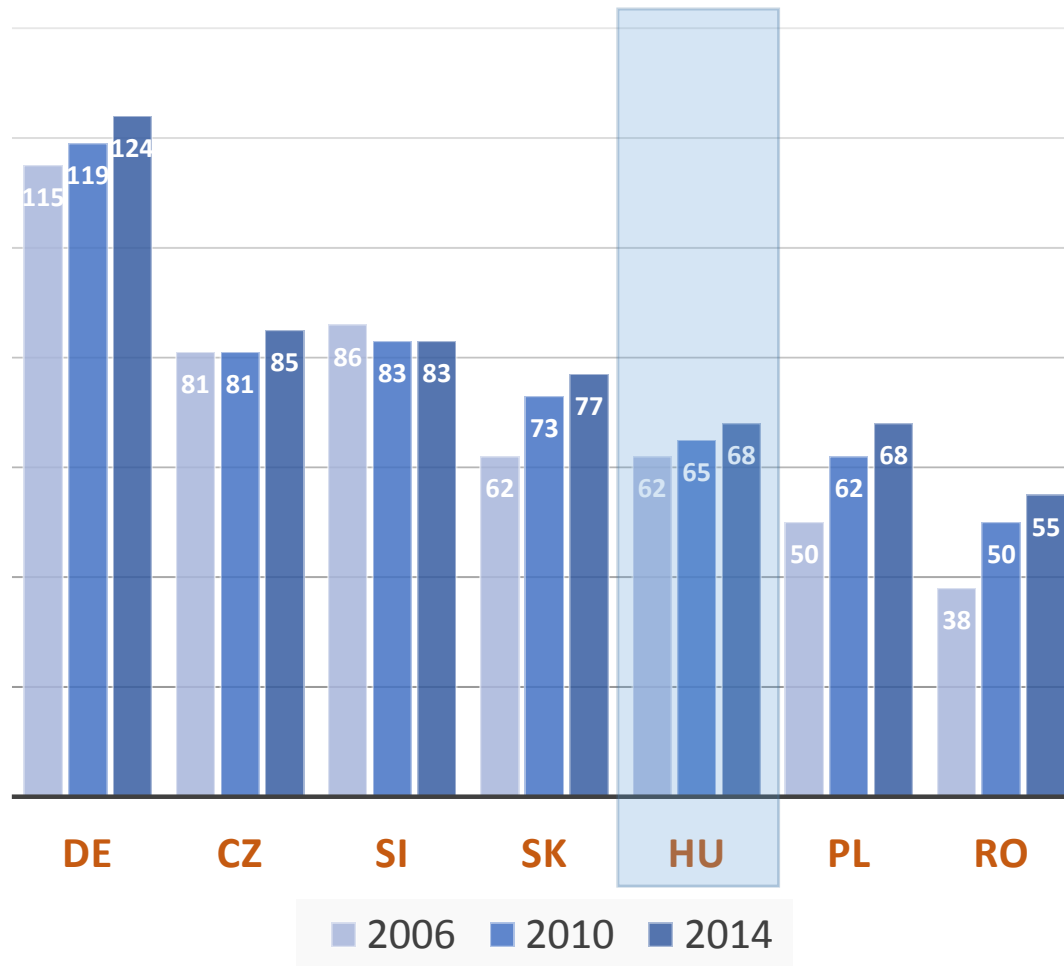
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **20./28.**

A reál GDP összehasonlító áron mutatja be az adott évi gazdasági teljesítmény változását, ezzel lehetővé teszi az országok közötti összehasonlítást is.

A gazdasági növekedés lassulása, vagy annak csökkenésbe fordulása (Lengyelországot leszámítva) minden országot érintett 2009-ben. Lengyelország jelentős belső felvevőpiacának és így a többi országhoz képest kisebb nemzetközi kiszolgáltatottságának köszönhetően tudta elkerülni a visszaesést. A szlovákok 2009 után, a románok 2010 után álltak növekvő pályára, míg a csehekénél, a szlovénekénél és nálunk újabb visszaesés következett be 2012-ben, mely előbbi két ország esetében 2013-ban is zsugorította a gazdaságot. Magyarország 2015-ben érte el a gazdasági válság előtti reál-GDP szintet, a szlovéneket leszámítva jóval később, mint a többi vizsgált ország. Ráadásul **2006-os bázison alig 3,6%-kal tudtunk bővülni, mely régióinkban a legrosszabb teljesítmény**, Lengyelországgal, Szlovákiával vagy a miénkhez képest alacsony bázisról induló Romániával összehasonlítva pedig jelentős a lemaradásunk.

3. ÁBRA Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson

EU28=100

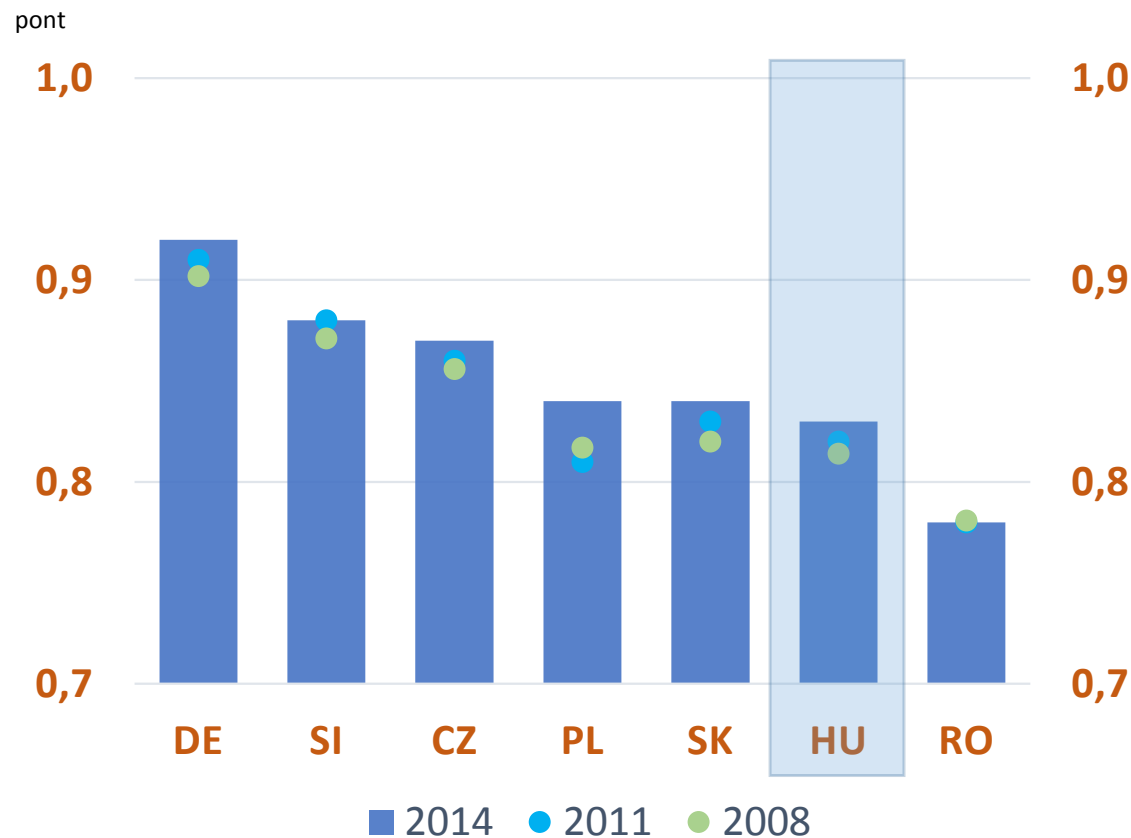
A gazdasági fejlettség és növekedés legáltalánosabb mutatószáma az egy főre jutó GDP, amely egyrészt a gazdaság teljesítményét, másrészt a népesség-szám alakulásának összhatását fejezi ki.

2006-ban Magyarországon az egy főre jutó GDP vásárlóerő paritáson az EU28 országok átlagának 62 százalékát érte el, mely 2010-re az akkori átlag 65%-ára, 2014-re **68%-ára emelkedett. Mindezzel kis mértékben (2 százalékponttal) csökkenteni tudtuk hátrányunkat a csehekkel, jelentősen a szlovénekkal (9 százalékponttal) szemben. A referencia-pontként kiválasztott németek jóval magasabb bázisról, de némileg távolodtak mind tőlünk, mind az EU-átlagától. A velünk egy szintről induló szlovákok, főként a 2006-2010 közötti teljesítményüknek köszönhetően 15 százalékponttal közelítették az EU-átlagát, így már 9 százalékponttal felettünk állnak, míg a lengyelek a hozzánk mért 12 százalékpontos lemaradásukat dolgozták le 2006 és 2014 között. Eközben a románok az EU-átlag 38%-áról annak 55%-ára bővültek.**

FORRÁS: Eurostat

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **18./28.**

4. ÁBRA A humán fejlettség mértéke (HDI index)

FORRÁS: Human Development Report UN

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **24./28.**

A **humán fejlettség indexét** gyakran a bruttó hazai termék egyik alternatívájaként tartják számon, tekintetbe véve, hogy az emberi jólét fogalmát a GDP-nél szélesebb körben értelmezi. Az index három mutató egyszerű átlagolásával áll elő: a „hosszú és egészséges élet” célkitűzés a születéskor várható élettartamban kerül számszerűsítésre, az „iskolázottságot” olyan arányok képviselik, mint az írástudó felnőtt lakosság, valamint a különböző szintű iskolatípusokba történő beiskolázottak részesedése a népességből, végül az „életszínvonalat” a vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó bruttó hazai termék reprezentálja.²

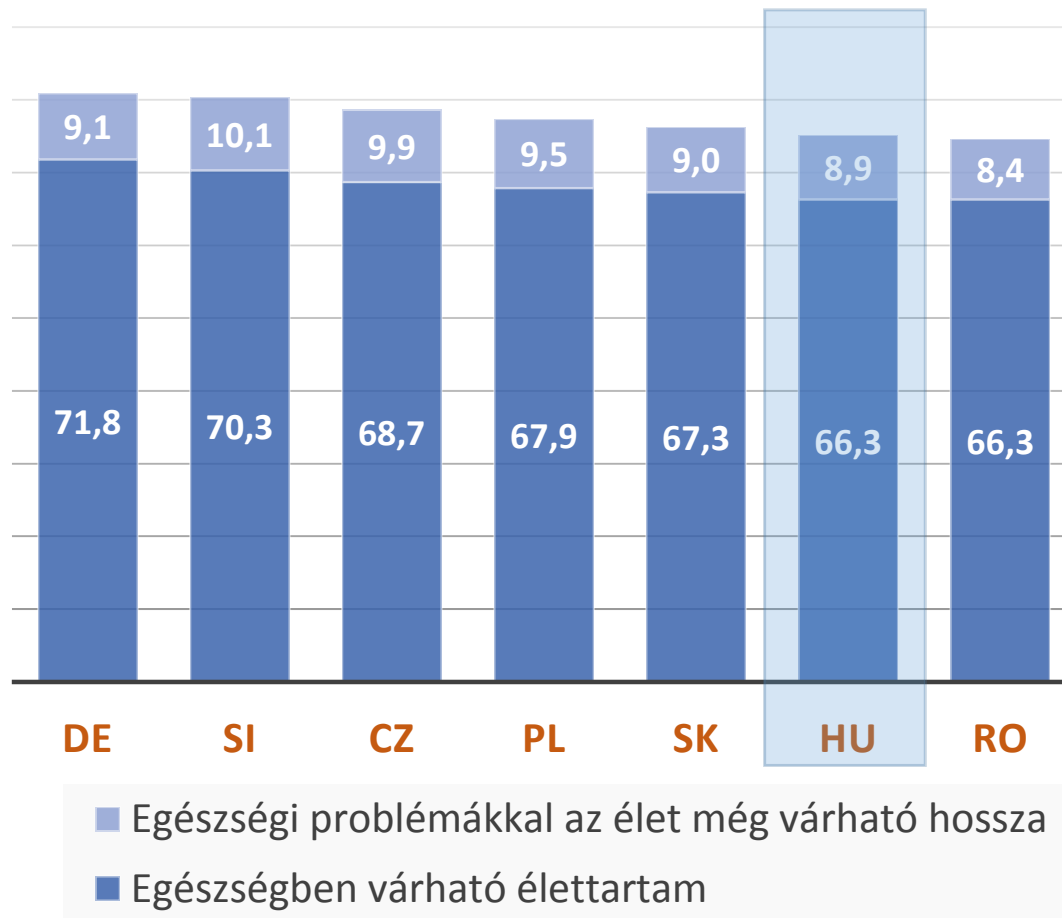
Magyarország HDI pozíciója a rangsorban elfoglalt helyezés alapján összességében egy hellyel romlott (2008-ban a világ 182 országa között a 43., 2014-ben 188 közül pedig a 44. volt.), míg a régióknak országaival összehasonlítva szintén egy hellyel állunk hátrébb. **A HDI index - Romániát kivéve - minden vizsgált országban javult 2008 és 2014 között,** leginkább Lengyelországban, mely 5 év alatt Magyarországot és Szlovákiát is megelőzte.

² "Human Development Report 2015: Work for Human Development"

2.3. DEMOGRÁFIA

5. ÁBRA Várható élettartam

2014 (év)

FORRÁS: Human Development Report UN

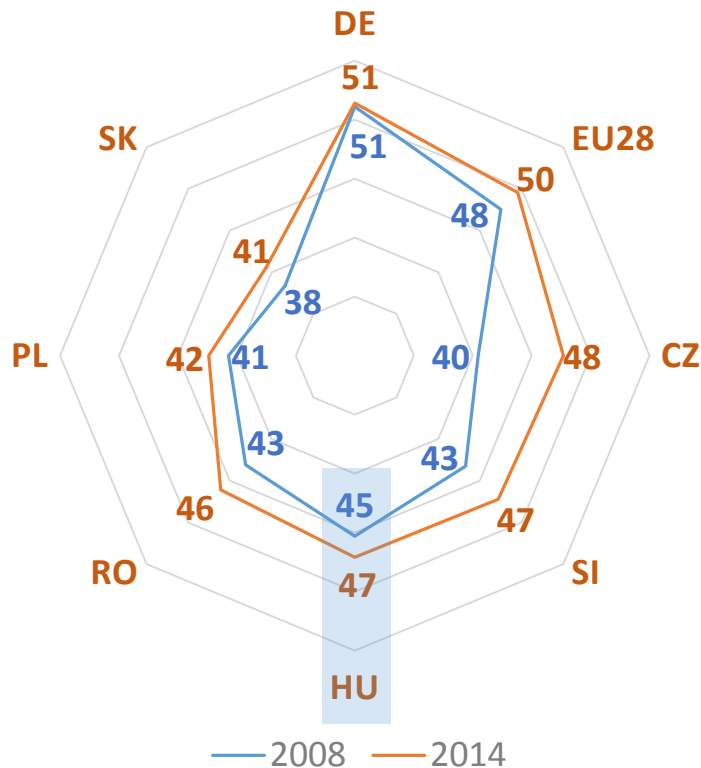
Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **24./28.**

A társadalom fejlettségének fontos mérőszáma a **születéskor várható élettartam**, ami 2008 és 2014 között a vizsgált országokban 1-1,5 évvel növekedett. Németországban 80,9 év a várható élettartam, míg régióinkban Szlovéniában a legmagasabb (80,4 év), melyet Csehország (78,6 év), Lengyelország (77,4 év), Szlovákia (76,3 év), majd Magyarország (75,2 év) és végül Románia (74,7 év) követ.

A gazdasági fejlettség szintje és az egészségben megélt életkor nem feltétlenül függenek szorosan össze: A magyarok, hasonlóan a románokhoz, átlagosan 66,3 évet élnek meg egészségben (2014), a szlovákok ennél egy évvel, a lengyelek 1,6 évvel, a csehek 2,4 évvel, a szlovének 4 évvel többet. Az egészséges életmód és az egészségügyi szolgáltatások szerepe ezért Magyarországon is egyre inkább felértékelődik. Ugyanakkor a gazdasági helyzet romlása a növekvő stressz (félelem a munkanélküliségtől, a krónikusan alacsony jövedelmek, a növekvő jövedelmi különbségek) nálunk erőteljesebb hatást gyakorolnak az egészségi állapotra, mint a vizsgált országokban. Szintén kedvezőtlen hatást gyakorolt a folyamatosan megnyirbált egészségügyi kassa, amit a lakosság egyre nagyobb önfinanszírozása pótol, s ez utóbbi biztosítja elsősorban, hogy az egészségügyi ellátó rendszer még egyáltalán működőképes.

6. ÁBRA Függőségi ráta

A 15 évnél fiatalabbak és a 65 évnél idősebbek összesített létszámának aránya a 15-64 évesekhez viszonyítva (%)

FORRÁS: Euromonitor International

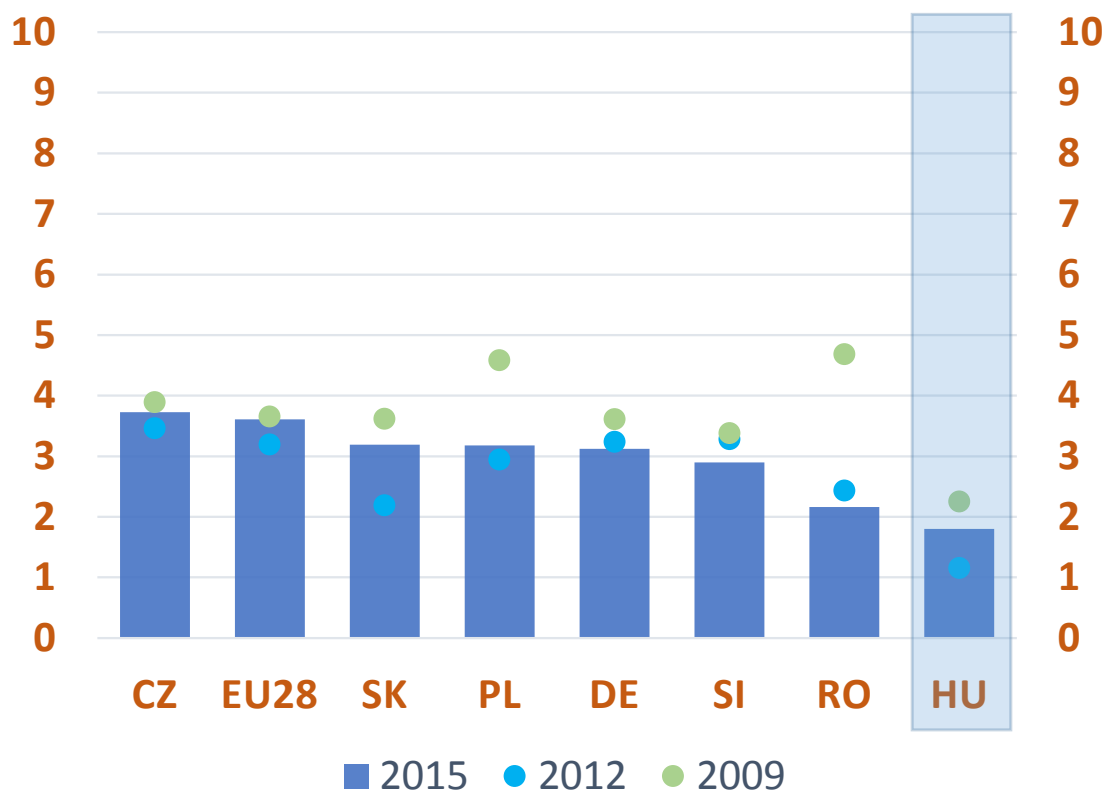
Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **5./26.**

Eltartottsági vagy más néven **függőségi ráta** a gyermekkorú (0-14 éves) és az idős (65+ éves) népesség arányát mutatja a 15-64 éves népesség százalékában. Európában a 15 évek alattiak arányának alakulása kevésbé okoz komoly problémát a döntéshozóknak, államháztartási szempontból a társadalom öregedése az igazi kihívás. Az öregedés folyamata hatással van erre az arányra: a munkaképes korú lakosság mérete csökken, míg az időskori eltartottak aránya nő. Más szóval, a függőségi ráta növekszik.

Németországot leszámítva minden vizsgált országban, valamint az EU-ban átlagosan is **nőtt a függőségi ráta 2008 és 2014 között**. A nyugat-európai országok jócskán felfelé húzzák az EU-átlagot, mely szerint 2014-ben az európai lakosság fele eltartott. A régiós tagállamokban ennél kissé kedvezőbb a helyzet, a függőségi ráta 48% Csehországban, 47-47% Magyarországon és Szlovéniában, 46% Romániában, 42% Lengyelországban, és a legkedvezőbb, 41% Szlovákiában. A mutató hat év alatt Csehországban romlott leginkább (8 százalékponttal), míg Magyarország esetében 2 százalékpont az emelkedés mértéke.

7. ÁBRA A társadalom elöregedése

0=akadály a gazdasági fejlődésnek, 10=nem akadály a gazdasági fejlődésnek

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

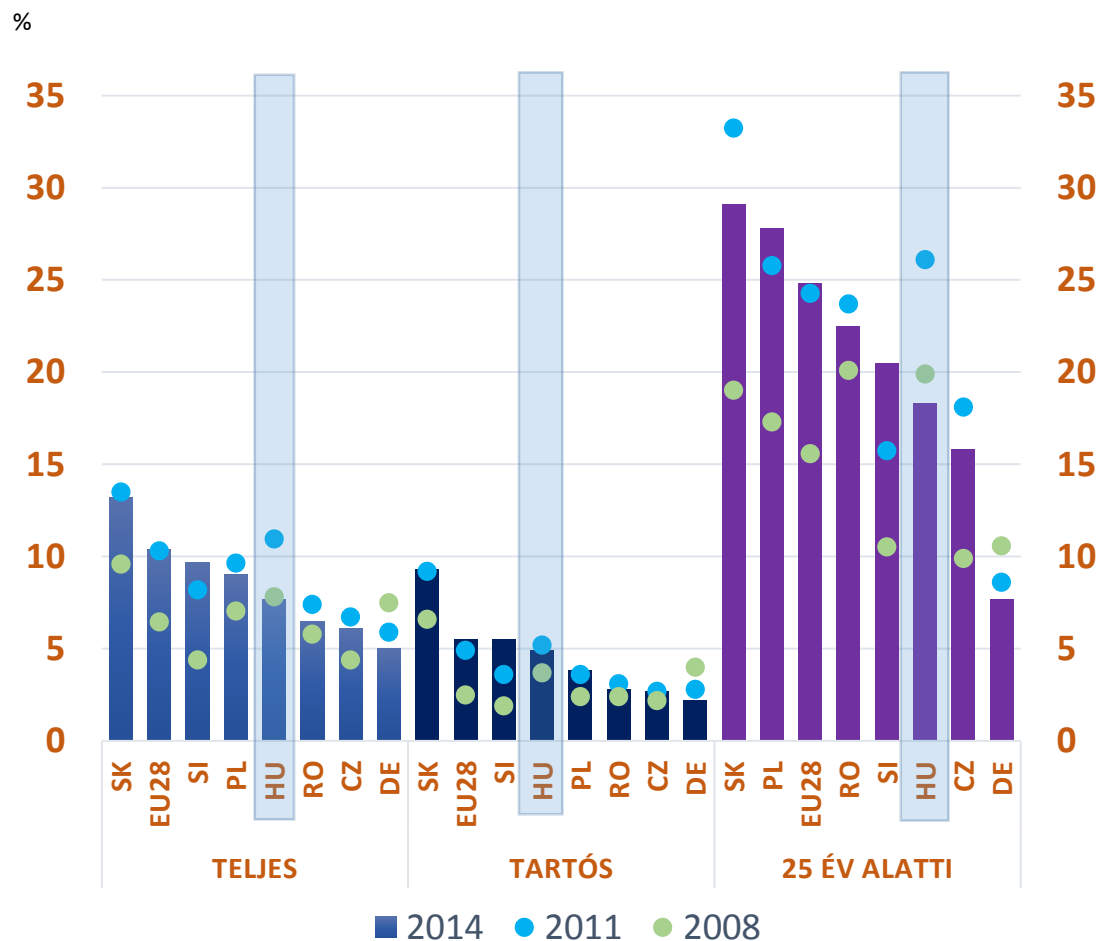
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **26./26.**

A következő néhány évtizedben az idős emberek aránya rohamosan növekedni, a munkaképes korú népesség aránya pedig számottevően csökkenni fog az Európai Unió országaiban. Óriási eredmény, hogy ma már az emberek hosszabb ideig élnek, a népesség elöregedése azonban komoly terhet ró az európai gazdaságokra és jóléti rendszerekre. Ez a demográfiai átalakulás tekinthető az EU előtt álló egyik legnagyobb kihívásnak. A népesség életkorával kapcsolatos változások hatással vannak és lesznek a nyugdíjakra, a tartós ápolásra-gondozásra, az oktatásra, valamint a munkanélküli-ellátásokra.

Mindezekkel együtt a társadalom elöregedése különféleképpen érinti az egyes országokat. Az IMD cégvezetők körében végzett felmérése szerint régióink országai **közül a társadalom elöregedése 2015-ben Magyarországon akadály leginkább a gazdasági fejlődésnek**, de az uniós átlaghoz képest kedvezőtlenebb pozícióban van Szlovákia, Lengyelország, Szlovénia és Románia. 2009 óta minden vizsgált ország pozíciója, valamint az uniós átlag is romlott e tekintetben, a legszembetűnőbb visszaesés - vélhetően a fiatal munkaképes korú generációk emigrációjának mérete és felgyorsulása miatt - mégis Romániát jellemezte.

2.4. MUNKAERŐPIAC

8. ÁBRA Munkanélküliségi ráta

FORRÁS: Eurostat, OECD Main Economic Indicators
 Magyarország helyezése az EU-ban (2014): 10./26, 18./26, 8./26.

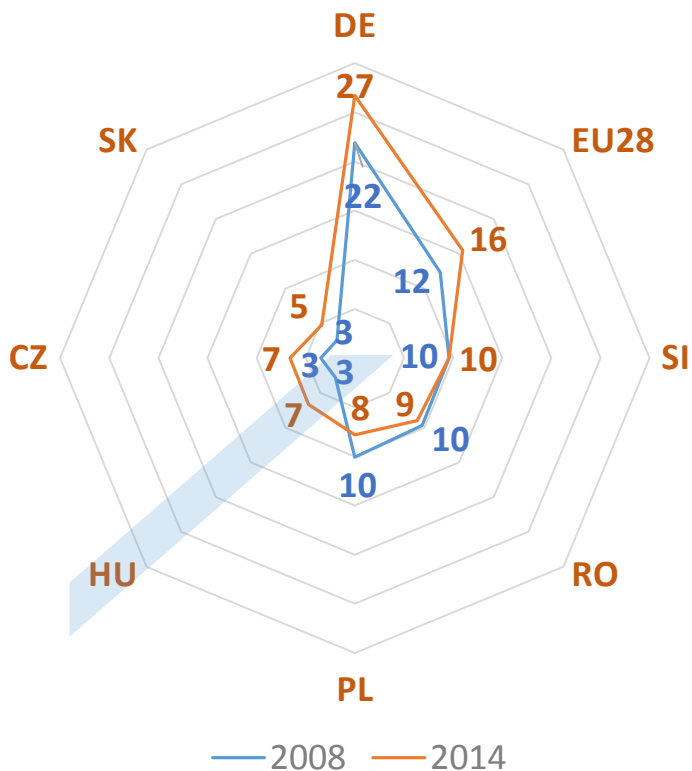
A gazdasági válságot követő években régióink országainak mindegyikében romlott a munkanélküliségi ráta (munkanélküliek számának és a munkaerő-állománynak a hányadosa), majd valamelyest mérséklődni tudott (kivéve Szlovéniát, ahol nőtt). **Hazánk esetében a 2008-as 7,8%-ról 2011-re 11%-ra nőtt, majd 2014-re nagyobb részt a közmunkaprogram felfutásának, a külföldi munkavállalásnak és kisebb részt a versenyszféra munkaerő felszívó hatásának köszönhetően 7,7%-ra csökkent.** A közmunkaprogram hatásaitól megtisztítva a ráta valahol 10% körül áll, **a (2010 utáni) külföldi munkavállalás hatását beszámítva pedig 15% lenne** a mutató összehasonlítható értéke. Az EU28-ak munkanélküliségi rátája hat év alatt 6,5%-ról 10,4%-ra nőtt.

A **tartós munkanélküliségi ráta**, mely az egyes vizsgált országokban a munkanélküliségi rátával azonos irányba mozdult, a hosszú távú, legalább 12 hónapja tartó állástalanságot jelenti. Magyarországon **2008 és 2014 között 3,7%-ról 4,9%-ra emelkedett (a közmunka ellenére)**, mely még mindig kedvezőbb, mint a szlovák vagy a szlovén mutató.

A fiatalok munkanélkülivé válása mind gazdaságilag, mind társadalmilag komoly problémát jelent, ráadásul a gazdasági válság súlyosbította az amúgy sem rózsás helyzetet. A 25 év alattiak munkanélküliségi rátája régióinkban 2014-ben Szlovákiában és Lengyelországban volt a legmagasabb, 29, illetve 28%, míg Magyarországon 18%.

9. ÁBRA Rész munkaidős foglalkoztatás

A teljes foglalkoztatás arányában (%)

FORRÁS: OECD Main Economic Indicators

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **25./28.**

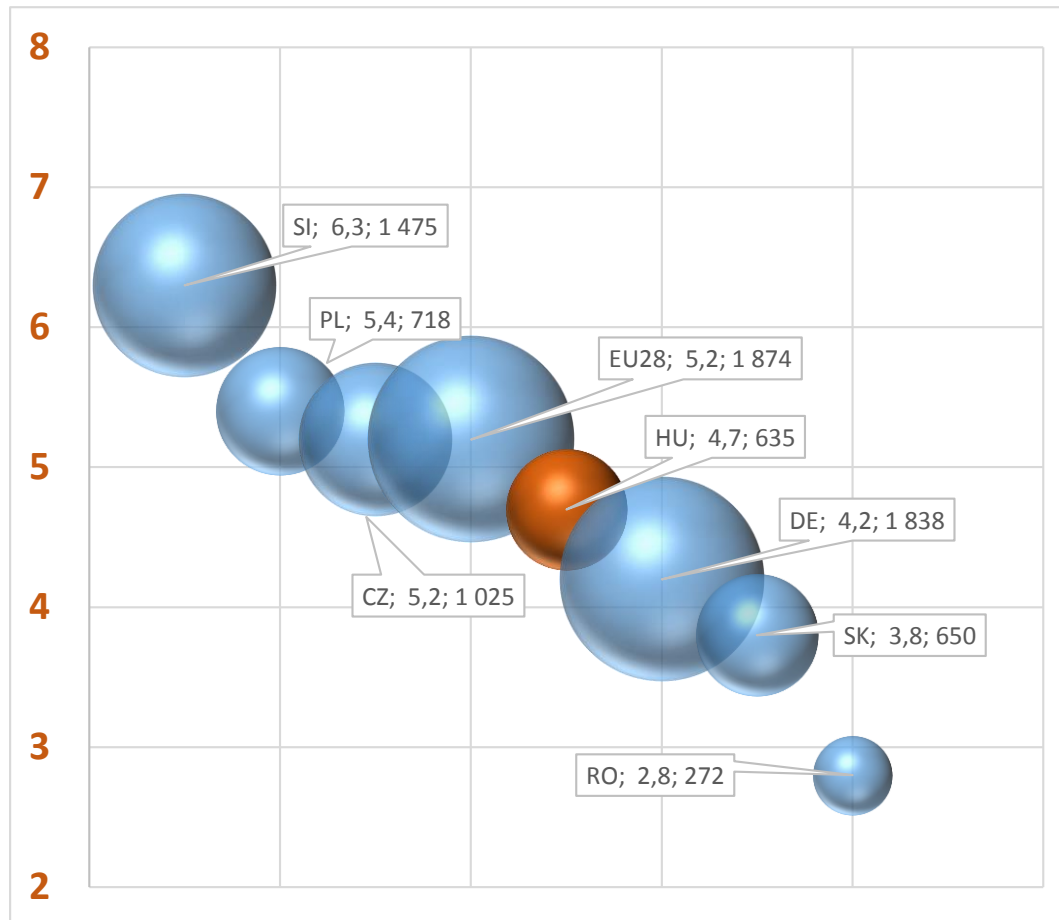
A **rész munkaidős foglalkoztatás** elterjesztésének kétféle elvi megközelítése létezik: amíg az egyik elsősorban a munkavállalók igényének megfelelő rugalmas munkavégzést célozza, addig a másik a munkahelymegőrzés és munkahelyteremtés alapján próbál támogatási eszközöket biztosítani. A nők és a fiatalok számára sokszor szinte ez az egyetlen megoldás az elhelyezkedésre, mások azért részesítik előnyben, mert így több idejük marad a családjukra vagy a hobbiakra. Ez utóbbi olyan országokra jellemző, ahol a bérszínvonal magas (pl. Hollandia, Svédország).

Az Európai Unióban a gazdasági válság előtt rohamosan terjedt a rész munkaidős foglalkoztatás, a válságot követően azonban ennek üteme lelassult, míg egyes országokban (Lengyelország, Románia) még vissza is esett az aránya. **Az Európai Unióban 2008-ban a foglalkoztatottak 12%-a dolgozott rész munkaidőben, mely arány 2014-re 16%-ra nőtt. Magyarország és Csehország esetében 3-ról 7%-ra, Szlovákia esetében 3-ról 5%-ra nőtt az atipikus foglalkoztatás e formájának aránya, Szlovénia esetében nem változott (10%). A munkaerőpiaci kivándorlás egyik fő célpontjának tartott Németországban 22-ről 27%-ra nőtt az arány 2008 és 2014 között.**

2.5. OKTATÁS, KÉPZÉS

10. ÁBRA Az oktatásra fordított állami kiadások

2013 (a GDP arányában), illetve a gömb mérete az oktatásra fordított állami kiadások 2013-ban egy lakosra vetített értéke euróban.

FORRÁS: Eurostat

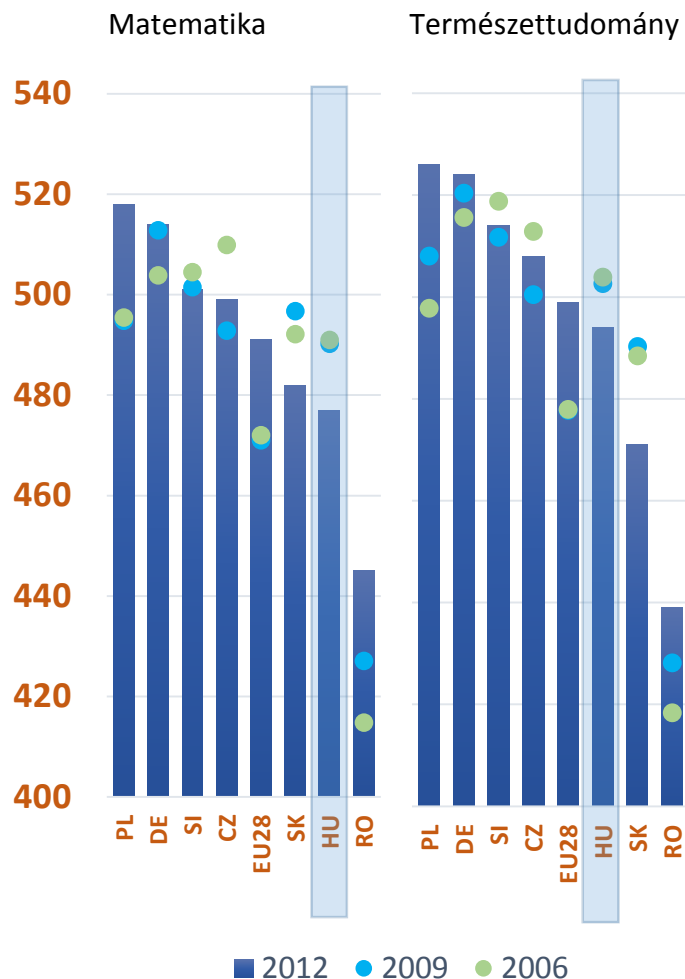
Magyarország helyezése az EU-ban (2013): **21./28**, illetve **27./28**.

A magyar oktatási rendszernek mind az ún. tárgyi, mind pedig személyi feltételei sok szempontból kedvezőtlenek. Ennek is a következménye, hogy a diákok teljesítményét tekintve nemzetközi összehasonlításban elég rosszul állunk. **Nemcsak a közismereti tárgyak oktatása gyenge, hanem a szakképzési rendszer sem hatékony.** Sem a felsőoktatás szerkezete, sem annak színvonala nem felel meg a gazdaság jelenlegi és főleg nem a jövőbeli igényeinek. Az iskolarendszer keretei között zajló, rugalmatlan oktatás hiányosságait csak részben képes ellensúlyozni a nagyobb rugalmasságot lehetővé tevő iskolarendszeren kívüli oktatás. Egyre többen képezik magukat életük során, de Magyarország így is sereghajtó.

Az oktatásra fordított állami kiadások Magyarországon a GDP arányában 4,7 százalékot tettek ki 2013-ban, mely alacsonyabb az EU28 országok átlagánál, a szlovén, lengyel vagy a cseh aránynál, magasabb ugyanakkor, mint a szlovák vagy a román arány (valamint a németnél is magasabb). Az oktatásra fordított állami kiadások **egy lakosra vetítve összege Magyarországon 2013-ban csak a románnál volt magasabb** (bár annál jóval). Az oktatók bérének emelése 2014-15-ben valamelyest közelítette az egy lakosra jutó kiadásokat az EU átlaghoz.

11. ÁBRA A 15 évesek matematikai készsége természettudományos műveltsége

pont

FORRÁS: PISA OECD

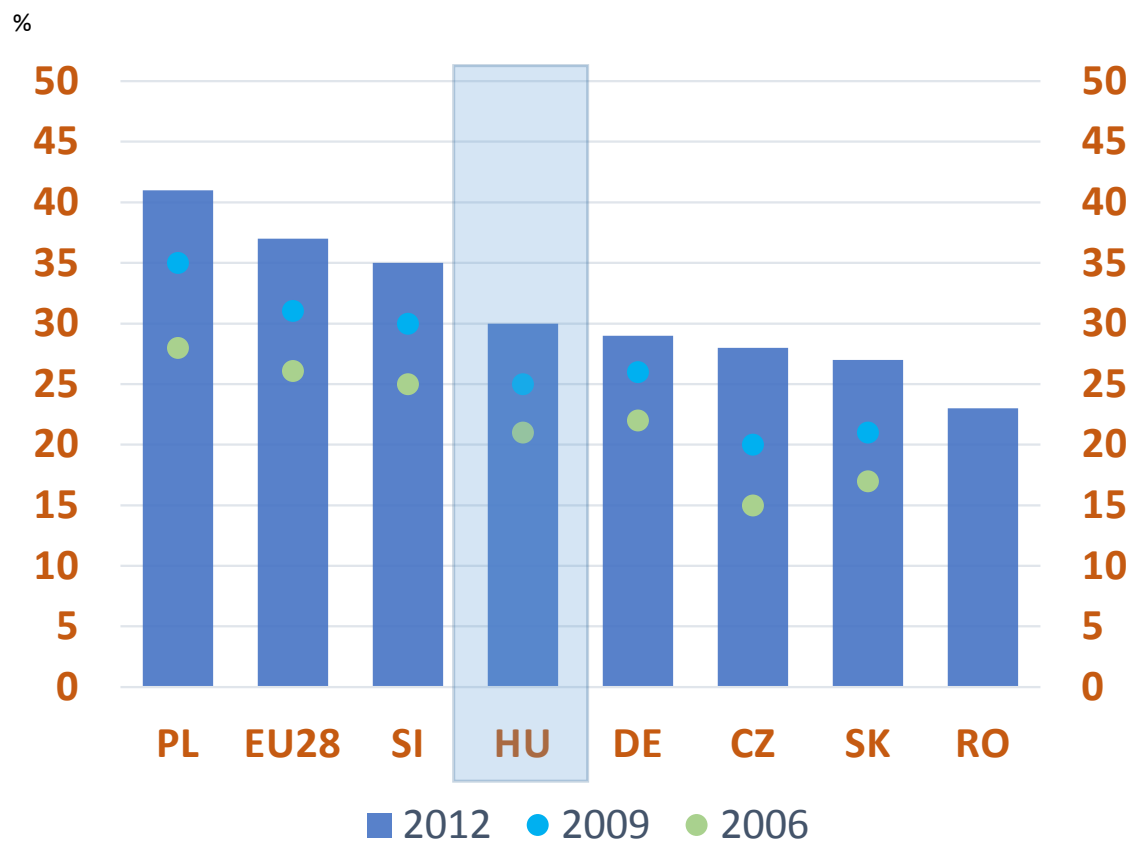
Magyarország helyezése az EU-ban (2012): **24./28**, illetve **19./28**.

Az OECD kezdeményezésére végzett PISA teszt alkalmazás-képes tudást mér, azt vizsgálja, hogy a tizenöt éves tanulók milyen mértékben képesek felhasználni a tudásukat életszerű helyzetekben, és ezt hogyan befolyásolja a tanulók és iskoláik háttere. A PISA-teszt eredményei arra adnak választ, hogy mennyire felelnek meg a különféle államok oktatási rendszerei által képzett tanulók a mindennapi élet, s a modern munkaerőpiac kihívásainak.

A legutóbbi, **2012-es PISA-teszt alapján a 15 éves magyar diákok matematikai készsége, ismeretei régióinkban csak román diákokét haladják meg** (igaz, azt jelentősen). 2006 és 2009 között kis mértékben, **2009 és 2012 között jelentősen romlottak a magyar fiatalok matematikai készségei**, miközben az EU28-átlag javult.

A magyar fiatalok természettudományos műveltsége a matematikai készségnél valamivel kedvezőbb helyezést kapott a 2012-es PISA rangsorban, de ezzel együtt is elmaradunk az EU28 országok átlagától. Optimizmusra azonban semmiképp sem ad okot, hogy **2006 és 2012 között a természettudományos műveltségre kapott pontszám 10 ponttal csökkent**, nálunk jobban csak Szlovákiában.

12. ÁBRA A felsőfokú végzettségűek aránya a 25-34 éves népességben

FORRÁS: OECD Education at a Glance

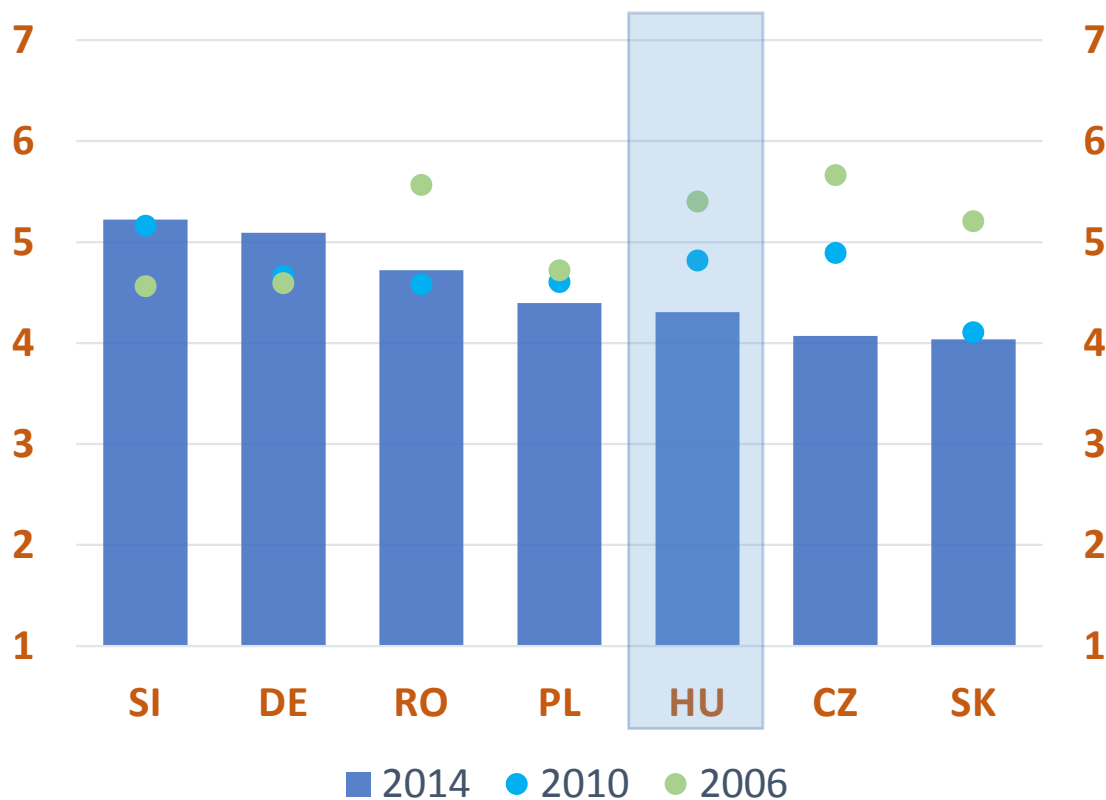
Magyarország helyezése az EU-ban (2012): **17./26.**

Az Európai Unió országaiban tíz 25-34 éves fiatal közül háromnak van felsőfokú végzettsége, de pl. Japánban, Izraelben, Kanadában és Koreában minden másodiknak. Régióinkban minden országra jellemző a felsőfokú végzettségűek arányának kisebb-nagyobb mértékű növekedése (Románia esetében csak 2012-re van adat). **A 2012-es magyar 30 százalék (2006-ban még csak 21) közepesnek számít a régiós mezőnyben**, de meghaladja a cseh, a szlovák, valamint a román arányt. Ebben a leggyorsabban felzárkózó ország a térségben Lengyelország, ahol a felsőfokú végzettségűek aránya a felsőoktatás gyors expanziója következtében már jóval meghaladja az EU átlagát.

Magyarországon a felsőoktatás területén dinamikus változás ment végbe az elmúlt másfél évtizedben. 1990 óta megnégyszereződött a felsőfokú képzésben részesülők száma. A felsőoktatás bővülésével párhuzamosan romlott az oktatás minősége, csökkent a diplomák értéke, ezért az oktatáspolitikával szemben az a követelmény, hogy a mennyiségi növekedéssel szemben az oktatási színvonal emelésére helyezze a hangsúlyt. **Ezt nem támogatja a folyamatos forráskivonás a felsőoktatásból, illetve a fizetős felsőoktatás részleges bevezetése, ami visszavetette a felsőfokú képzésben résztvevők számát 2012 után.**

13. ÁBRA A matematikai és tudományos oktatás minősége

1=a világ legrosszabbjai között van, 7=kitűnő, az egyik legjobb a világon

FORRÁS: WEF, Executive Opinion Survey

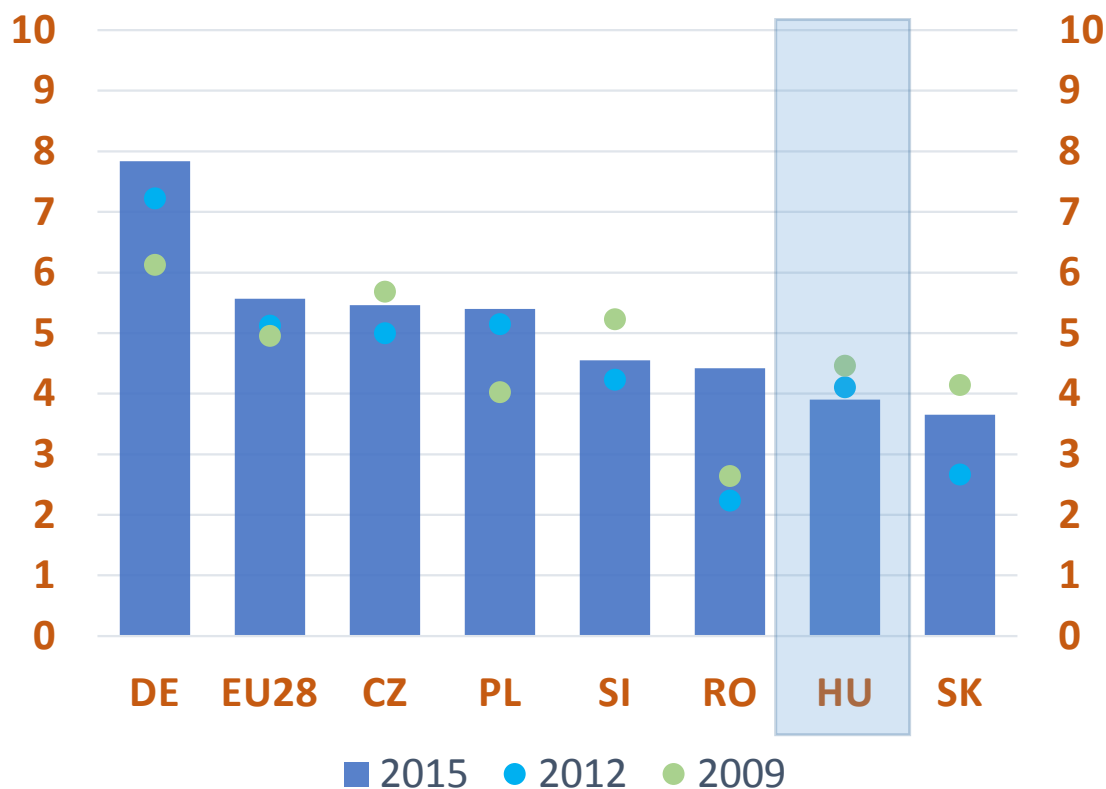
Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **26./28.**

A tanulók matematikai gondolkodásának fejlesztése során alapvető cél, hogy mind inkább ki tudják választani és alkalmazni tudják a természeti és társadalmi jelenségekhez illeszkedő modelleket, gondolkodásmódokat, módszereket és leírásokat. A matematikai nevelés sokoldalúan fejleszti a tanulók modellalkotó tevékenységét. Ugyanakkor fontos a modellek érvényességi körének és gyakorlati alkalmazhatóságának eldöntését segítő képességek fejlesztése. Egyaránt lényeges a reprodukív és a problémamegoldó, valamint az alkotó gondolkodásmód megismerése, elsajátítása, miközben nem szorulhat háttérbe az alapvető tevékenységek (pl. mérés, alapszerkesztések), műveletek (pl. aritmetikai, algebrai műveletek, transzformációk) automatizált végzése sem. A matematikai oktatás alapja a későbbi tudományos oktatásnak.

A **matematikai és tudományos oktatás minősége** a WEF felmérése szerint régióink országainak többségében – köztük Magyarországon is – változó mértékben, de romlott 2006 és 2014 között. **Magyarország a vizsgált időszakban a nagyon jó színtről az átlagos szintre csúszott vissza**, ezzel még megelőzi Csehországot és Romániát, elmarad azonban a szlovénektől (régióinkból itt történt egyedül javulás), a lengyelektől és a románoktól. Ez összecseng a PISA tesztek eredményeivel is.

14. ÁBRA Az egyetemi oktatás igazodása az üzleti szféra igényeihez

0=nem felel meg, 10=teljes mértékben megfelel

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

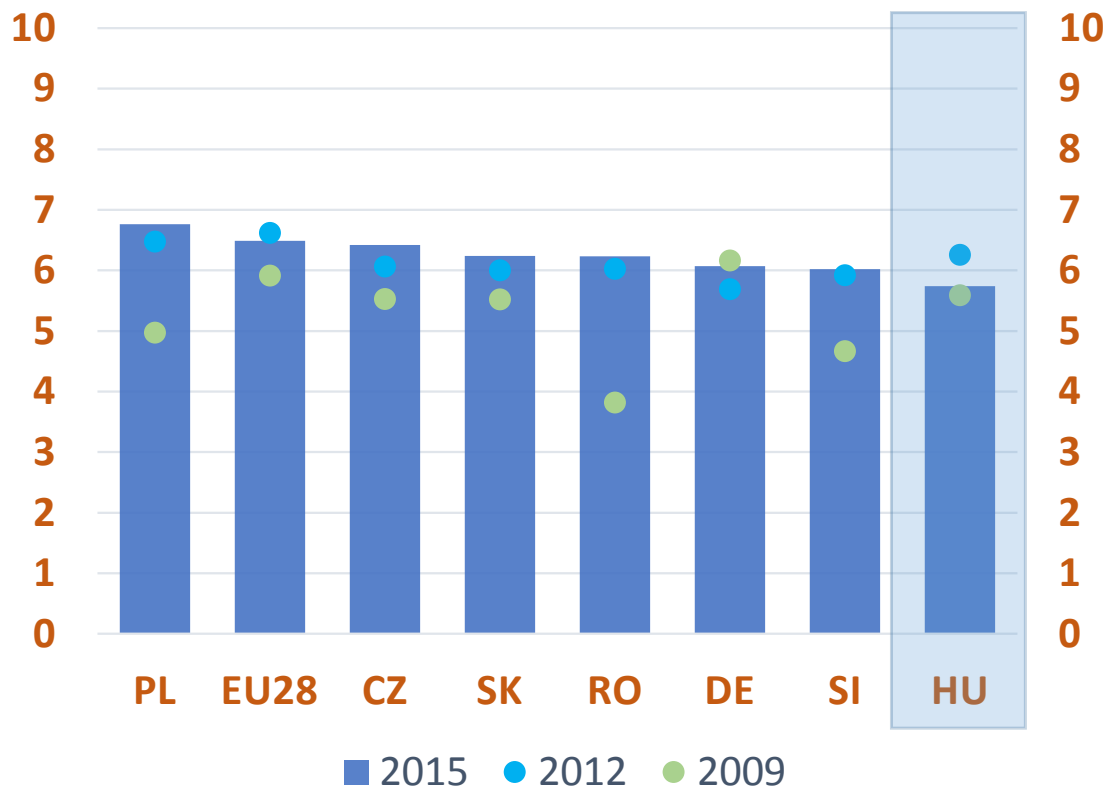
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **21./26.**

Magyarország a kilencvenes évek eleje óta kedvelt befektetési terepe volt a multinacionális vállalatoknak. Az ország kedvező földrajzi elhelyezkedése és a relatív alacsony munkaerőköltségek mellett alapvető vonzerő volt a kvalifikált, jól képezhető munkaerő, ami kedvezett a munka intenzív tevékenységeknek. Ennek tudható be, hogy a közép- és kelet-európai gazdaságok elektronikai iparába befektetett külföldi működőtőke mintegy 60 százaléka Magyarországon működött. A befektetők külön értékelték a felsőoktatás kapacitásának megnövekedését, azt, hogy néhány év alatt duplájára nőtt a felsőoktatás kibocsátása és nemcsak az összeszerelésben, de esetenként az értéklánc magasabb fokozataiban is ki tudták használni a magyar munkaerőpiac nyújtotta előnyöket.

Az IMD felmérése szerint a **megkérdezett vállalatvezetők úgy látják, hogy az egyetemi oktatás Magyarországon Szlovákiát leszámítva az EU28 tagállamokhoz és a többi régiós országhoz képest is kevésbé igazodik az üzleti szféra igényeihez**, ráadásul e tekintetben romlott is a helyzet 2009-hez képest. 2009 és 2015 között Csehországban, Szlovákiában és Szlovéniában Magyarországhoz hasonló enyhe romlás, míg Lengyelországban és Romániában jelentős javulás következett be. **Miközben a felsőoktatás átalakítása éppen azért kezdődött 2010-ben, hogy a vállalati igényeknek jobban megfeleljen a hazai felsőoktatás.**

15. ÁBRA Képzett mérnökök jelenléte a munkaerőpiacon

0=egyáltalán nem állnak rendelkezésre; 10=rendelkezésre állnak

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

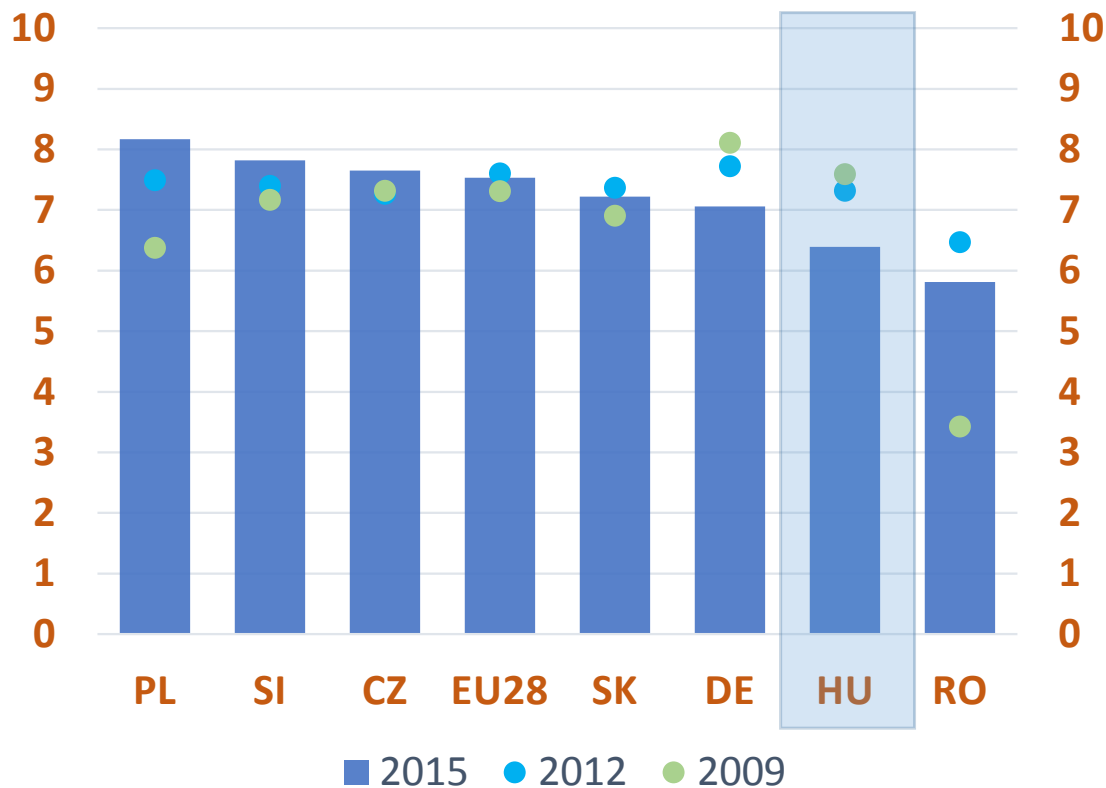
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **22./26.**

A műszaki végzettségű diplomásokat a hazai munkaerőpiac gyorsan felszippantja. A legnagyobb igény a gépész, a villamos- és a mechatronikai mérnökök iránt mutatkozik, mert ezek a végzettségek kapcsolódnak leginkább az autóiparhoz. Emellett az IT-szakemberek is viszonylag gyorsan találnak munkát, hiszen az infokommunikációs szektor is folyamatosan fejlődik, mert több külföldi szoftvercég is Magyarországra hozta a fejlesztőbázisát, illetve az exportorientált magyar szoftvercégek is gyorsan fejlődnek. Az SSC piac is nagyban támaszkodik a műszaki értelmiségre.

Az IMD cégvezetők körében végzett felmérése azt mutatja, hogy régióink országaiban az átlagosnál könnyebben találnak képzett mérnököket a vállalatok. Azzal együtt, hogy nincs jelentős különbség a vizsgált országok között, **Magyarország mégis az utolsó helyen áll e rangsorban.** 2009 és 2012 között átmenetileg javítottunk pozíciónkon, majd 2015-re a 2009-es szint közelébe csúsztunk vissza. A PISA tesztek eredményei alapján persze nem csoda a műszaki pályák iránti érdektelenség, hiszen aki nem jó természettudományokból vagy matematikából, aligha megy el mérnöknek. A versenytárs régiós országok eközben mind javítottak pozíciójukon, a lengyelek és a románok jelentősen.

16. ÁBRA ICT tudás

0=teljes mértékben hiányzik; 10= teljes mértékben rendelkezésre áll

Az európai és tengerentúli társadalmak is felismerték a informatikai eszközök társadalmi szintű használatának fontosságát. A célkitűzések többé-kevésbé hasonlóak, nagyok a különbségek viszont a megvalósításban, mind a kiinduló helyzet, mind a rendelkezésre álló és mozgósítható erőforrások tekintetében. Magyarország technikai felszereltsége (hardver, szoftver, internet-ellátottság) a középmezőnyben foglal helyet, de lemaradásunk elkerülésének elengedhetetlen feltétele a tervezett infrastrukturális fejlesztések maradéktalan megvalósítása, az élenjárók jó gyakorlatának folyamatos tanulmányozása, a jó példák átvétele és saját feltételeinknek és lehetőségeinknek megfelelő továbbfejlesztése.

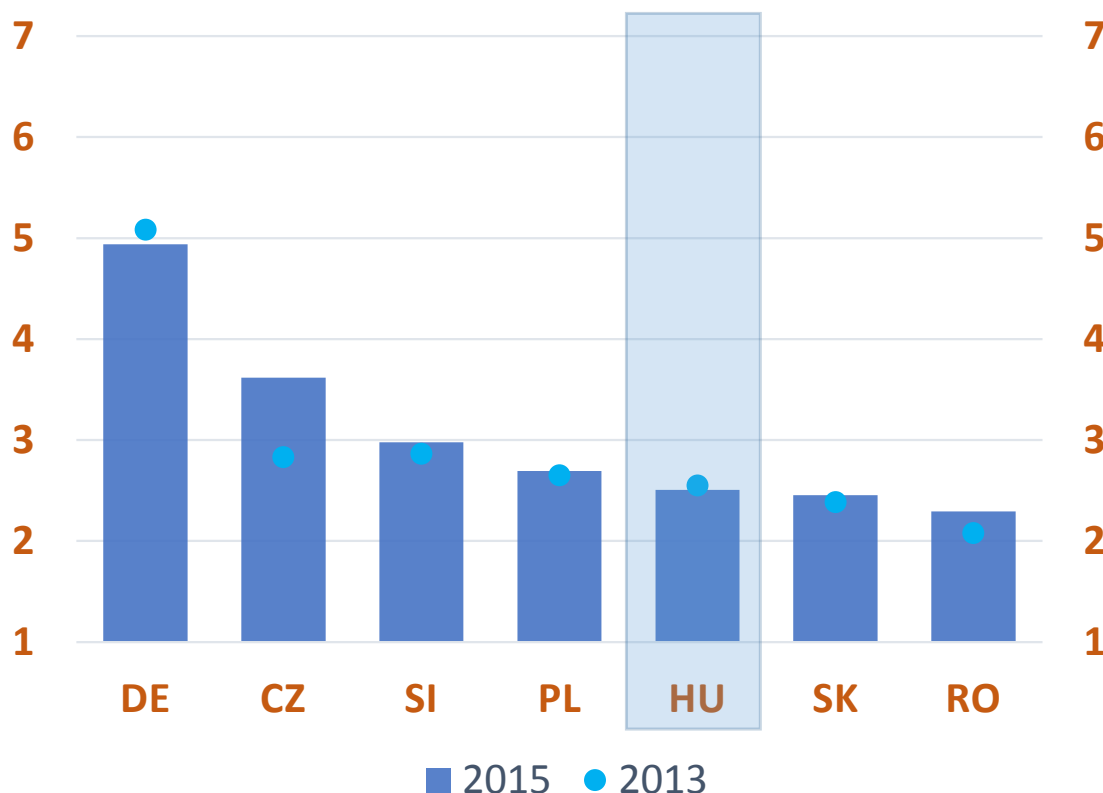
A cégvezetők szerint 2015-ben a magyarok ICT tudása elmarad az EU-átlagtól, illetve Románia kivételével az összes vizsgált régiós ország átlagától. Magyarországot (és jelen összehasonlításban a németeket) leszámítva minden régiós ország javított e mutatója értékén, legnagyobb mértékben a még így is utolsó románok, valamint a lengyelek.

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **23./26.**

17. ÁBRA Az ország tehetségmegtartó képessége

1=egyáltalán nem képes meggátolni a tehetségek külföldre távozását; 7=jelentős, a legjobbak a hazai lehetőségeket kihasználva maradnak

FORRÁS: The Global Competitiveness Report WEF

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **24./28.**

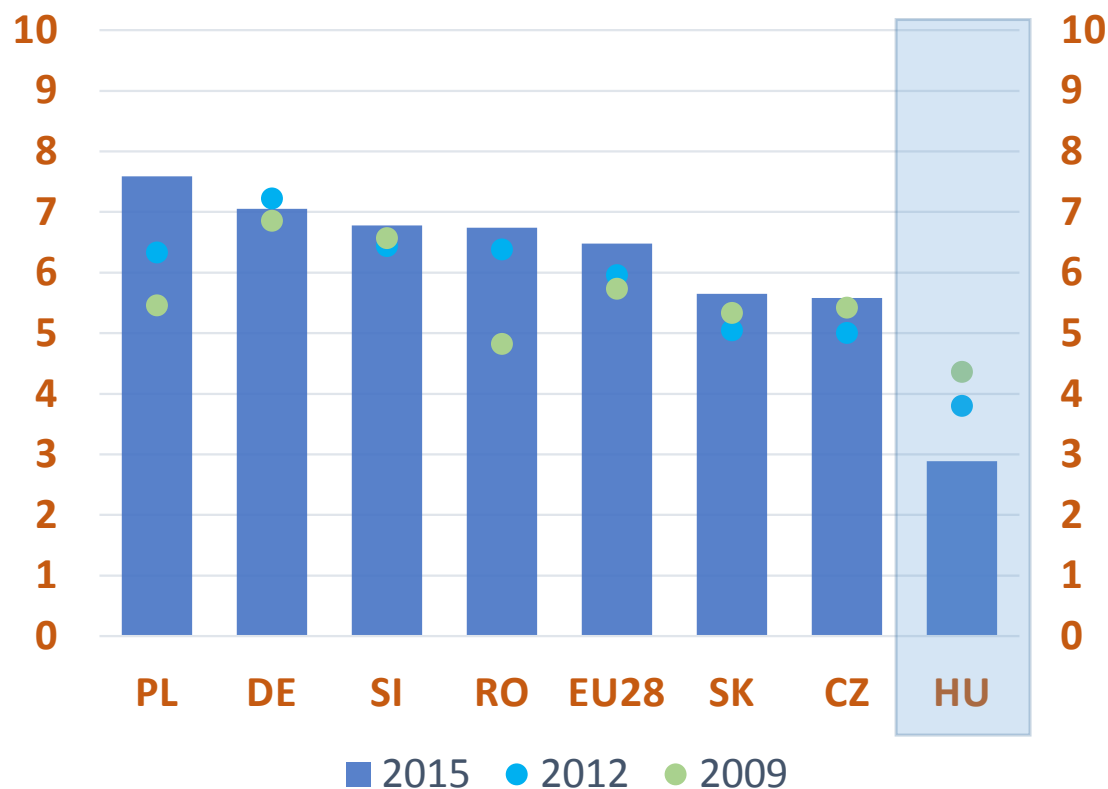
A dinamikusan változó, információ és tudás által vezérelt gazdaságokban a humán tőkével párhuzamosan **a tehetség is egyre inkább felértékelődött**, és a versenyipiac stratégiai tényezőjévé vált.³ Növekvő figyelmet szentelnek azonosításának, kiválasztásának, fejlesztésének és megtartásának, valamint az e téren jelentkező hiány pótlásának. A világgazdasági válság hatására a munkaerőpiacon egyidejűleg van jelen mind a munkaerő túlkínálat, mind pedig a tehetséghiány. A tehetség egyenlőtlen eloszlása már nem csupán a fejlett, de a fejlődő országokat is érinti, melyre az eltérő technológiai fejlettség nagymértékben rányomja bélyegét.

A WEF 2013-tól méri az országok tehetségmegtartó képességét, mely a jövőbeli versenyképesség egyik fontos alapeleme. Régióink országai – köztük Magyarország – számára óriási kihívás a talentum megtartása. 2015-ben a lengyelekkel és a szlovákokkal közel egy szinten álltunk, a szlovének és a csehek nálunk hatékonyabban képesek meggátolni a tehetségek külföldre távozását, de még ők is az átlagos érték alatt helyezkednek el. A kis országok helyzete nehéz e téren: kevés jól fizető állást tudnak kínálni, a műszaki-technológiai környezet is kevésbé vonzó, mint a fejlettebb államokban, s a tudományos („megtermékenyítő”) közeg is szélesebb.

³ Rác Irma: Üzleti siker a tehetség tükrében

18. ÁBRA A nyelvtudás a vállalatok értékelése szerint

0=nem megfelelő, 10=megfelelő

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **26./26.**

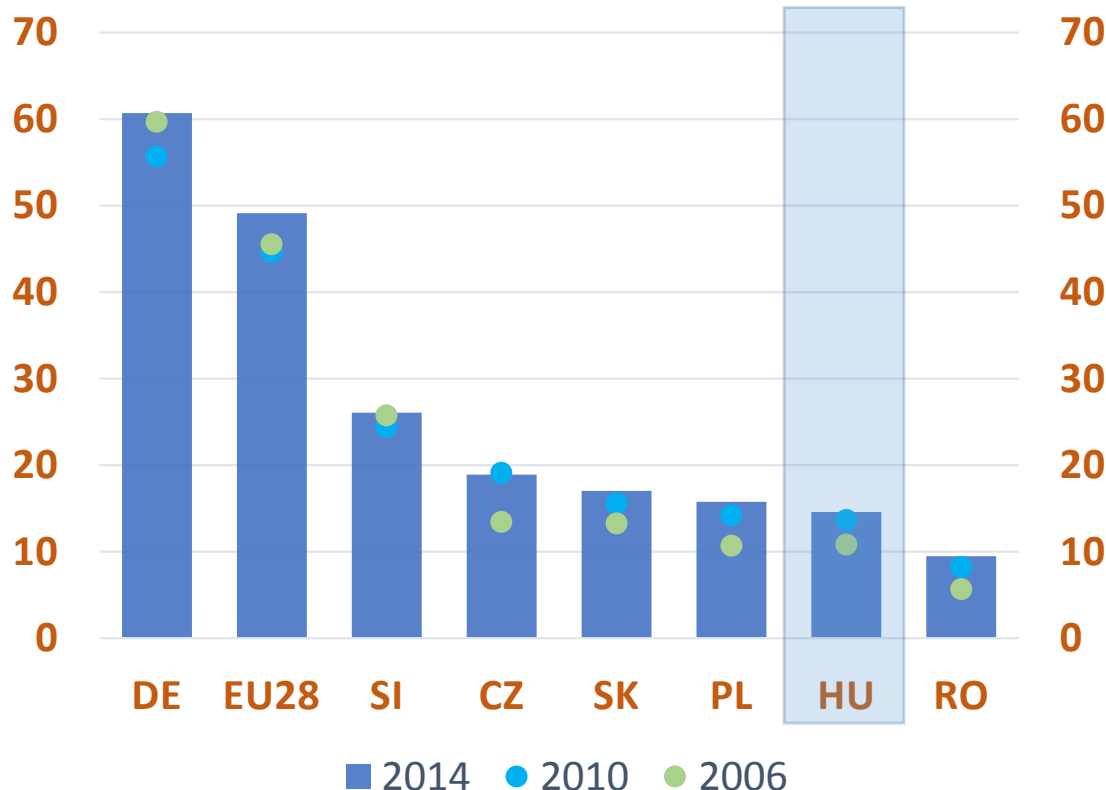
Magyarországon köztudottan alacsony az idegen nyelvet jól beszélők aránya, amit a vállalatok évről évre egyre nagyobb problémának ítélnék. Annak ellenére, hogy az idegen nyelvek oktatása kötelező és a felsőfokú diplomákat is ehhez kötik, a vállalatok igényeit mégsem elégítik ki. Pedig a nyelvtudás fontos versenyképességi tényező, feltétele annak, hogy a vállalatok bővítsék nemzetközi kapcsolataikat, pl. értékesítési, vagy beszerzési piacot szerezzenek külföldön, tájékozódjanak a versenytársakról.

A hazai felmérések azt mutatják, hogy – saját bevallás szerint – **a lakosság 73 százaléka egyáltalán nem beszél idegen nyelvet**, még alapfokon sem. A fiatal korosztályok körében kedvezőbb a kép: **a 16-20 éveseknek csak 33 százaléka nem beszél idegen nyelvet**. Tárgyalási szintű nyelvtudással a lakosoknak mintegy 3 százaléka rendelkezik, társalgási szintűvel 11 százalék. Igen nagy különbség van a főiskolai és egyetemi végzettségűek nyelvtudása között: előbbiek 28, utóbbiak 12 százaléka nem beszél idegen nyelvet.

A vállalatvezetők értékelése szerint 2009 és 2015 között még romlott is a helyzet, így régiókn országai közül továbbra is az utolsó helyen állunk, messze elmaradva a lengyelektől, a szlovénektől vagy a románoktól. Ennek részben oka lehet a migráció, hiszen külföldre főleg azok mennek dolgozni, akik az adott ország nyelvét (vagy az angolt) jól beszélik.

19. ÁBRA Háztartás éves nettó átlagkeresete - két átlagkeresettel rendelkező kereső felnőtt, két gyermekkel

Ezer euró

FORRÁS: Eurostat

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **25./28.**

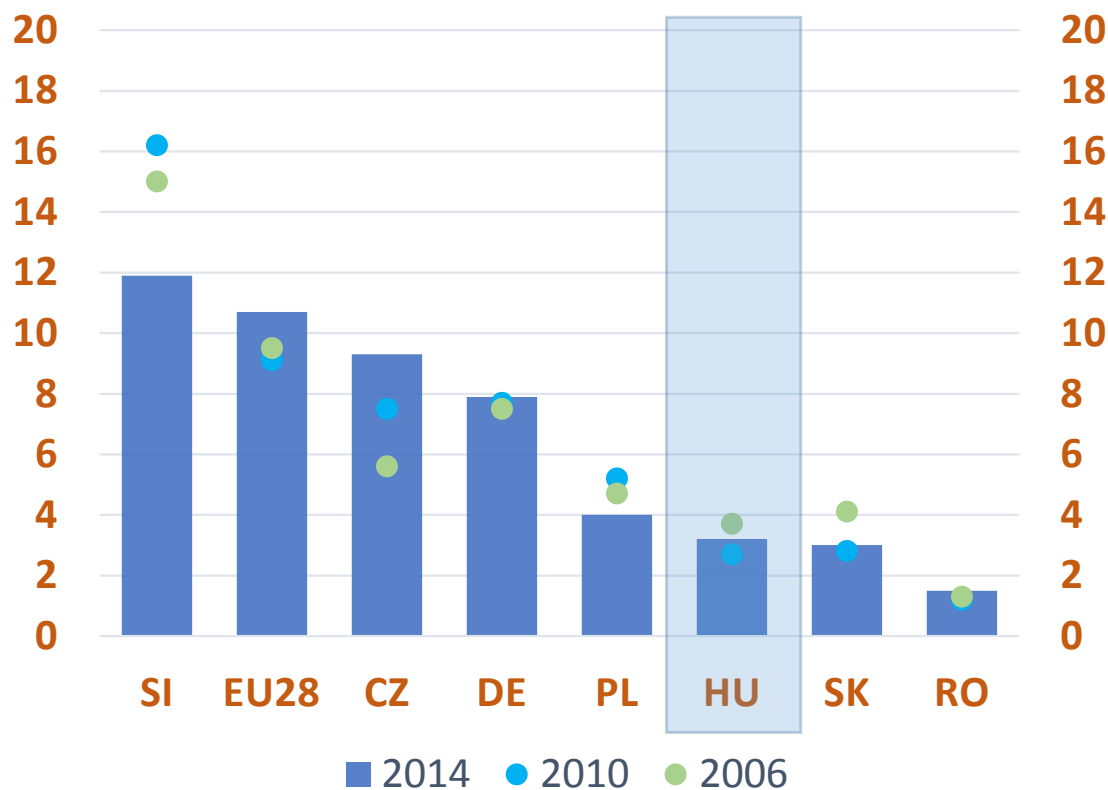
Egy ország gazdaságának versenyképességét több szempontból is befolyásoló tényező a vásárlóerő, valamint az ennek alapját képező jövedelmek, illetve ezek döntő hányadát kitevő keresetek alakulása.

Az egyik legjellemzőbb, **két felnőtt** (ebből mindkető az országos átlag szintjén kereső) – **két gyermek szerkezetű háztartások** euróban mért **nettó átlagkeresete 2014-ben 14,6 ezer eurót tett ki**, mellyel a vizsgált régiós versenytárs országok rangsorában Románia előtt az utolsó előtti helyen állunk. Ezzel összehasonlítva **az EU28 országok átlaga 49,1 ezer euró**. **A lengyelek 8%-kal, a szlovákok 17%-kal, a csehek 30%-kal, míg a szlovének 79%-kal előznek meg** bennünket e háztartástípusnál (de összetétel szempontjából más háztartástípusok összehasonlítása is közel hasonló képet mutat). A németek 24%-kal állnak az EU-átlaga felett. A vásárlóerő paritáson (PPS) végzett összehasonlítás is közel hasonló arányokat mutat, igaz, itt az EU28 átlagához mért lemaradásunk mintegy 10 százalékponttal mérsékeltebb.

A fent bemutatott szerkezetű háztartásokban a magyar átlagkeresetek **EU28 átlagkeresethez mért aránya nyolc év alatt 24%-ról 30%-ra emelkedett**. A lengyelek eközben a magyarral egyező szintről indulva 32%-ra, a szlovákok 29-ről 35%-ra, a csehek 30-ról 39%-ra nőttek, míg a szlovének 57-ről 53%-ra csökkentek.

20. ÁBRA Élethosszig tartó tanulás aránya

A 25-64 évesek közül oktatásban, képzésben résztvevők (%)

FORRÁS: Eurostat

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **23./28.**

Európában a munkaerő egyharmada alacsony képzettségű, s egyre kevesebb az olyan munkahely, amely alacsony képzettségűekkel is betölthető. A globalizálódó világ munkaerő iránti igényei gyorsan változnak, a foglalkoztathatóság kikényszeríti a folyamatos tanulást. A legtöbb ország kiemelt figyelmet fordít az átlagnál alacsonyabb képzettségű rétegek, így az időskorúak és bevándorlók foglalkoztatására és az ehhez szükséges képzésre.

A humán erőforrás fejlesztése különösen nagy hangsúlyt kapott a válság idején. Az oktatásba, képzésbe való befektetések – amennyiben van rá lehetőség – biztosan megtérülnek a fellendülés idején, de fontos a szerkezet: főleg arra kell képezni, amire 5-15 éves távlatban lesz piaci kereslet. A tudás ugyanis 10-15 év alatt elavul.

Míg a **folyamatos képzésben résztvevők aránya** az EU28 országokban 2014-ben átlagosan 11 százalék volt, s Csehországban számottevő növekedés eredményeként már a 9 százalékot is meghaladta, **Magyarországon még a 3 százalékot is alig érte el**, ráadásul nyolc év alatt még romlott is az oktatásban, képzésben résztvevők aránya. Szlovénia esetében – bár vezeti a régiós rangsort – 2006 és 2014 között jelentős a visszaesés. Ebben nem nehéz észrevenni, hogy a vállalati képzések adókedvezményei megszűntek.

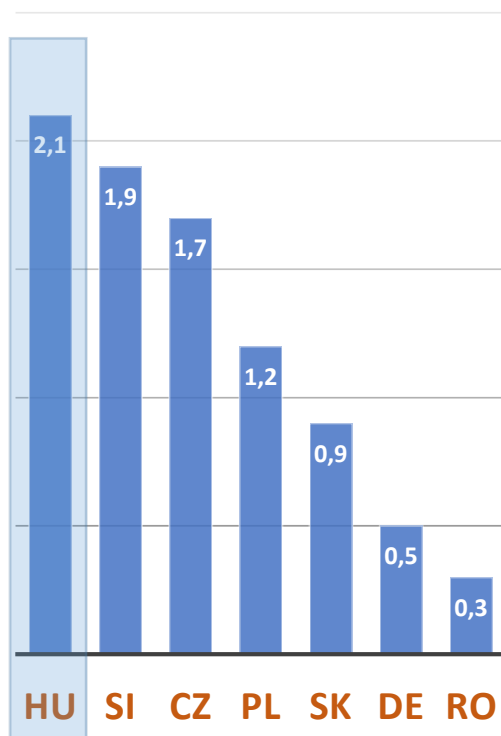
2.6. INFRASTRUKTÚRA

21. ÁBRA A közúthálózat

Sűrűsége

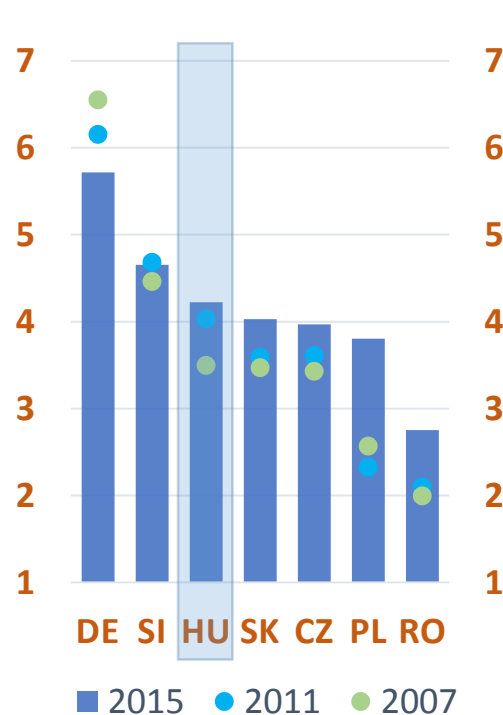
2014

Egy négyzetkilométerre jutó utak hossza (km)

Minősége

1=fejletlen; 7=világszínvonalú

FORRÁS: World Roads Statistics, International Road Federation

The Global Competitiveness Report WEF

Magyarország helyezése az EU-ban (2014-15): **3.**/26, illetve **21.**/28.

Az ezredforduló után kissé nőtt a közúthálózat sűrűsége a vizsgált országokban. Az elmozdulás egyik esetben sem jelentős, ami annak köszönhető, hogy az úthálózat már korábban megfelelően kiépült.

A közúthálózat sűrűsége Magyarországon régiókban messze a legmagasabb, ugyanakkor ennek az úthálózatnak a korszerűsítése és karbantartása igen jelentős összegeket igényel. Tény, hogy **az úthálózat jelentős része műszakilag elavult**, sok esetben elhanyagolt, a fenntartási és fejlesztési elmaradás tetemes. Elsősorban a nemzetközi kamionforgalom gyors bővülése az elkerülő utak építését a hálózatfejlesztés neuralgikus kérdésévé tette. A Budapest körüli körgyűrű tartósan ígérkező befejezetlensége is markánsan szimbolizálja ezeket a problémákat.

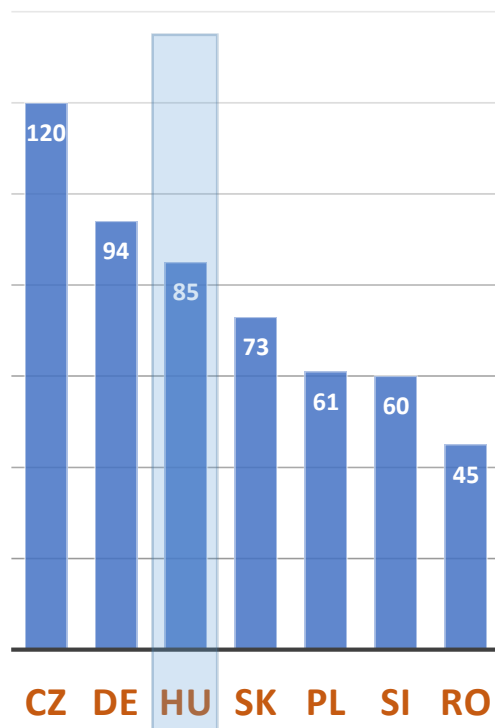
A WEF összehasonlítása szerint a közúthálózat minősége a régiós versenytárs országok közül csak Szlovéniában jobb, ráadásul 2007 és 2015 között számottevően javulni is tudott. Ugyanakkor, mivel az 1990 után betelepülő multinacionális cégek eleve a kedvező közúti kapcsolatokkal rendelkező telephelyeket választották (főleg az autópályák közelében), ezért az úthálózat minőségére adott választakat is inkább az autópályák vonatkozásában lehet értékelni. Az alsórendű utak állapota kritikus (illetve sok helyen kritikán aluli), ami jól magyarázza azt, hogy az ország elmaradottabb területein miért kevés a befektető, holott a munkanélküliség magas.

22. ÁBRA A vasúthálózat

Sűrűsége

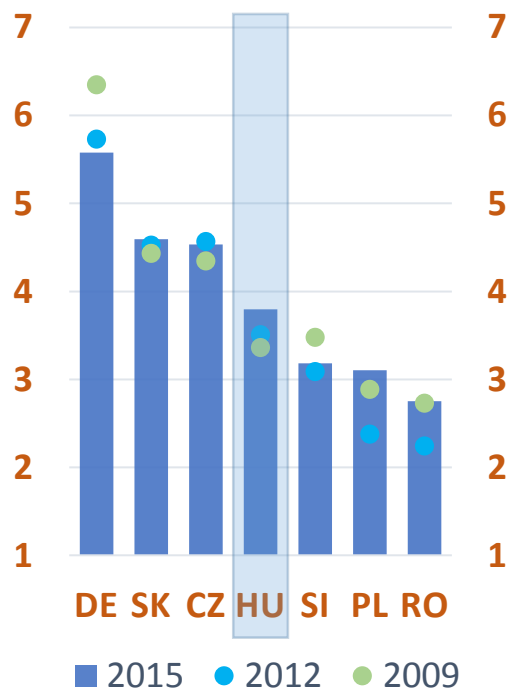
2014

Egy négyzetkilométerre jutó sínek hossza (m)

Minősége

1=fejletlen; 7=világszínvonalú

FORRÁS: International Railways Statistics, The Global Competitiveness Report WEF

Magyarország helyezése az EU-ban (2014-15): **5./24**, illetve **20./26**.

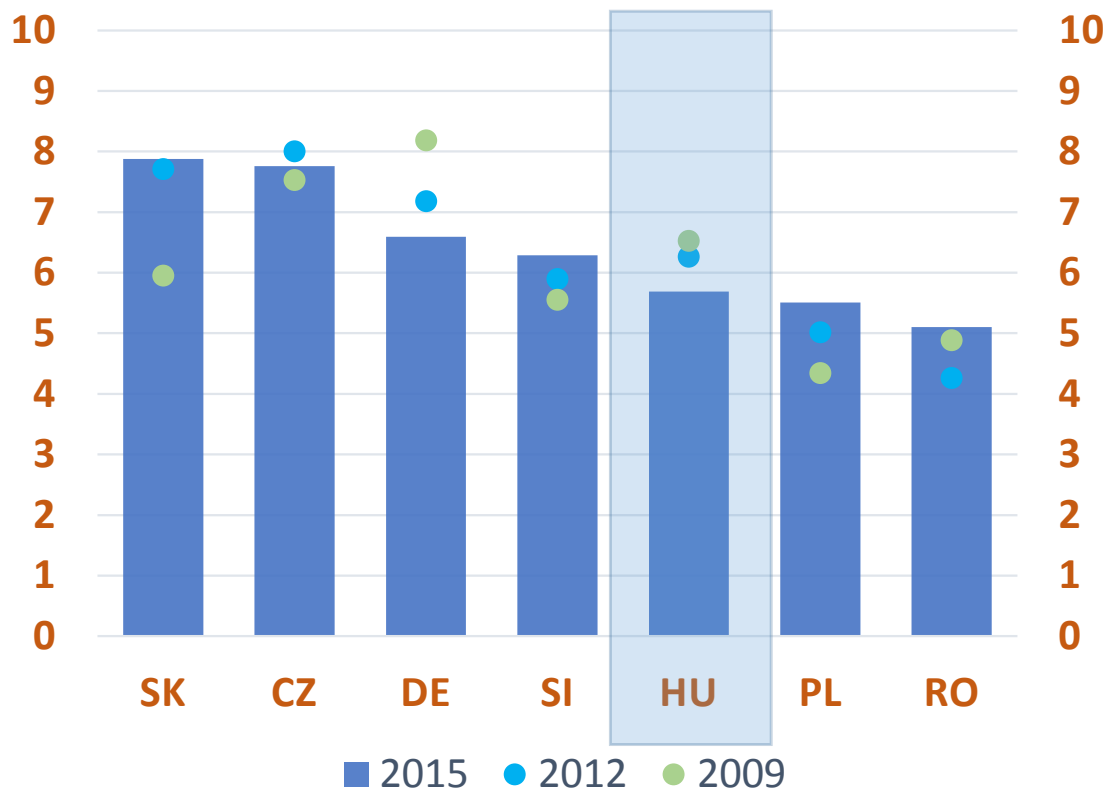
A magyar vasúthálózat igen kiterjedt, sűrűsége messze meghaladja az európai uniós átlagot, közel kétszerese a román hálózat sűrűségének (persze ennek földrajzi okai is vannak), elmarad ugyanakkor a cseh vagy a német hálózatétól.

A gondok nem itt, hanem a vasúti közlekedés egyéb jellemzői kapcsán jelentkeznek, súlyos terheket róva a központi költségvetésre. **A hálózat sűrűsége ma már önmagában nem jelent előnyt**, mert a vasút a közlekedésnek már kevésbé domináns része. A nagy sűrűség esetenként inkább hátrányos: sok vonalon alig van forgalom, viszont a fenntartás költséges, a gazdaságtalan vonalak felszámolása pedig erős társadalmi ellenállásba ütközik, ugyanakkor lobby-érdekeket is sért.

A WEF összehasonlítása szerint a vasúthálózat minősége a régiós versenytárs országok közül Csehországban és Szlovákiában jobb, mint nálunk, ezzel együtt 2007 és 2015 között nálunk javult legnagyobb mértékben. Ez esetben is igaz a közúthálózatnál elmondottak: a multinacionális cégek (ha egyáltalán használnak vasutat) a nagy forgalmú, nemzetközi (TEN-T) folyosókat használják, ahol az EU támogatásoknak hála jelentős fejlődés ment végbe az elmúlt években. Nem úgy, mint a szárnyvonalak és a fővonalak nagy részén.

23. ÁBRA Az energiaellátás minősége

0=fejletlen; 10=világszínvonalú

FORRÁS: IMD World Competitiveness Online; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

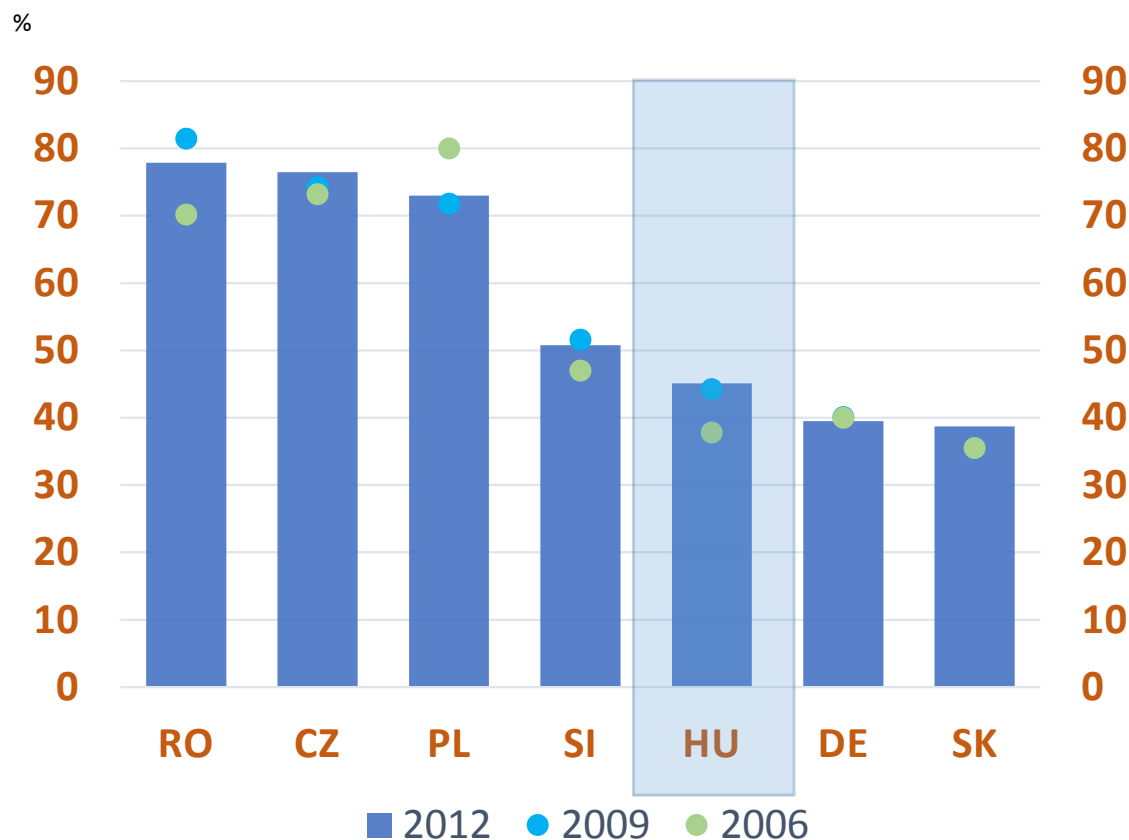
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **22./28.**

Az energiaellátás bizonytalanságai alapvetően ronthatják a gazdaság működését, alááshatják annak hatékonyságát. Sztrájkok, természeti csapások, politikai instabilitás, üzemi balesetek, terrorizmus és számos egyéb tényező idézhet elő olyan helyzetet, amelyben az energiaellátás hosszabb-rövidebb időre megszakad, vagy korlátozódik.

A nagyszámú bizonytalansági tényező ellenére általában tapasztalt stabilitásnak Magyarország is haszonélvezője, régiókból a világviszonylatban is kiemelkedő Csehország és Szlovákia előz meg minket.

Az energiaellátás minőségének megítélése Magyarországot és Németországot leszámítva 2009 és 2015 között a vizsgált országokban javult, messze a legnagyobb mértékben Szlovákiában. A hálózatbiztonság fenntartását szolgálták a határon átívelő vezetékekrendszerek, amelyek jelentősen bővültek 1990 óta, így egy-egy áramkimaradás hatása gyorsan semlegesíthető. Ugyanakkor az erősen importra támaszkodás (esetenként a felhasznált villamosenergia 30%-a is külföldről érkezik) nagy kockázatot is jelent (miközben persze alacsonyan tartja a hazai árakat).

24. ÁBRA A belföldi energiatermelés aránya a szükséglethez képest

Az energiaellátás hosszú távon történő biztosítása elvi, alapvető problémákat is érint, úgymint a megújuló (zöld) energia kérdése, az atomerőművekhez való társadalmi viszonyulás, a környezetvédelem, stb. Ezt tetézik Európában az Oroszországtól való energiafüggőség politikai vonatkozásai, de említhetnénk a bányabezárásokkal járó társadalmi problémákat is.

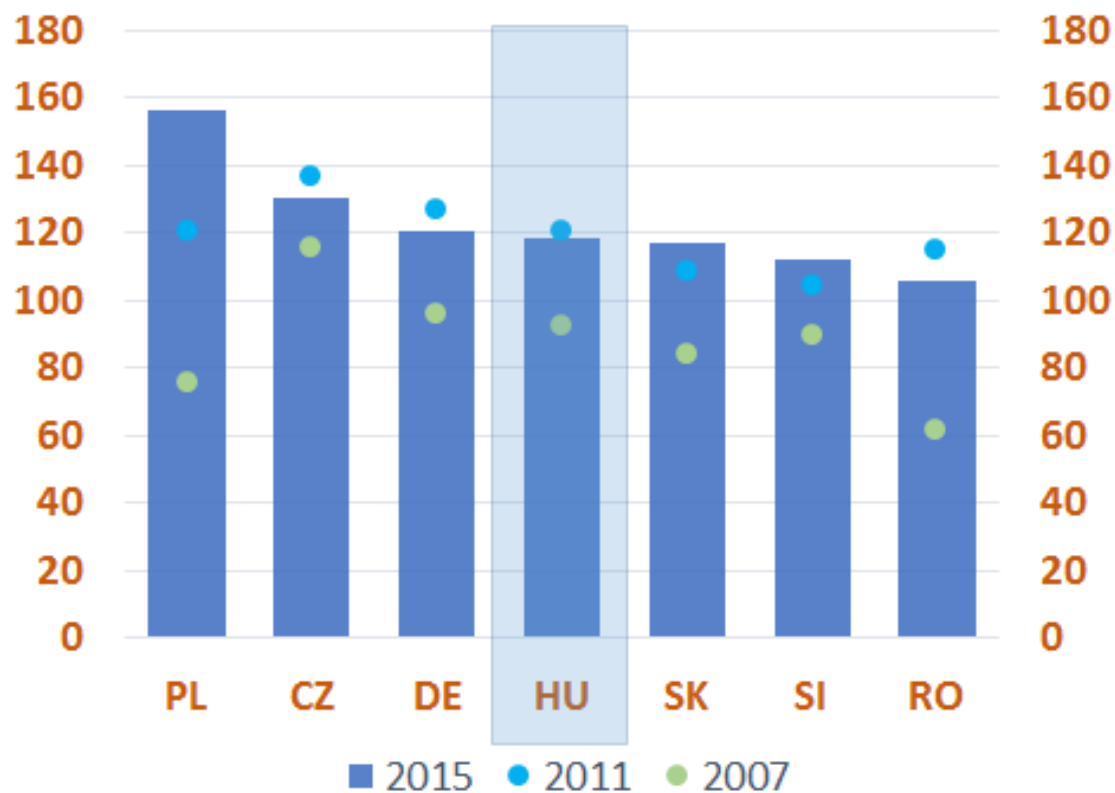
A hazai erőforrások szűkössége külön is kihangsúlyozza Magyarország feladatait. 2006 és 2012 között 38-ról 45 százalékra emelkedett a belföldi energiatermelés aránya az ország szükségleteihez képest. Ezzel a régiókból meghaladjuk Szlovákia mutatóját (ugyanakkor Németországot is), elmaradunk azonban a több régiós országtól, legfőképpen Romániától és Csehországtól, ahol a belföldi termelés a szükséglet közel 80%-át, ráadásul 2006-hoz képest növekvő hányadát adja. 2013 óta az arány kedvezőtlenebb irányba változhatott a megemelkedő import miatt.

FORRÁS: Energy Balances, OECD/International Energy Agency

Magyarország helyezése az EU-ban (2012): **15./28.**

25. ÁBRA Mobiltelefon előfizetések száma

száz lakosra vetítve

FORRÁS: The Global Competitiveness Report WEF

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **16./28.**

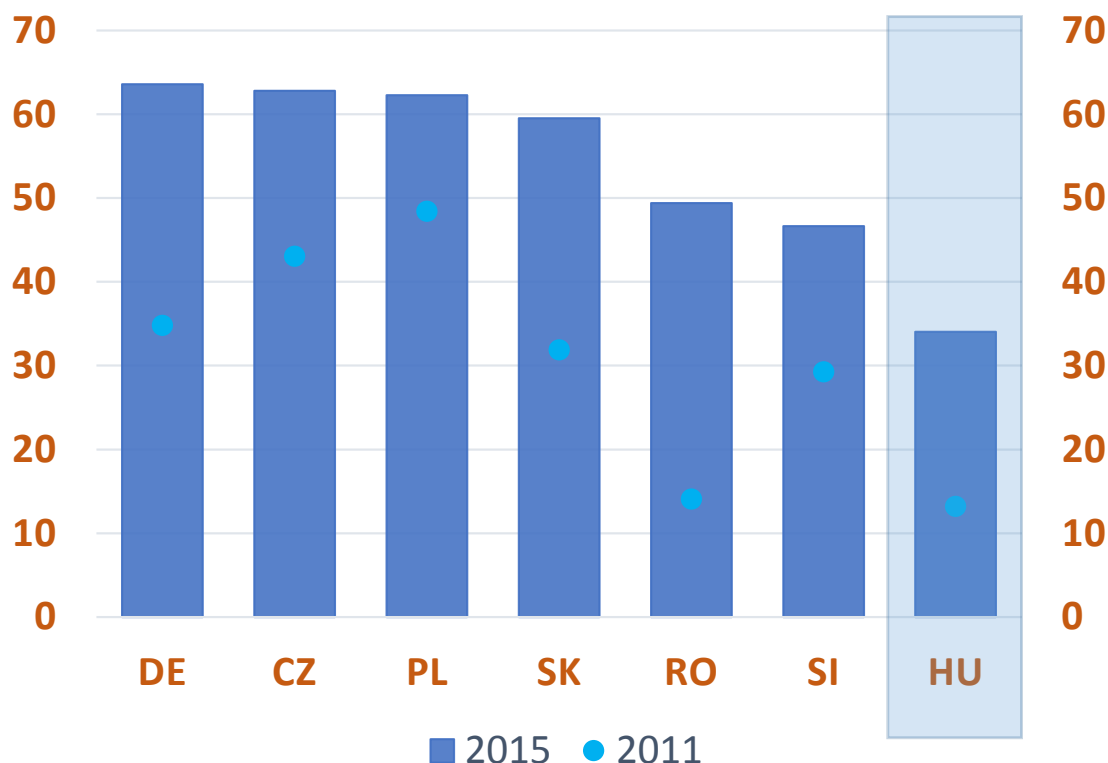
Az IKT szektor kulcsfontosságú más ágazatok fellendülése szempontjából, ezért a válság viszonyai között is viszonylag szerencsés helyzetben van. Hatalmas fejlődési lehetőségeket teremtnek azok a fejlődő és felzárkózó országok, amelyeket a válság kevésbé érintett. A világ vezetői nélküli hálózatainak megfordult az eddigi stabil arány: mára több adat fut a mobilhálózatokon, mint hanghívás. Az okok pedig, amiért az emberek egyre inkább kihasználják a mobil széles sávot, már nem korlátozódnak az e-mailek olvasására. A tapasztalatok alapján a közösségi oldalak folyamatos látogatása is erősen emeli az adatforgalmat.

A trendek megváltozása természetesen hatással lesz a piac minden résztvevőjére. A mobilszolgáltatóknak egyre inkább át kell állniuk a szélessávú szolgáltatásokból befolyó nyereség maximalizálására, míg a hangkommunikációs szolgáltatásokból csupán a "biztos alap" folyik be a kasszába.

A mobiltelefon előfizetések száz lakosra vetített száma minden vizsgált országban dinamikusan emelkedett 2007 és 2015 között, Magyarországon 28 százalékkal, mellyel hazánk a régió középmezőnyében helyezkedik el. Lengyelországban kilenc év alatt több mint kétszeresére emelkedett a mutató értéke, így a régiós mezőny végéről az első helyre került.

26. ÁBRA Mobil szélessáv előfizetések száma

száz lakosra vetítve

FORRÁS: International Telecommunication Union, ITU World Telecommunication/ICT Indicators Database 2015

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **28./28.**

Az európai uniós keretszabályozás és annak nyílt hozzáférési politikája támogatta a versenypiacokat, ezáltal növelte a kínálatot és csökkentette a fogyasztói árakat, az Európai Unió egyes országait pedig a szélessávú rendszerek tekintetében a világ élmezőnyébe juttatta.⁴ A szélessávú rendszerek leginkább azokban a tagállamokban elterjedtek, amelyekben infrastrukturális verseny zajlik.

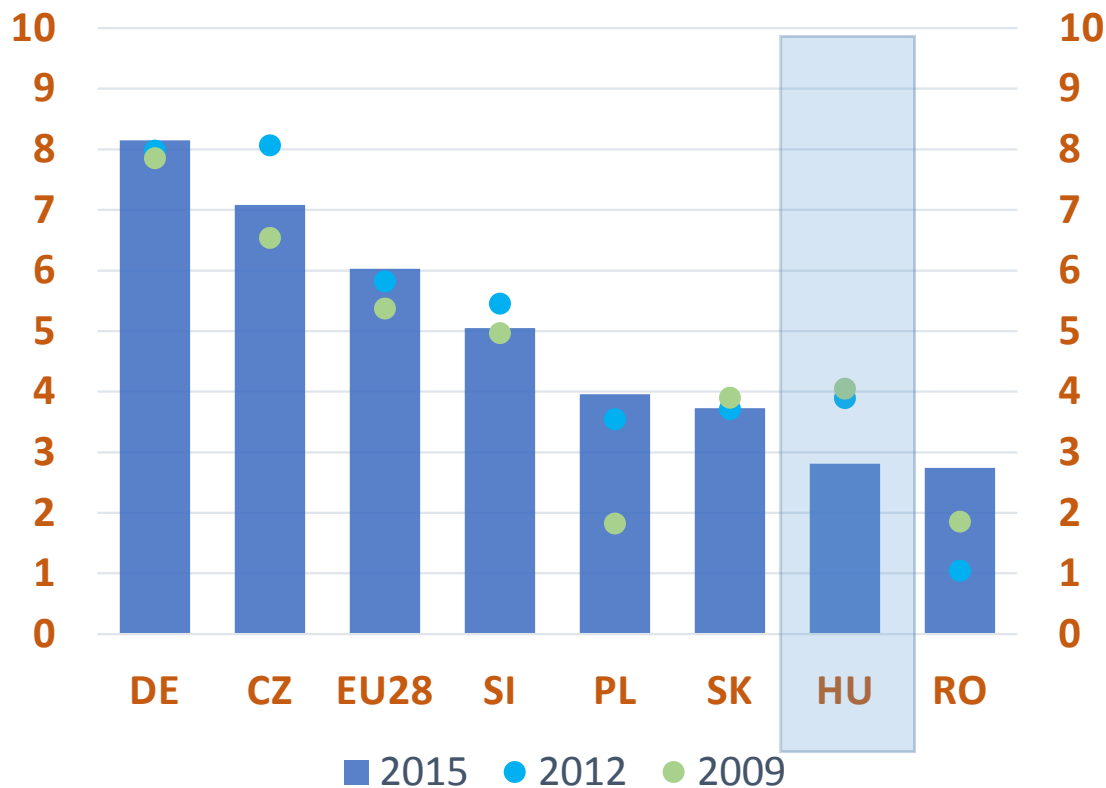
A szélessávú internetcsatlakozás legfőbb specifikus előnye nem a sebesség, hanem az állandó, korlátlan kapcsolat léte, s annak átalánydíjas jellege. Fontos előny még az internetkapcsolat és a telefonhasználat párhuzamos lehetősége.

Magyarországon a száz lakosra vetített szélessáv előfizetések száma, mind 2011-ben, mind 2015-ben a legalacsonyabb volt régióinkban, annak ellenére, hogy 2011 és 2015 között Románia után a második legnagyobb növekedést értük el. A hazai alacsony vásárlóerő miatt sok esetben nem képesek a fogyasztók a viszonylag drága csomagokat megvenni, illetve sok esetben hiányzik az érdekeltség is a csomagok használatára.

⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és szociális bizottságnak és a Régiók bizottságának Elektronikus hírközlés területén nyújtott egyetemes szolgáltatás: jelentés a nyilvános konzultáció eredményéről és a 2002/22/EK irányelv 15. cikke szerinti harmadik időszakos felülvizsgálatról.

27. ÁBRA Az egészségügyi infrastruktúra

0=igen gyenge; 10=kiváló

FORRÁS: IMD World Competitiveness Online; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **24./26.**

Az egészségügyi fejlettség nem csupán a jó életfeltételek egyikeként, hanem mint potenciális piaci lehetőség is kapcsolódik a versenyképességhez. A szolgáltatások globalizálódását támogató IT akár robbanásszerű fejlődést is hozhat az egészségügyi távszolgáltatások (képzés, diagnosztika, idősgondozás) terén, és ennek keretét az egészségügyi infrastruktúra biztosítja. Másrészt az új eljárások (pl. egynapos sebészet) a meglévő infrastruktúra költséghatékony használatát is elősegítik.

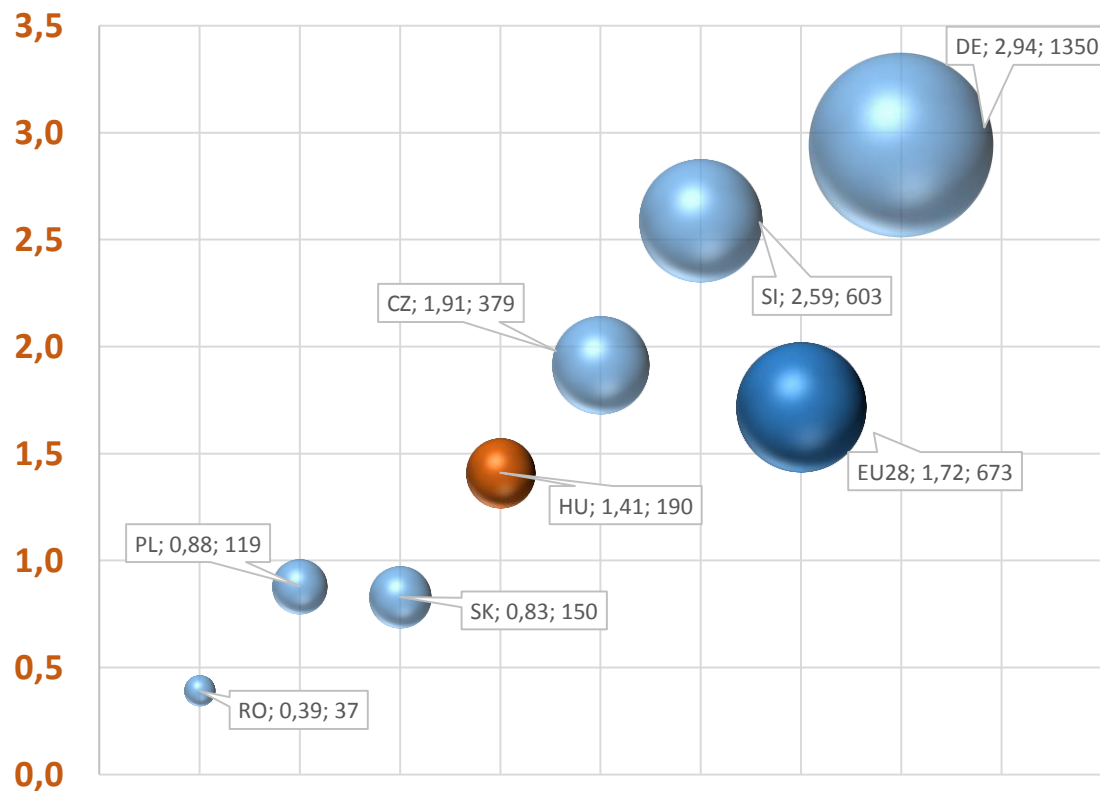
Magyarországon 2009 és 2015 között romlott az amúgy is rossznak tartott egészségügyi infrastruktúra megítélése, ennek eredményeként az ebben az időszakban éppen javulást mutató Romániával állunk egy szinten. Egészségügyi infrastruktúránk minősége messze elmarad a német, a cseh vagy az uniós átlagtól, de alatta marad a szlovén, a jelentősen javuló lengyel, valamint a szlovák egészségügy minőségi mutatójának. Mindez annak ellenére, hogy soha nem látott mértékű EU forrás áramlott az infrastruktúra javítására 2010-15 között. Ugyanakkor ez inkább újabb épületekben (felújításokban), s nem gépesítésben csapódott le.

2.7. KUTATÁS-FEJLESZTÉS-INNOVÁCIÓ

28. ÁBRA A K+F ráfordítások a GDP arányában

2013 (%)

Gömb mérete: Egy főre jutó K+F ráfordítások 2013 (dollár)

FORRÁS: OECD Main Science and Technology Indicators

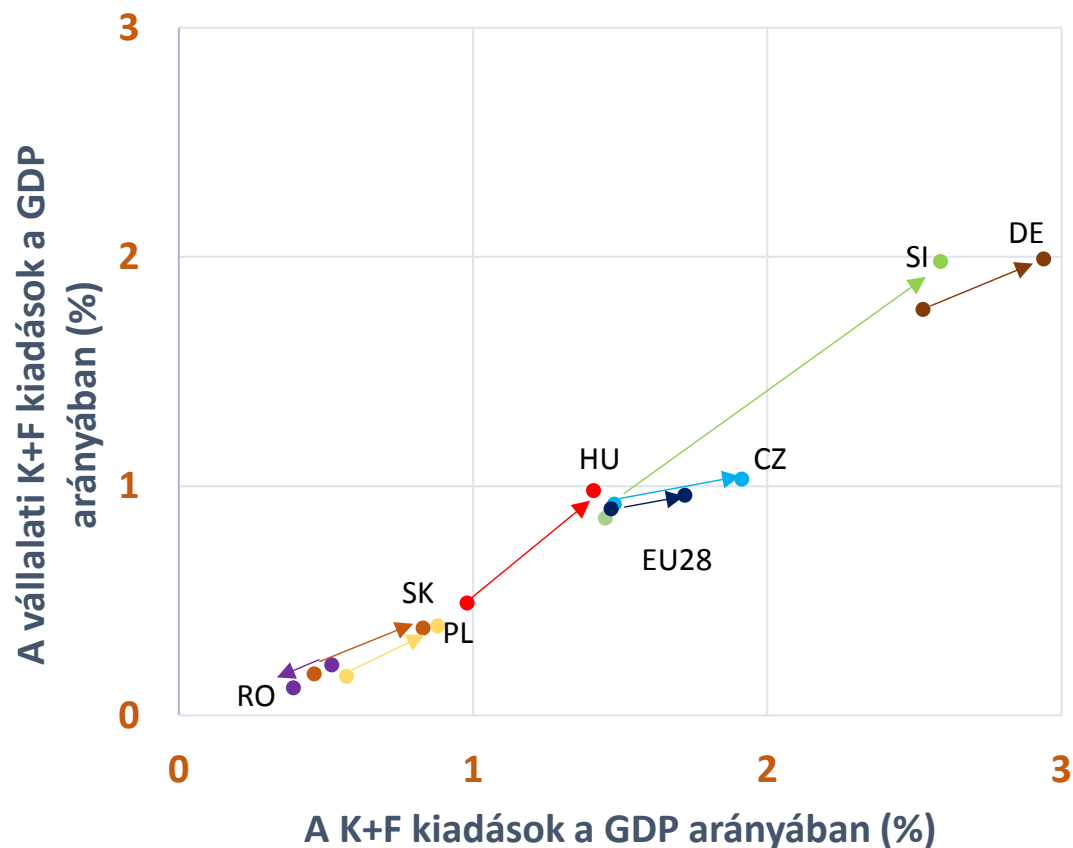
Magyarország helyezése az EU-ban (2013): **15./28**, illetve **18./28**.

A pénzügyi-gazdasági válságot követő időszakot az jellemzi, hogy mind a gazdaság- és társadalompolitika, mind a vállalati szintű tervezés rövidebb időtávra összpontosít. Ez nem kedvez az innovációnak, amely hosszú távú befektetési döntéseket igényel. Ugyanakkor a fejlett piacgazdaságok és a vállalatok is tudják, hogy innováció és érdemi K+F tevékenység hiányában versenyképességük nem őrizhető meg.

A fejlett országok jellemzően GDP-jük 2-3 százalékát fordítják kutatás-fejlesztésre. Régióinkból mindössze Szlovénia mutatója haladja meg a 2 százalékot, ráadásul 2007 és 2013 között egyedül itt emelkedett számottevően (1,1 százalékponttal) a GDP-hez mért arány. **Magyarországon a kutatási-fejlesztési ráfordítás a GDP 1,4 százaléka volt 2013-ban, a 2007-es 1 százalékhoz képest érdemben nem tudott nőni.** A régiós versenytársak közül ketten állnak jobban, hárman rosszabbul, de Szlovéniát és Romániát leszámítva a növekedés a magyarhoz volt hasonló ütemű. Romániában a K+F ráfordítások aránya a GDP-hez mérten a 0,5 százalékot sem éri el, Lengyelországban és Szlovákiában 0,8 százalék körüli, ugyanakkor a csehek 1,9 százalékon állnak. A 2014-15-ben kulminálódó EU K+F pályázati forrásoknak köszönhetően ideiglenesen megnőtt a mutató értéke, ugyanakkor a hatékonyság kérdéses.

29. ÁBRA A vállalatok K+F ráfordításai a GDP arányában

2007, 2013 (%)

FORRÁS: OECD Main Science and Technology Indicators

Magyarország helyezése az EU-ban (2013): **13./28.**

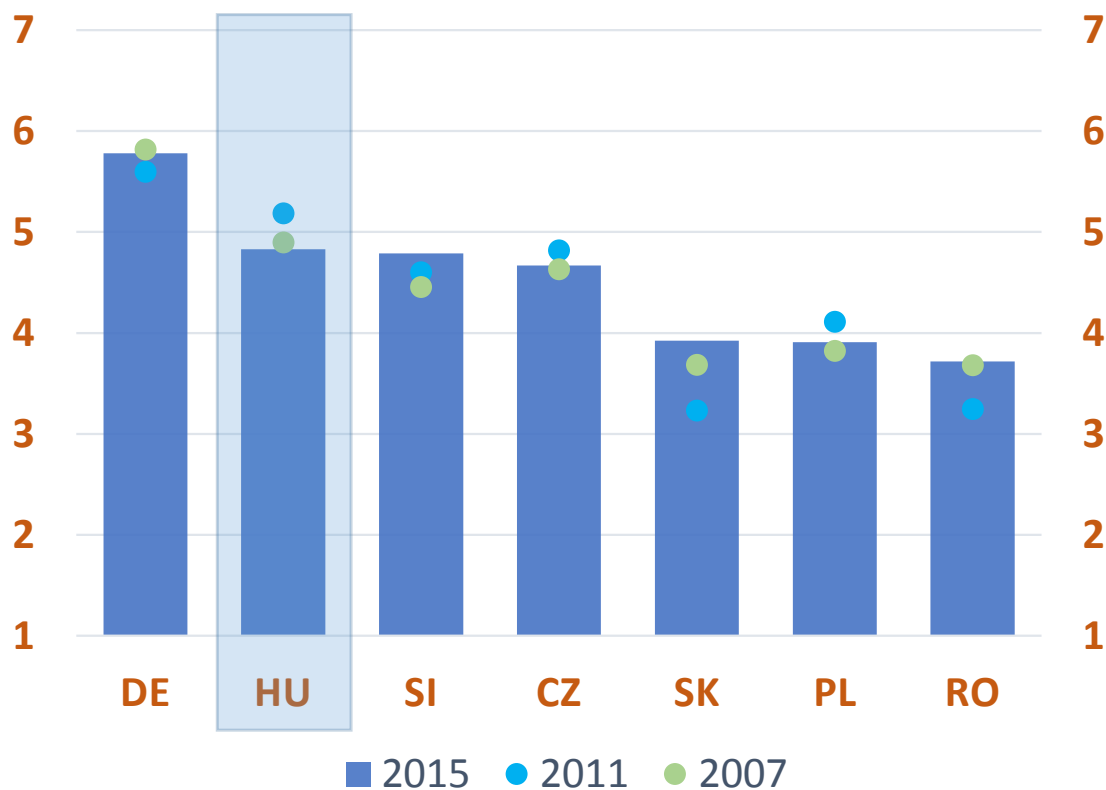
A fejlett országokban a vállalkozások K+F ráfordításai jelentősen meghaladják a közfinanszírozású K+F-et. A heterogén gazdaságokból összetevődő EU egyik fő kihívása az észak-amerikai és a távol-keleti régiókkal szemben épp a vállalati K+F feltornázása.

Magyarországon a világpiacon bekapcsolódó nagyvállalatok kiadásai jelentik a vállalati K+F több mint 60 százalékát. Ezen belül a gyógyszer- és járműipari kutatások emelkednek ki, de más szektorokban is a - főként külföldi - nagyvállalatok azok, amelyek saját K+F-fel rendelkeznek. A problémát az jelenti, hogy **a külföldi cégek hozzáadott-érték teremtésében a hazai tudás súlya messze nem elég magas**, kivéve a gyógyszeripart. A számítástechnikai, illetve mérnöki szolgáltatások területén viszont létezik néhány tucat kisvállalattól álló, erőteljesen exportorientált, hazai tudásra építő mag.

Magyarországon a vállalati K+F kiadások a teljes K+F ráfordításnak már több mint 70%-át teszik ki és ez az arány lassan növekszik. **A GDP arányában 2013-ra 1 százalékra emelkedett a vállalkozások K+F ráfordításainak aránya** a 2007-es 0,5 százalékról. Régiók többi tagországában eközben - Romániát leszámítva, ahol visszaesés – szintén növekedés volt jellemző. Megítélésünk szerint a hazai K+F mérés erősen alulbecsli a valódi K+F költségeket.

30. ÁBRA A K+F intézmények fejlettsége

1=nagyon visszamaradottak; 7=nemzetközi szinten is kimagaslóak

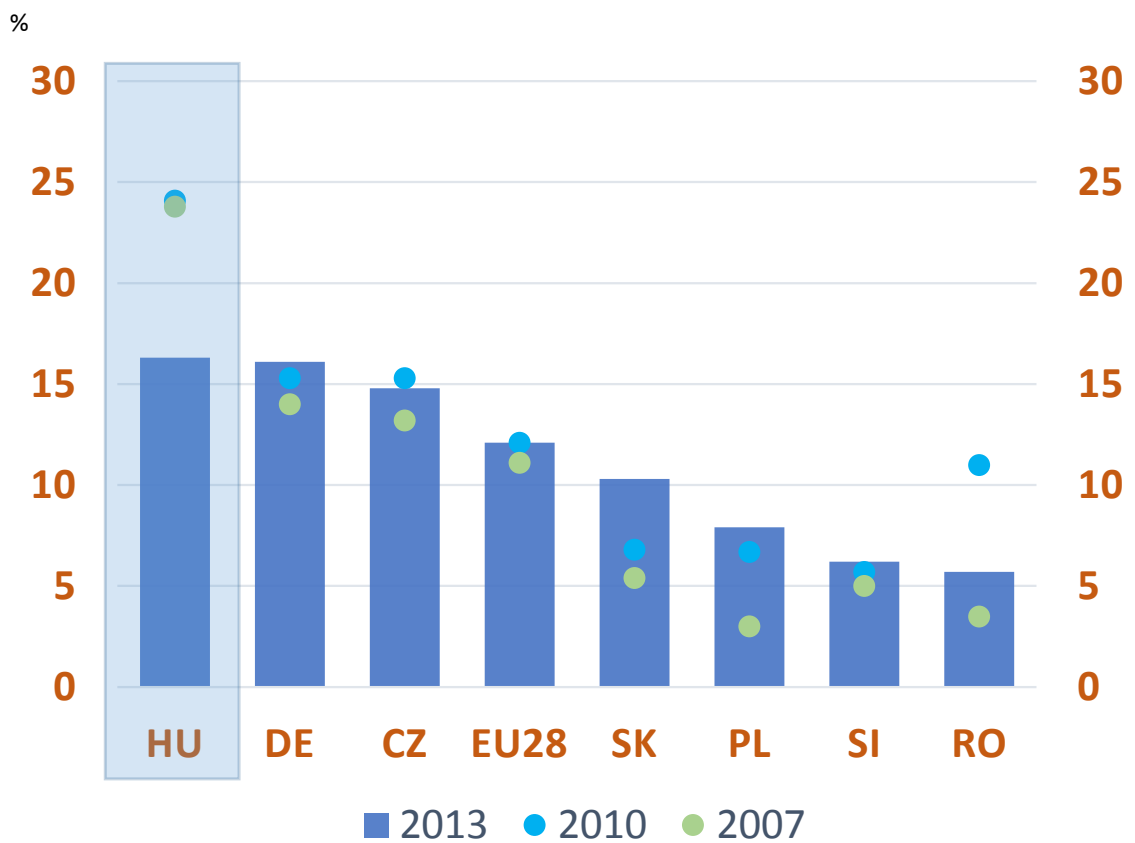
A kutatás-fejlesztés rendszerének fontos elemei a kutatóintézetek, a K+F intézmények. Hatékony kutatási-fejlesztési-innovációs intézményrendszer nélkül a gazdaság nem fejlődik, sőt visszafejlődik. Az intézményrendszer hatékonyságának növelésén túl szükséges a fejlesztési források stratégia mentén történő koncentrációja, amelynek eredményeként globálisan is versenyképes kiválóság központok jöhetnek létre.

Szakértői vélemények arra engednek következtetni, hogy **Magyarország helyzete régiós összehasonlításban kedvező** (első helyen állunk), igaz, az elmúlt nyolc évben kissé romlott. A románok, a lengyelek és a csehek mutatója nem változott 2007 és 2015 között, miközben a szlovákoké és a szlovéneké kissé javult.

FORRÁS: The Global Competitiveness Report WEF

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): 14./28.

31. ÁBRA A csúcstechnológiai kivitel aránya a feldolgozóipari kivitelből

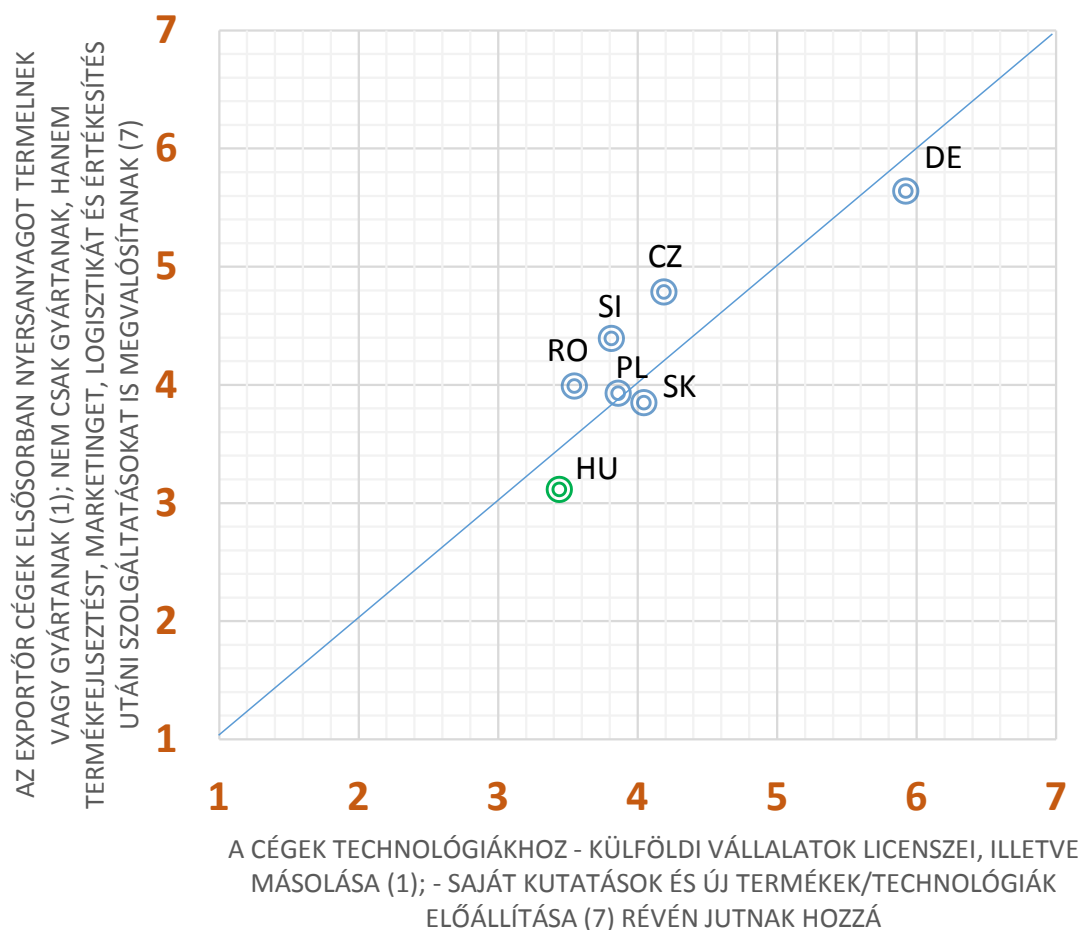
A magyar feldolgozóipar tekintélyes hányada sikeresen megállja helyét a globális versenyben. Ezt az 1990-es évek második felétől felfutó csúcstechnológiai export magas részaránya is jelzi. 2010-ben e termékcsoportok aránya a kivitelben meghaladta például a japán vagy az amerikai értéket. A csúcstechnológiai export azonban jelentős részben külföldi vállalatoknak végzett összeszerelést jelent, nagyrészt importált részekeségekből. A teljes magyar export importtartalma mintegy 60 százalék, messze a legmagasabb az OECD-tagországok között. (Összehasonlításképp: a japán export importtartalma mintegy 10 százalék).

Bár régiós versenytársainkhoz mért vezető helyünket 2013-ra is megőriztük, a **csúcstechnológiai kivitel aránya az összes kivitelből** a korábbi 23-24%-ról 16%-ra csökkent. Eközben ugyanezen országok mindegyikében nőtt ez az arány.

FORRÁS: World Development Indicators Database

Magyarország helyezése az EU-ban (2013): 5./28.

32. ÁBRA Az értékláncok jelenléte és a vállalatok innovációs kapacitása 2015

A fejlett országokban azért is alacsonyabb a kivitel importtartalma, mert az exportáló cégek az értéklánc legértékesebb, legnagyobb hozzáadott értékű tevékenységeivel, így kutatással, fejlesztéssel, logisztikai tevékenységgel stb. is foglalkoznak. A nagy élők munkára igényű tevékenységeket (például az összeszerelést vagy az üzleti szolgáltatásokat) olyan országokba helyezik ki, ahol alacsonyabbak a bérköltségek.

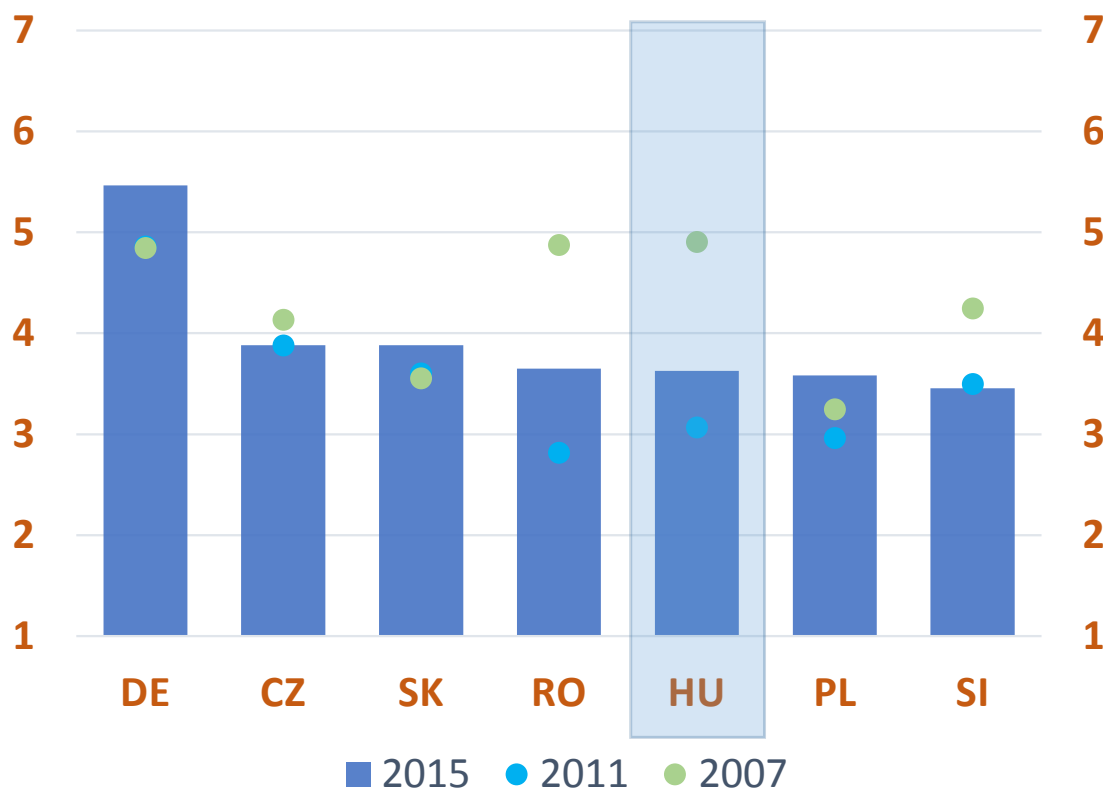
Vállalatvezetői megítélések szerint mind az **értékláncban**, mind az **innovációs kapacitásra** tekintettel Csehország pozíciója a legjobb a régió belül, kedvezőbb Magyarországnál, de jócskán elmarad Németország pozíciójától. **Hazánk mindkét mutató viszonylatában a többi régiós ország csoportjának a végén helyezkedik el.**

FORRÁS: The Global Competitiveness Report WEF

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **28./28**, illetve **28./28**.

33. ÁBRA A klaszterek fejlettsége

1=nagyon fejletlenek; 7=nagyon fejlettek

FORRÁS: The Global Competitiveness Report WEF

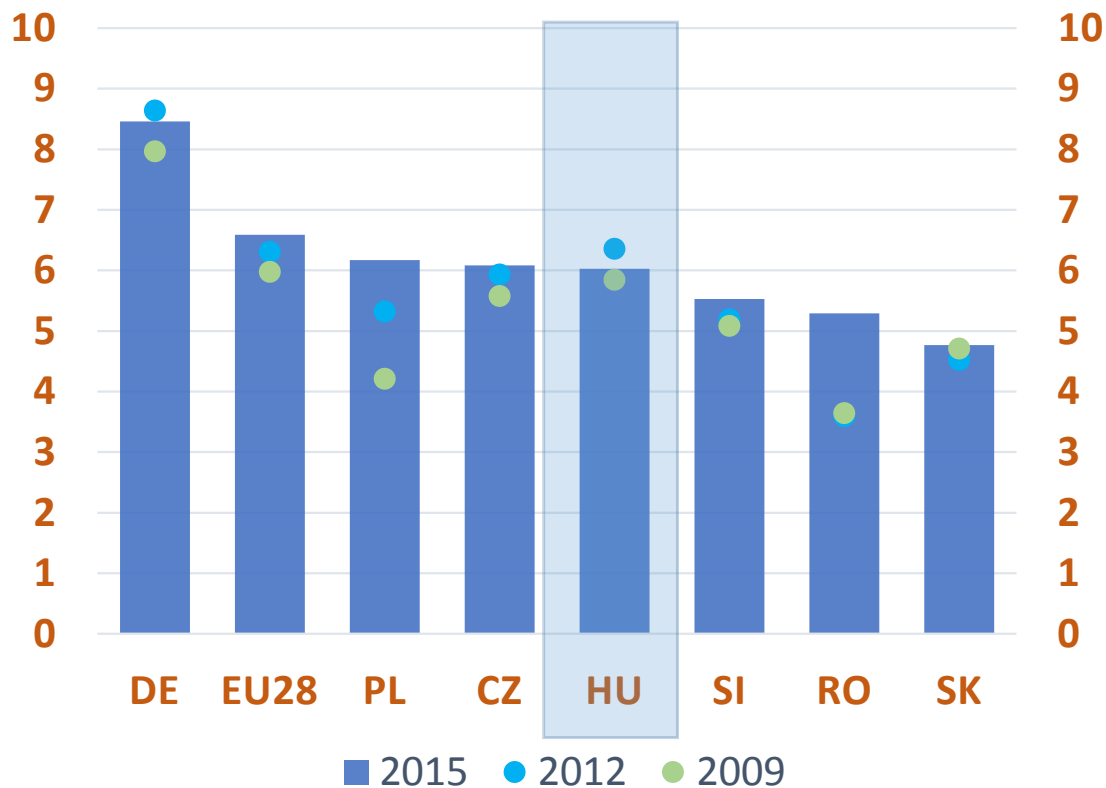
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **21./28.**

A magyar gazdaság dinamizmusához jelentősen hozzájárul a külföldi működő tőke. A külföldi vállalatok ugyanakkor sok esetben szinte enklávében termelnek, vagy szolgáltatnak. Nyugat- és Közép-Magyarország autóiparában, illetve a gyógyszeripar-gyógytermék-gyógyítás terén jöttek létre regionálisan koncentrált és bizonyos helyi sajátosságokra és szolgáltatásokra épülő, a fejlett országokat jellemző klaszterek. Bár ez így sem túl sok, a magyar klaszteresedés kissé romlott a gazdasági válság következtében, igaz ugyanakkor, hogy az általunk vizsgált régiós országcsoportban így is a mezőny közepén található.

A klaszterek kialakulása módot ad arra, hogy a lokálisan fontos iparághoz kapcsolódó különböző kutatás-fejlesztési (és egyéb, pl. jogi, pénzügyi, marketing, informatikai stb.) szolgáltatások és képzés helyben, kevés utánajárással is elérhetőek legyenek. A kutatások szerint ezek a klaszterek jelentik a dinamikusabb fejlődés zálogát. A klaszterek fejlődésének fő előfeltétele viszont a regionalizmus megerősödése, amiben egyetlen régiós ország sem jeleskedik. Ráadásul hazánk és Románia mutatója Németország szintjéről jelentősen csökkent az elmúlt nyolc évben. E területen különösen látszik a „mindenre löni kell, ami mozog” stratégia hátránya, hiszen sok klaszter kap jellemzően csekély támogatást a működéséhez, fejlesztéséhez.

34. ÁBRA A szellemi tulajdon védelme

0=nagyon gyenge; 10=a világ legszigorúbb jogi szabályozásával egyenértékű

A szellemi tulajdonhoz fűződő jogok érvényesítésének korlátai egyértelműen fékezik az innovációt. A **közép- és kelet-európai régióban általában jellemző a szellemi tulajdon védelmének erőtlensége**. Az IMD felmérése szerint **a magyar helyzet a közepesnél valamivel kedvezőbb**, bár a fejlett országoktól még így is elmaradás jellemző.

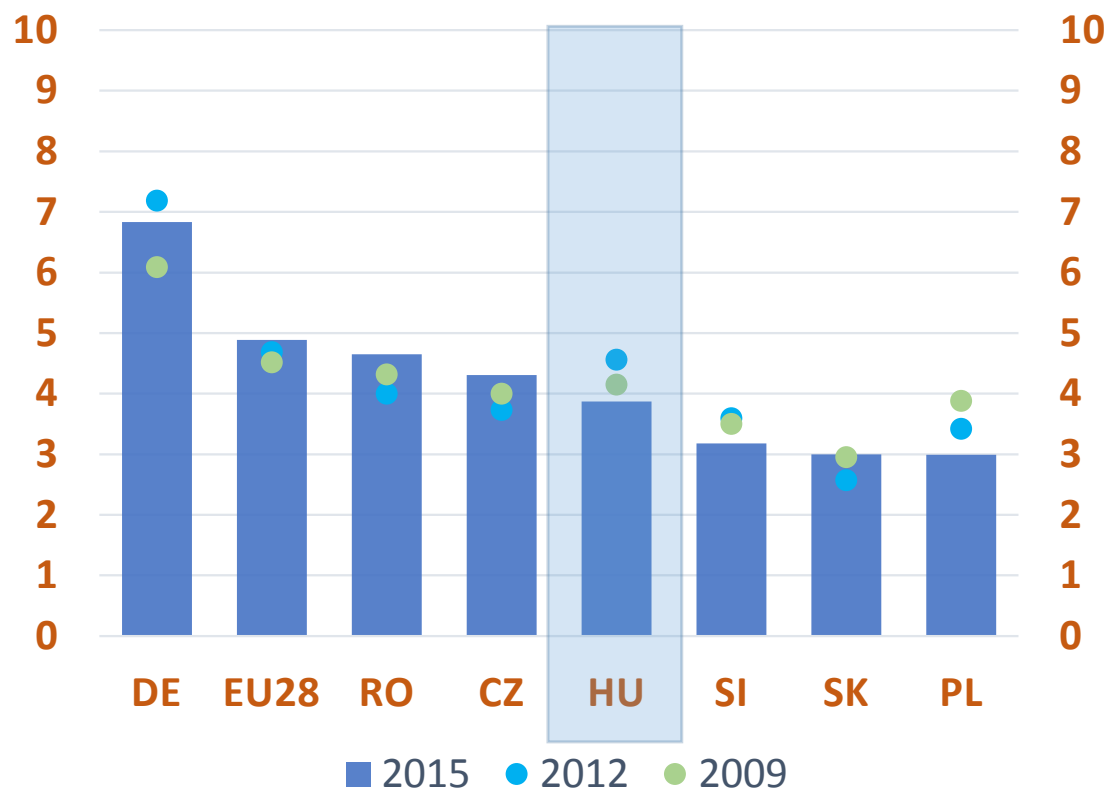
Az IMD felmérése szerint régióink országai 2009 óta változó mértékben, de csökkentették az e téren mutatkozó lemaradásukat az Európai Unió átlagához képest, különösen Lengyelország és Románia pozitív teljesítménye szembeötlő. Magyarországon a szellemi tulajdon védelme közel hasonló megítélés alá esik, mint a gazdasági válság évében, mutatkozik némi javulás, de az a szlovákokhoz hasonlóan ez elhanyagolható.

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **19./26.**

35. ÁBRA A vállalkozások és az egyetemek közötti tudástranszfer

0=nem működik; 10=kiválóan működik

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

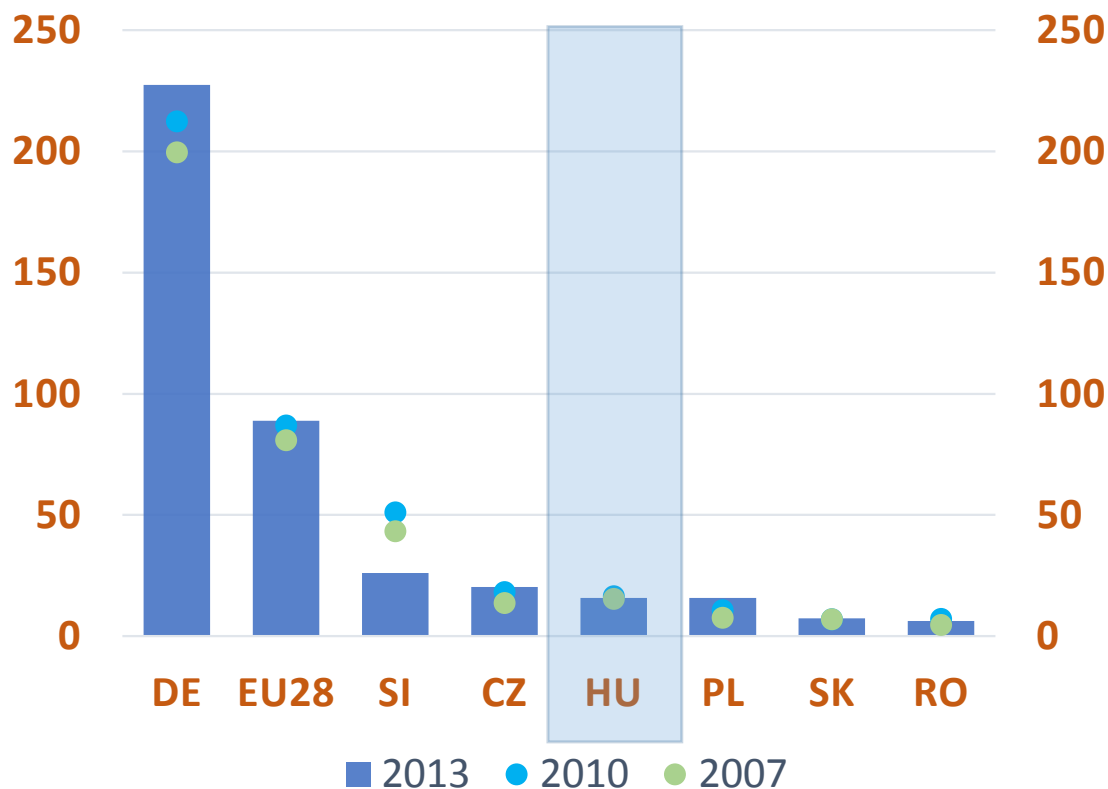
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **20./26.**

A vállalatvezetői vélekedések alátámasztják a hivatalos statisztikákat: **a jó kutatóhelyek elérhetősége Magyarországon az ezredforduló óta eltelt közel egy évtizedben jóval nehezebbé vált** a régióbeli közvetlen versenytárs országokhoz képest is. Ez korlátozza az innováció irányába történő tőkeáramlás lehetőségeit.

A gazdasági válság éve (2009) óta az egyetemekkel való vállalati kapcsolatok a vizsgált országok többségében (Németország, Románia, Csehország), valamint az EU-ban átlagosan is enyhén javultak, míg néhány országban (Magyarország is ezek közé tartozik) valamelyest romlottak. Ezzel együtt Magyarország, Románia és Csehország esetében 2015-ben az egyetemi-vállalati kapcsolatok valamivel intenzívebbek, mint Közép- és Kelet-Európa más országai. Magyarország, Lengyelország és Csehország vezető műszaki egyetemei környezetében néhány multinacionális nagyvállalat kisebb-nagyobb kutatási részlege is letelepült. Ez egyértelmű jelzése annak, hogy a régióban létezik a vállalatok számára fontos és versenyképes tudás. Ha ennek kihasználása a multinacionális vállalatok számára kifizetődő, akkor hosszabb távon mindez záloga lehet a helyi (hazai tulajdonú) vállalatok fejlődésének is az egyetemek környezetében. Az innovációs járulék vállalati szintű felhasználásának gyakorlati megszüntetése sem kedvez a folyamatnak.

36. ÁBRA Szabadalmi kérelmek száma

100 ezer lakosra

FORRÁS: WIPO Statistics Database

Magyarország helyezése az EU-ban (2013): **18.**/28.

A kutatás-fejlesztési tevékenység hatékonyságának egyik fontos mérőterülete a szabadalmaztatás.

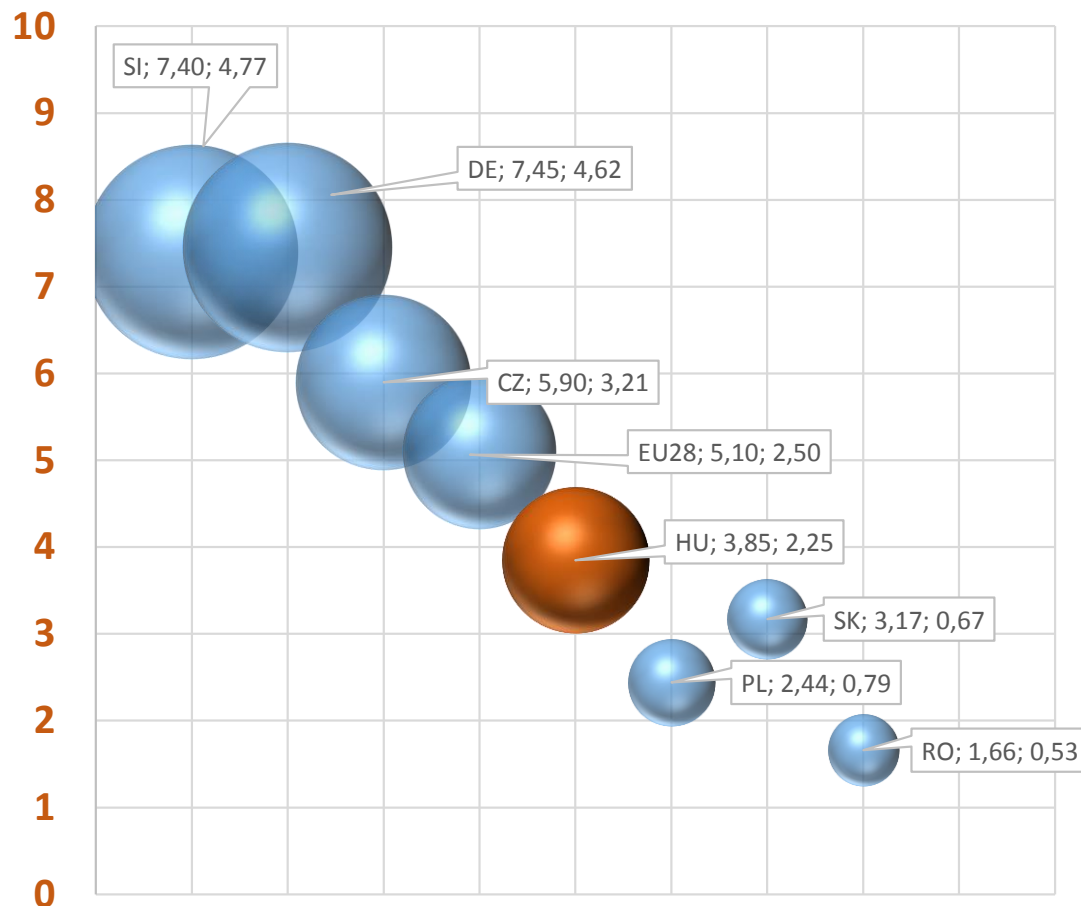
A szabadalmi kérelmek 100 ezer lakosra vetített száma nemzetközi összehasonlításban furcsa képet fest. Az ún. európai paradoxon létezését bizonyítja az Egyesült Államok és Japán tetemes előnye az európai országokhoz képest. Többek között hazánkat is az jellemzi, hogy a szabadalmaztatás ritka, míg erős a publikációs fókusz, s a tudományos eredmények gazdasági hasznosítása kevésbé jellemző.

A magyar szabadalmi teljesítmény lemaradása összefügghet a vállalati innováció egészében alacsony intenzitásával, de az is szerepet játszik, hogy a találmányokat a cégek gyakran eltitkolják, s azzal is, hogy a szabadalmaztatás költséges és bonyolult folyamat. Másrészt gyakori, hogy a kész találmányokat nem itthon szabadalmaztatják, hanem olyan országban, ahol a gazdasági előnyök kézzelfoghatóbbak. Ez különösen jellemző olyan esetekben, ahol a találmány már létező objektum továbbfejlesztéseként jelenik meg (pl. szoftverek).

37. ÁBRA A kutatók (FTE) száma

2013 (1000 főre vetítve)

Gömb mérete: Az üzleti szférában dolgozó kutatók (FTE) száma (1000 főre vetítve)

FORRÁS: OECD Main Science and Technology Indicators.

Magyarország helyezése az EU-ban (2013): **18.**/28, illetve **14.**/28.

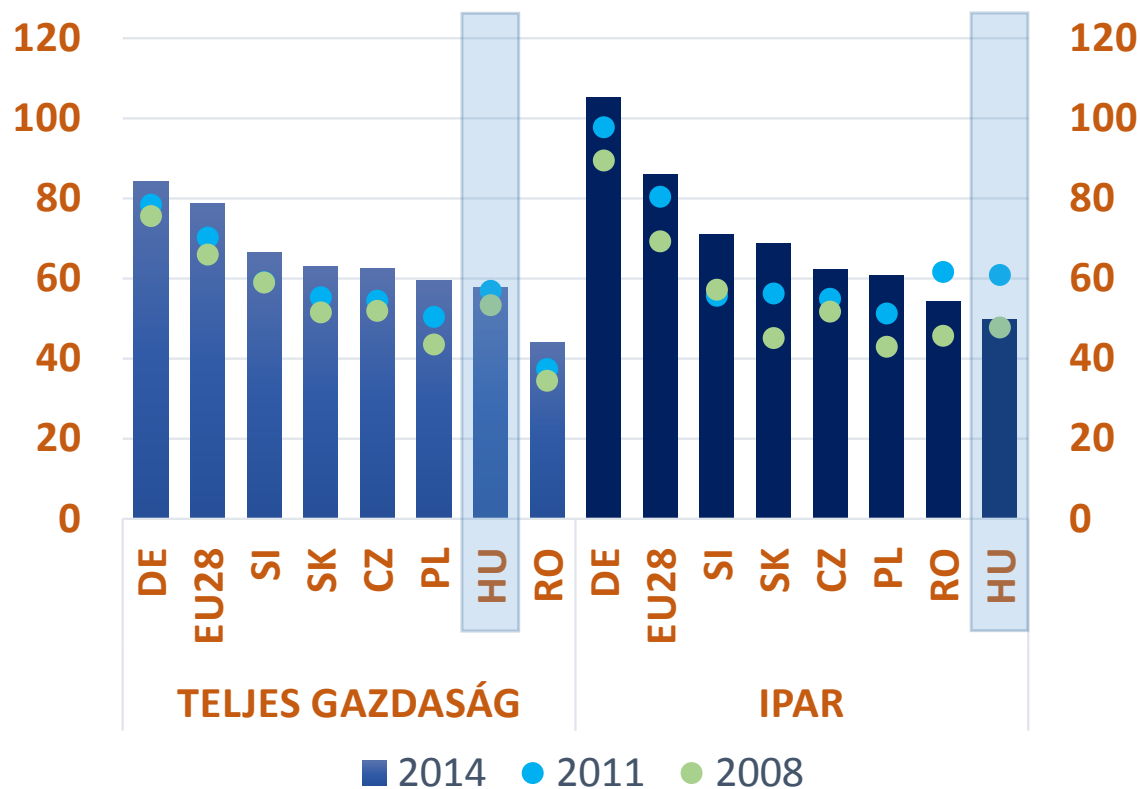
A kutatás-fejlesztés és az innovációk sikerében döntő az emberi tényező. **Magyarországon (és a többi régióknbeli országban) a kutatás-fejlesztés terén foglalkoztatottak ezer főre vetített száma jóval alacsonyabb, mint például a hasonló népességű Csehországban.** Magyarország foglalkoztatási szintjénél jóval magasabban áll még Szlovénia, míg a többi régiós országnak jelentős az elmaradása. Az üzleti szférában dolgozó kutatók fajlagos számát tekintve azonban Szlovénia még a német mutatót, Csehország az uniós átlagot is meghaladja, míg Magyarország az EU-átlag alatt, de jóval a szlovák, román és lengyel felett áll.

Az Európai Unióban átlagosan a kutatók fele dolgozik az üzleti szférában. Magyarországon, Szlovéniában és Németországban többségben vannak az üzleti szférában dolgozó kutatók, Lengyelországban és Romániában egyharmados, Szlovákiában mindössze egyötödös arányt képviselnek.

2.8. TERMELÉKENYSÉG

38. ÁBRA Egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték

PPP, ezer USD

FORRÁS: The World Bank

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **24./28**, illetve **25./28**.

A versenyképesség fontos mutatója a **munkatermelékenység**, amely alatt az egy ledolgozott órára jutó kibocsátást (hozzáadott értéket) értjük és a statisztikai gyakorlatban általában az egy foglalkoztatottra jutó GDP-vel becsüljük. Míg korábban az egy lakosra jutó GDP nagyságával a fejlettség, az életszínvonal mértékét becsültük, addig az egy foglalkoztatottra jutó GDP nagyságával a meglévő munkaerő hatékony felhasználását elemezhetjük.⁵

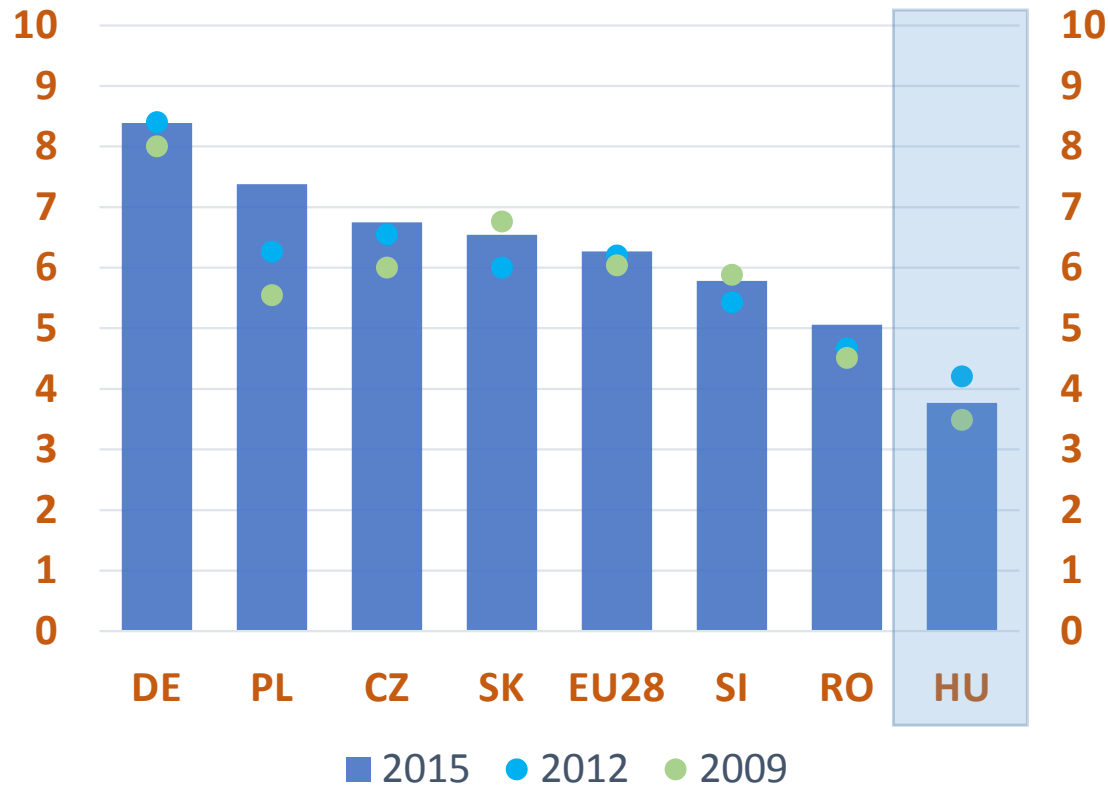
A gazdasági válság markáns jele volt a termelékenység növekedésének lassulása, ennek ellenére 2008 és 2014 között vásárlóerő-paritáson számítva minden vizsgált országban emelkedett a teljes gazdaságra vonatkozó mutató, igaz Magyarország esetében a legkevésbé. Míg 2008-ban a vizsgált hat régiós ország közül csak Szlovénia előzött meg minket, addig **2014-ben már Románia is előttünk áll.**

Az **ipar termelékenysége** szempontjából Magyarország 2008-ban még a középmezőnyhöz tartozott a régióban, 2014-re azonban az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték csökkenésével az utolsó helyre csúszott, s így jelentősen elmarad az EU-átlagtól. Magyarország mellett Románia ipara is csökkenést volt kénytelen elszenvedni, míg a többi régiós országban emelkedett a mutató értéke.

⁵ Deákné Gál Anikó: A regionális versenyképesség tényezői, különös tekintettel a Nyugat-Dunántúltra.

39. ÁBRA A KKV-k működése nemzetközi összehasonlításban

0=nem hatékony; 10=nagyon hatékony

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **26./26.**

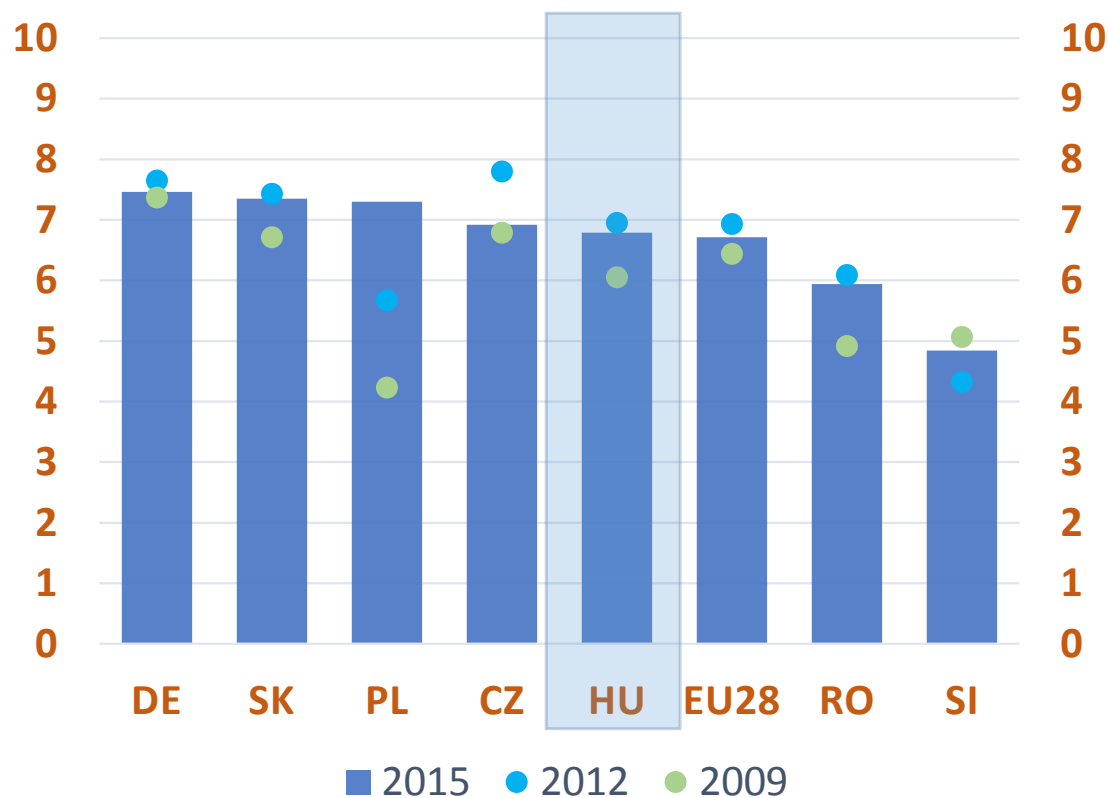
Az üzleti környezet a vállalatok versenyképességét Európa egészében is visszafogja, Magyarországon pedig az EU- átlagnál is erőteljesebben, több tényező vonatkozásában növekvő erővel rontja azt. Az Európai Unió KKV-körben végzett felmérése szerint **a munkaerőköltségek magas szintje, a piac korlátozottsága és a vállalatokat sújtó adminisztratív jellegű terhek jelentős mértékben nehezítik a magyarországi kis- és középvállalatok gazdálkodását.**

Különösen szembeszökő, hogy a hazai KKV-szektor számára a munkaerőköltségek jelentik a legnagyobb gondot annak ellenére, hogy azok a régi EU-tagállamok hasonló költségeinél jóval alacsonyabbak. Eszerint **a hazai KKV-k munkaigényes, nem túl versenyképes termékpalettával rendelkeznek.** Erre utal a piaci korlátok magas említési aránya is, ami mögött kereslethiány húzódik meg. A magyar KKV-k túlnyomórészt a hazai piacra termelnek, illetve itt értékesítik szolgáltatásaikat, a felmérés szerint egyre nehezebben.

A magyar KKV-k működésének hatékonysága 2015-ben a vállalatvezetők megítélése szerint nemzetközi összehasonlításban az átlaghoz képest egyedül Magyarországon rosszabb, ráadásul 2009 és 2015 között valamelyest romlott is. Ezzel szemben a lengyel, a cseh és a szlovák KKV-k működése az Unió átlagánál is hatékonyabb.

40. ÁBRA Nagyvállalatok működése nemzetközi összehasonlításban

0=nem hatékony; 10=nagyon hatékony

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

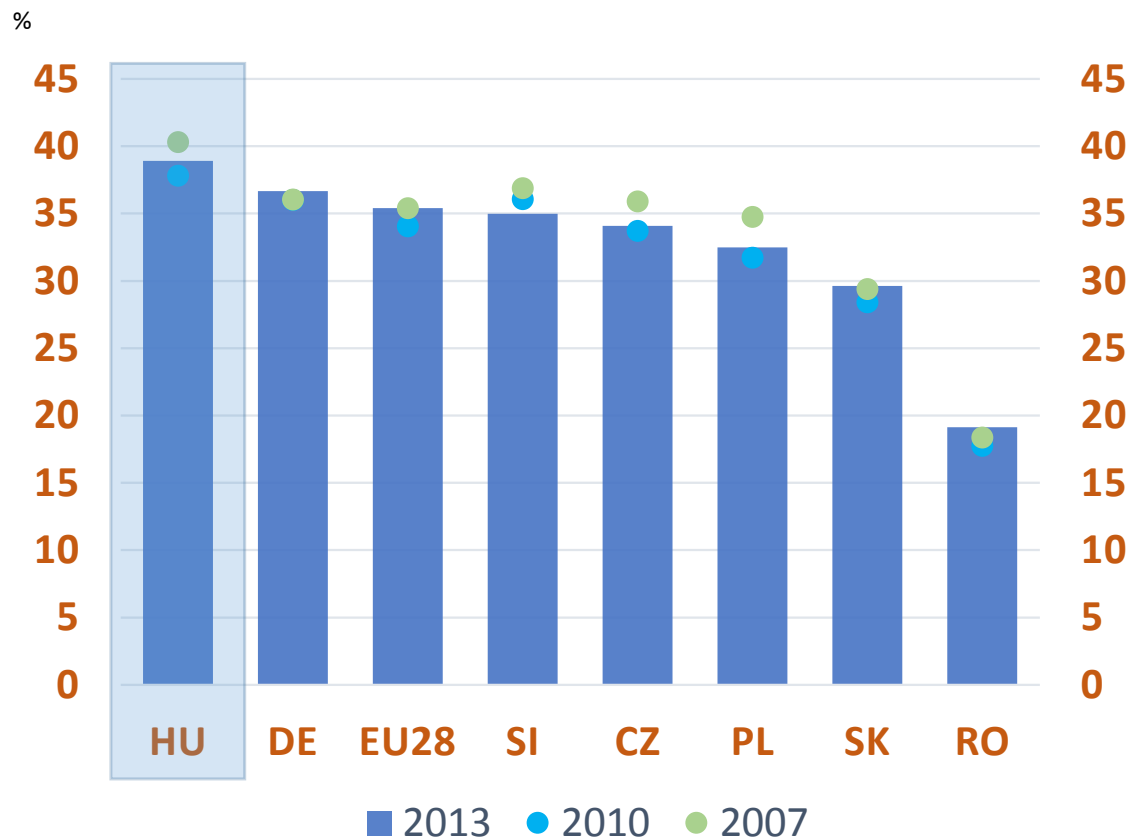
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): 15./26.

A bal oldalon lévő grafikonon vállalatvezetői vélemények alapján azt mutatja be, hogyan változott a nagyvállalatok működési hatékonysága 2009 és 2015 között. Régióinkban Szlovéniát leszámítva változó mértékben ugyan, de minden országban, köztük **Magyarországon is javult a nagyvállalatok működési hatékonysága**. Ezzel hazánk épp az EU28 országok átlaga felett helyezkedik el.

A vizsgált országok közül Szlovénia kivételével mindenhol hatékonyabb (vagy egyenlő hatékonyságú) a nagyvállalatok működési hatékonysága, mint a kis- és középvállalatoké, ráadásul egyedül Magyarországon jelentős a szakadék a méret szerinti összehasonlításban. Magyarországon a termelékenység elsősorban az exportra termelő feldolgozóipari ágazatok abban a körében magas (például járműgyártás, elektronikai berendezések gyártása), ahol jelentős a külföldi működőtőke, magas a technológiai színvonal és korszerű a vállalati szervezet, s ahol a szakképzett, jól képezhető munkaerő koncentrálódik. Ennek ára azonban az, hogy **a nagyvállalatok és a KKV-k hatékonysága közötti különbség mind 2009-ben, mind 2015-ben Magyarország esetében nemzetközi összehasonlításban a legnagyobb, ráadásul növekvő.**

2.9. ADÓZÁS

41. ÁBRA Az összes adóbevétel a GDP arányában

FORRÁS: OECD

Magyarország helyezése az EU-ban (2013): **18.**/26.

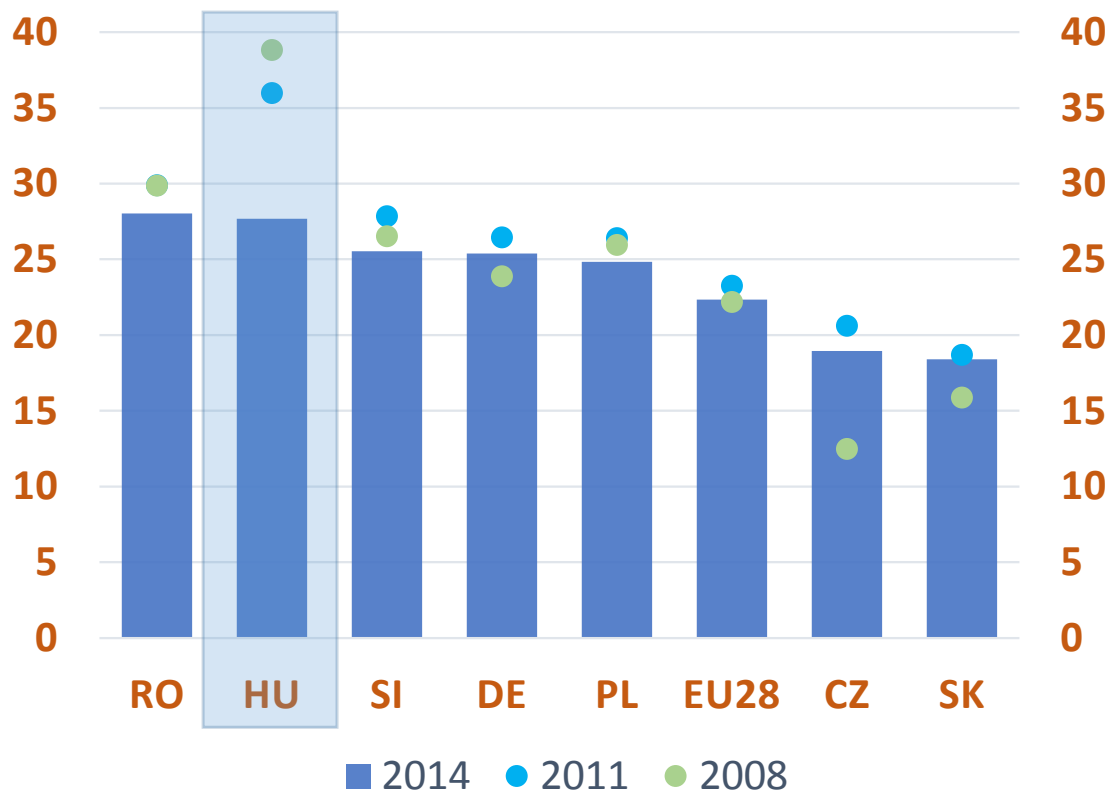
A magyarországi adórendszer több vonatkozásban is kritika tárgya: bizonyos adónemek esetében az adóelvonás vagy erősen megkérdőjelezhető, vagy annak mértéke és szerkezete kedvezőtlen. Különösen magas az élők munkát terhelő adó- és járulékteher. Részben ez is előidézője az alacsony foglalkoztatási szintnek, a fekete foglalkoztatás magas részarányának, s a versenyképesség hanyatlásának.

Magyarországon az elmúlt évekre tekintettel az adórendszer folyamatos változásban van. Az szja-terhelés mérséklődött, egykulcsos családi adózás került bevezetésre, ugyanakkor nőtt a járulékteher, valamint kivezetésre került az adójóváírás intézménye. A lépések összességében bevétel csökkentő hatását a fogyasztást terhelő adók emelése ellensúlyozza.

Magyarországon **2013-ban az adóterhelés 38,9 százalékos mértéke magasabb volt az uniós átlagnál, valamint meghaladta a közép- és kelet-európai versenytársakét.** Alacsonyabb volt azonban, mint a 2007. évi (40,3%), ugyanakkor magasabb, mint a 2010. évi (37,8%). 2007 és 2013 között nem változtak régióink tagállamai közötti adóterhelésbeli különbségek.

42. ÁBRA Az effektív személyi jövedelemadó mértéke

Az egy főre jutó GDP-vel egyenértékű jövedelem arányában (%)

FORRÁS: PricewaterhouseCoopers, "Resource Tax Manager" in IMD

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **23./26.**

A 2008-as válságot megelőzően erős adóverseny jellemezte a régió országait. Az elmúlt években ugyanakkor – bár a befektetők kegyeiért folytatott harc továbbra is kiemelt szempont – a költségvetési hiány leszorítása érdekében a legtöbb országnak lépnie kellett.⁶

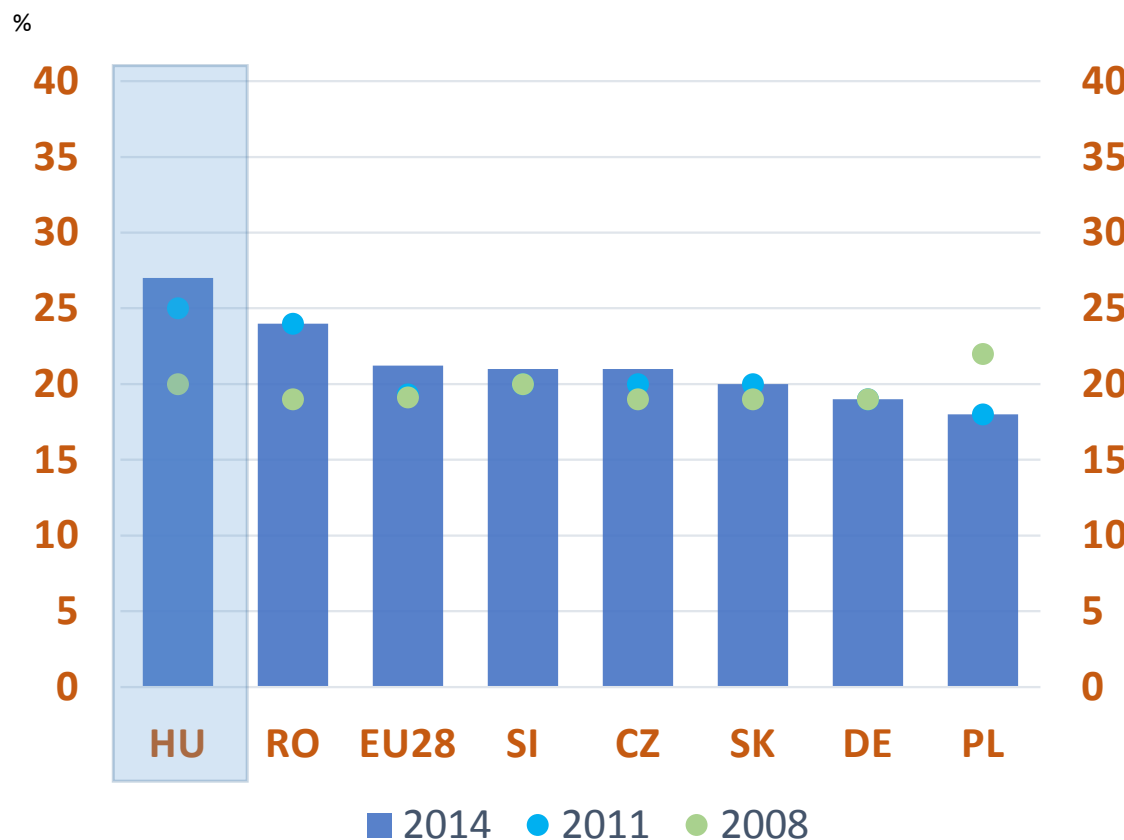
Az országok egyik csoportja – köztük hazánk – a jövedelemadók csökkentésével, s a forgalmi típusú adók emelésével próbált megoldást találni. E csoportnál a legszélsőségesebb változások Magyarországot jellemezték, de hasonló utat járt Románia is.

Magyarországon főként a kétkulcsosról az egykulcsos SZJA-ra való áttéréssel jelentősen, régióinkban magasan **a legnagyobb mértékben csökkent az effektív személyi jövedelemadó mértéke**, míg az EU-átlag nem változott. Ennél kisebb mértékű csökkenés ment végbe Romániában, Szlovéniában, Lengyelországban, míg a cseheknél és a szlovákoknál nőtt a mutató értéke. Mindezek együtt a mutató régiós szórásának csökkenését eredményezték.

A változások ellenére **az egy főre jutó GDP-vel egyenértékű jövedelem arányában** Románia után még **mindig Magyarországon a második legnagyobb az SZJA elvonás mértéke** (a 2016-os SZJA kulcs csökkentést követően ez már nem biztos).

⁶ Piac és Profit: Hol állunk a régiós adóversenyben? 2013. május

43. ÁBRA Az általános forgalmi adó mértéke

A modern gazdaságban a fogyasztási adók (ÁFA és jövedéki adó) az állami jövedelmek jelentős forrásai a társasági adó és a jövedelemadó mellett.

2008-ban Lengyelországot kivéve minden régióhoz tartozó országban, köztük Magyarországon is 19-20% volt az ÁFA-kulcs. Hazánkban 2009. július 1-től az eddigi 20 százalékos áfa kulcsból két kulcsot hoztak létre, egyrészt felemelték 25%-ra, másrészt egyes termékekre a kedvezményes 18%-os áfakulcsot vezették be. 2012. január 1-től a 25%-os áfa kulcs 27%-ra emelkedett, ezzel Magyarországon lett a világon a legmagasabb az általános ÁFA-kulcs.

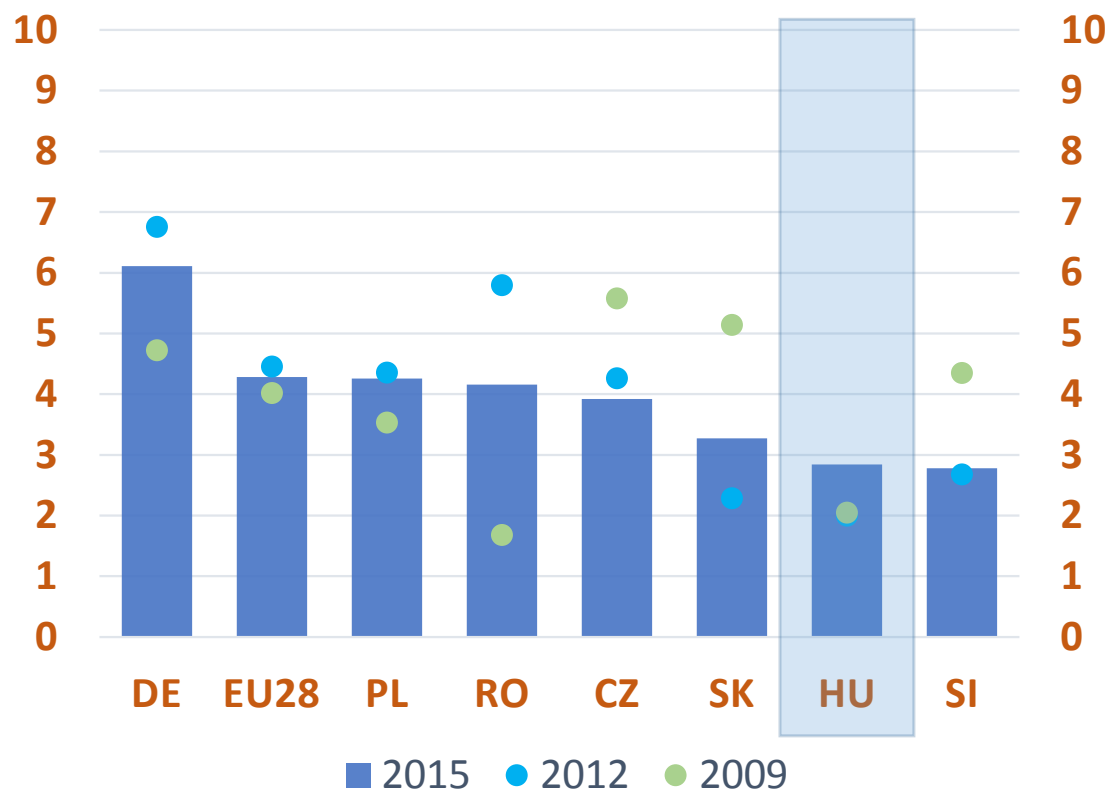
2014-ben az ÁFA-kulcs mértéke szerinti sorrendben Magyarországot Románia követi 24%-kal (2008-hoz képest 5 százalékponttal nőtt), majd az EU-átlag (21,2%) alatt közvetlenül Szlovénia és Csehország (21-21%), majd Szlovákia (20%) és a sereghajtóból élvassá előlépett Lengyelország (18%).

FORRÁS: OECD

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **26./26.**

44. ÁBRA Az adófizetés elkerülése

0=korlátozza az üzleti tevékenységet; 10=nem korlátozza az üzleti tevékenységet

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **22./26.**

Az adófizetés elkerülése minden országban érzékelhető, gazdasági hatásait általában igen szigorúan, az üzleti tevékenység korlátjaként ítélik meg. Azok a magánszemélyek és cégek, amelyek megfizetik az adókat, kétszeresen is versenyhátrányba kerülnek azokkal szemben, amelyek nem teszik ezt.

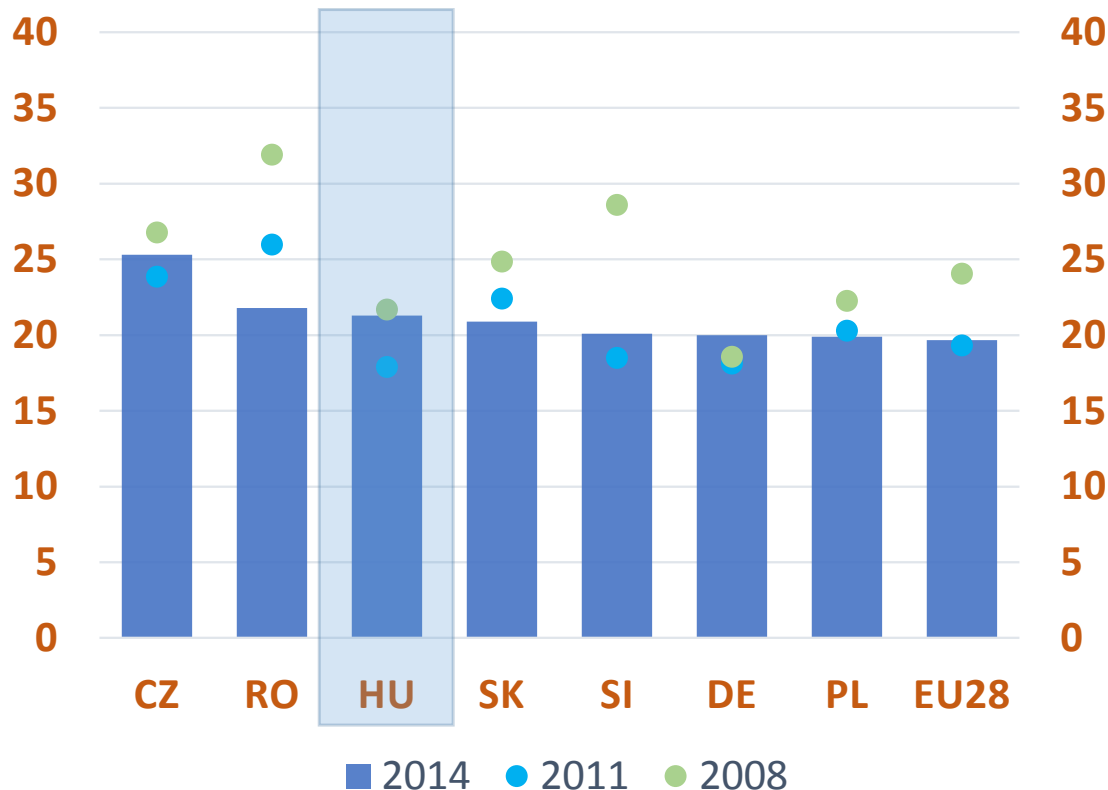
A cégvezetők szerint az adóelkerülés szempontjából Szlovénia és Magyarország van a leggyengébb pozícióban, ugyanakkor hazánkban kedvezőbb volt a helyzet 2015-ben, mint hat évvel korábban. Romániában, Csehországban és Lengyelországban kevesebben bújnak ki az adófizetés alól, feltehetően a jóval alacsonyabb adóterhelés miatt. Romániában 2009 óta jelentősen, Lengyelországban kissé javult az adófizetés elkerülésének, mint üzleti tevékenységet korlátozó tevékenységnek a megítélése. A cseh és a szlovák cégvezetők úgy gondolják, hogy országukban e probléma most jóval inkább korlátozza az üzleti tevékenységet, mint 2009-ben.

A hazai és külföldi tapasztalatok meghatározhatóvá teszik azokat a területeket és eszközöket, ahol az adóelkerülés visszaszorítása érdekében előrelépés szükséges. Bár ez egy rendkívül bonyolult folyamat, a feladat egyrészt a bevételek minél teljesebb körű bevallásának ösztönzése például a jövedelemadók fokozatos csökkentésével, másrészt az adóalapot zsugorító mesterséges „elköltségelés” lehetőségeinek szűkítésével, drágításával.

2.10. BERUHÁZÁSOK, KÜLFÖLDI MŰKÖDŐTŐKE

45. ÁBRA Beruházási ráta

Bruttó állóeszköz felhalmozás / GDP (%)

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

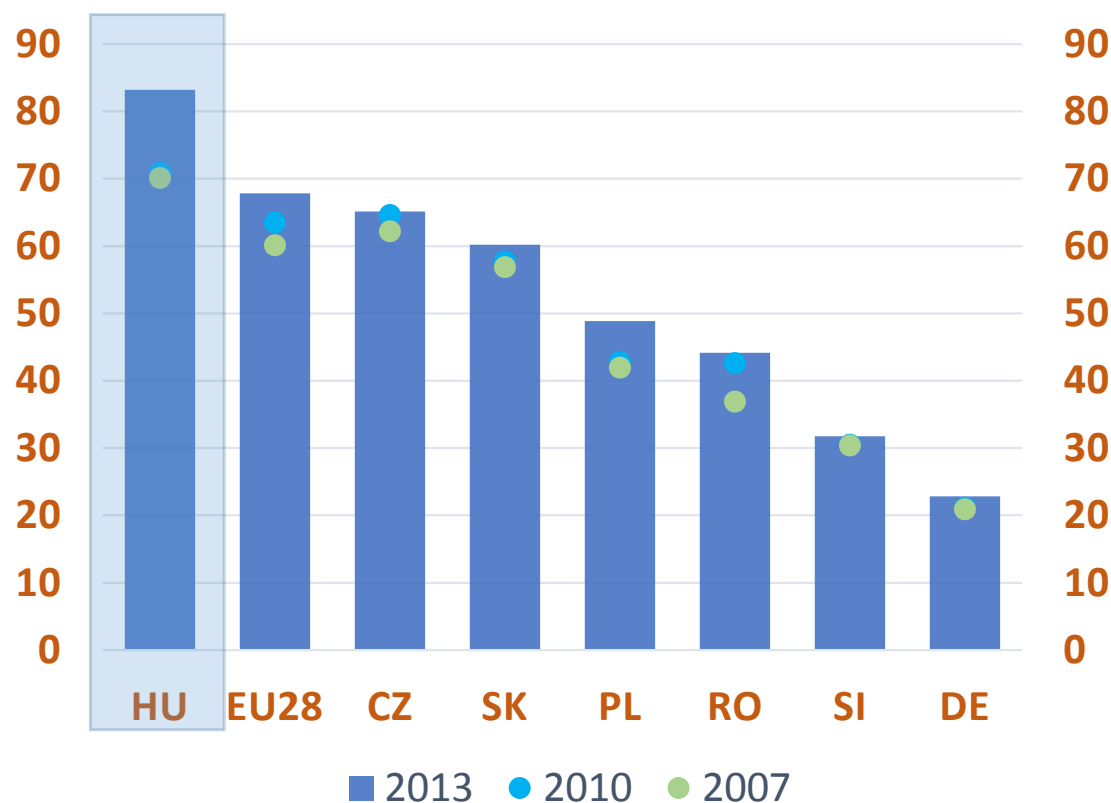
Magyarország helyezése az EU-ban (2014): 9./26.

A beruházási ráta a GDP-hez viszonyítva mutatja a beruházásokat. A mutató előnye, hogy akár konjunktúra mutatónak is használható: a magángazdasági szereplők esetében válságidőszakban (vagy azt követően) ugyanis a beruházás ténye egyben a bizalom jele is. A növekedési elméletek szerint el kell érni egy kritikus szintet a beruházásoknak (Rostownál ez 18–20 százalékos beruházási ráta) ahhoz, hogy beinduljon a modernitás egyik fontos intézménye, a gazdasági növekedés. A fejlesztések révén bővíthető a tőkeállomány, ami termelőeszközként a következő időszakbeli potenciális GDP-szintjét emelheti.

A beruházások válság alatti csökkenése természetesnek tekinthető, hiszen a csökkenő kereslet kapacitásokat tett feleslegessé, a visszaesett hitelkínálat pedig a finanszírozás oldaláról korlátozta a fejlesztések elindítását. A magyar beruházási ráta 2014-re átmeneti visszaesés után elérte a válság előtti szintet. Rajtuk kívül – változó mértékben ugyan, de – minden régiós versenytársunknál (főként Szlovéniában és Romániában) csökkent a mutató értéke 2008 és 2014 között, ugyanakkor az EU-átlaga is több mint 4 százalékponttal mérséklődött. 2014-ben a 21,3%-os beruházási rátával Csehország és Románia mögött a harmadik helyen állunk a régiós rangsorban.

46. ÁBRA Beáramló FDI év végi állománya (inward stock)

A GDP arányában (%)

FORRÁS: UNCTADSTAT

Magyarország helyezése az EU-ban (2013): **6./28.**

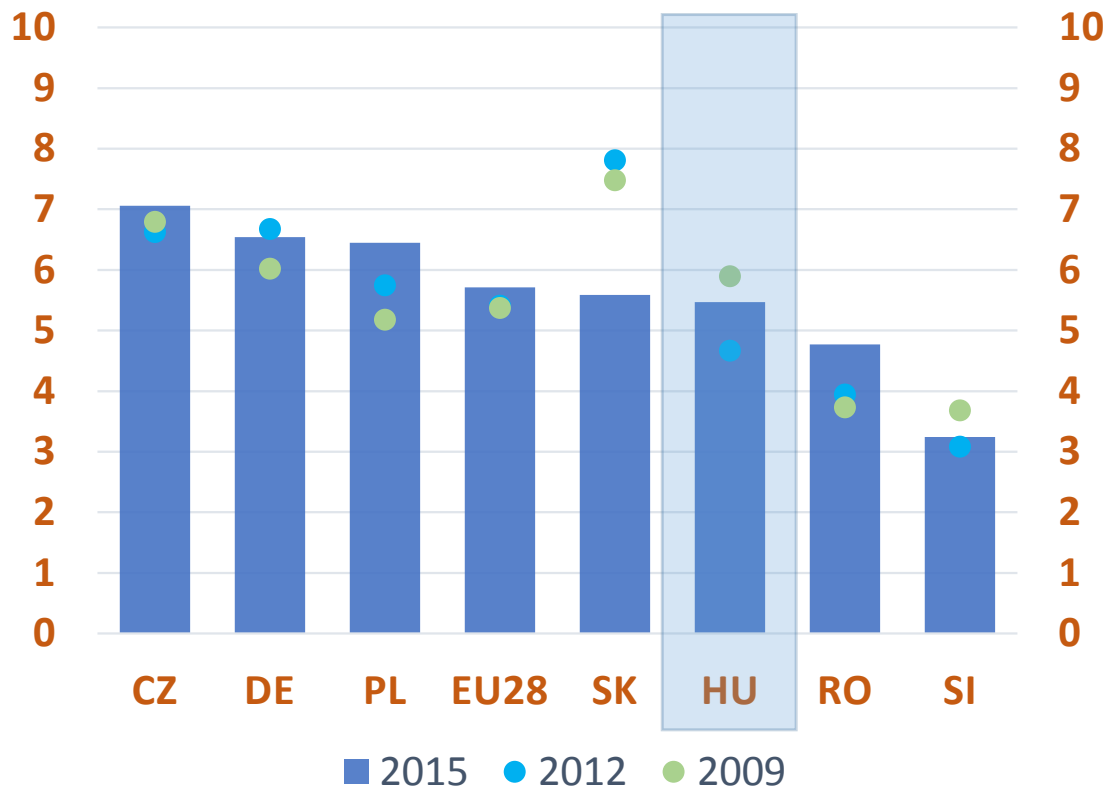
2008 után a globális válság kísérő jelenségeként jelentősen lassult a külföldi működőtőke befektetések korábbi években tapasztalt növekedése. Az ütemcsökkenés elsősorban annak a következménye, hogy mintegy egyharmadával mérséklődött a fejlődő országokba beáramló működő tőke (itt össz pontosul a világ FDI állományának a kétharmada).

A külföldi közvetlen működőtőke-befektetések magyarországi állománya 80,6 milliárd euró volt 2013 végén (ebből 67,8 milliárd eurót tett ki a részvény, egyéb részesedés és újra befektetett jövedelem formájú befektetések állománya, 12,8 milliárd pedig az egyéb tőke állománya), ami a GDP arányában a legmagasabb (83%), illetve egy főre vetítve a második legmagasabb a közép-európai térségben. A Magyarországon végrehajtott közvetlen működőtőke-befektetések állományának 77,2 százaléka az EU-ból, ezen belül 24,7 százaléka Németországból származik.

2007 és 2010 között a magyar FDI állomány nem változott jelentősen, ezt követően 2013-ra 12 százalékponttal emelkedett. A többi régiós országban és az EU-átlag viszonylatában is nőtt a GDP arányos FDI, relatív mértéke azonban alacsonyabb volt, mint a Magyarországon megvalósult növekedés. 2013 óta a helyzet romlott hazánkban.

47. ÁBRA A külföldi működőtőke befektetések ösztönzése

0=a beruházásösztönzők (ha egyáltalán vannak) nincsenek hatással a külföldi befektetőkre; 10=a beruházásösztönzők erőteljesen vonzzák a külföldi tőkebefektetéseket

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): 15./26.

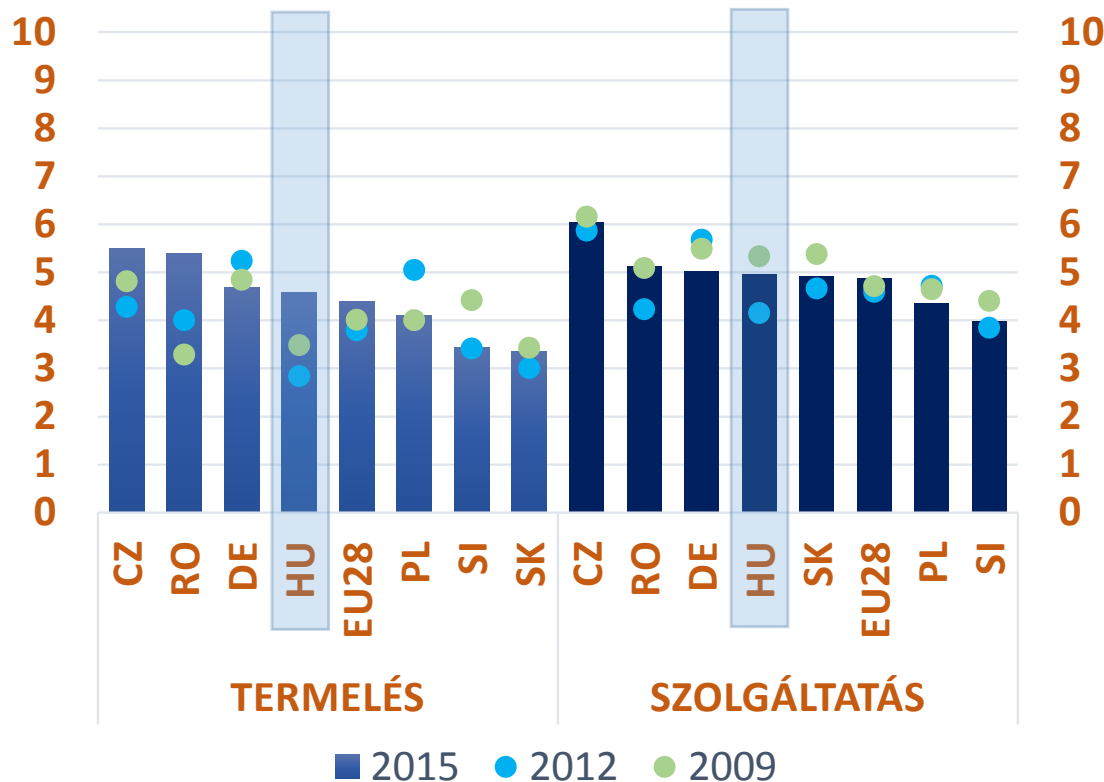
A gazdasági válság már 2008-ban is, de főként 2009-2010-ben igen erőteljesen fékezte a globális külföldi működőtőke áramlást, ami a régiót is keményen érintette.

Magyarország 2015-ös helyzete régiós összehasonlításban e téren kedvezőbb, mint 2012-ben, azonban még így is rosszabb, mint 2009-ben, a válság évében. A csehek, a lengyelek és a szlovákok megelőznek minket, a románok és a szlovének azonban elmaradnak tőlünk. 2009 óta a beruházásösztönzők hatékonyságának drasztikus romlása tapasztalható Szlovákiában, kismértékű Szlovéniában, míg a többi régiós versenytárs javította valamelyest a beruházásösztönzők hatékonyságát.

Tapasztalható, hogy a befektetések vonzását szolgáló hagyományos eszközök mellett (alacsonyabb adókulcsok, kedvezményes telekvásárlás biztosítása stb.) egyre több országban alkalmaznak olyan, eddig kevésbé elterjedt eszközöket, mint pl. az ingatlanok bérleti díjának állami támogatása, a különböző adminisztrációs egyszerűsítések (pl. cégbejegyzés esetén). Ezek túlértékelése azonban hiba lenne, szemben a külföldi befektetések szempontjából kulcsfontosságú befektetési, üzleti környezettel. A működőtőke szabad áramlását számos országban kifejezetten rontják a protekcionista intézkedések.

48. ÁBRA A termelés és szolgáltatások más országba való áthelyezésének veszélye

0=nagyon jelentős; 10=jelentéktelen

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **14.**/26, illetve **10.**/26.

A termelés más országba való áthelyezésének veszélye az IMD által megkérdezett vállalatvezetők szerint régióinkban Szlovénia kivételével minden országban mérséklődött vagy nem változott a 2009-es gazdasági válság óta. Jelenleg Magyarországon kisebb a termelés áthelyezésének a veszélye, mint Lengyelországban, Szlovéniában vagy Szlovákiában, sőt, a magyar cégvezetők még az EU átlagánál is kedvezőbbnek ítélték meg a helyzetet.

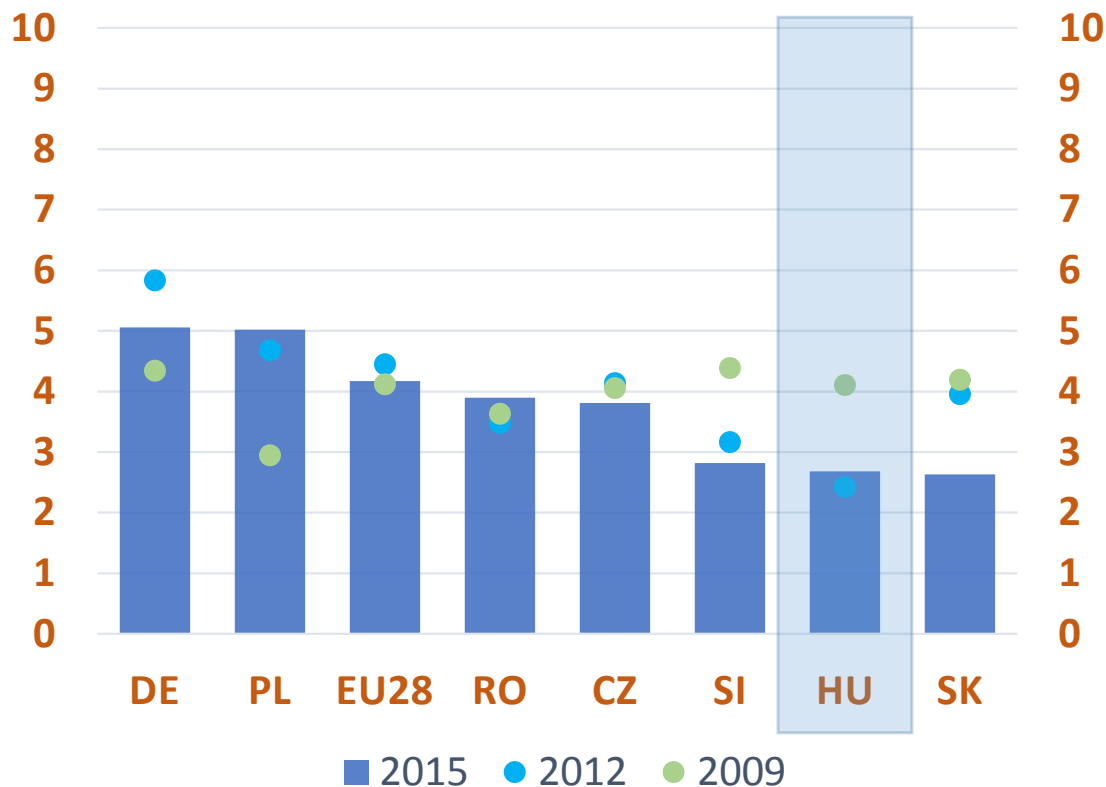
A legtöbb nagy gépgyártó és autóiipari vállalat Magyarországon az elmúlt időszakban jelentős beruházásokat hajtott végre, aminek eredményeként az üzem áthelyezése nem valósítható meg gazdaságosan. Emellett a **legnagyobb beruházók jelentős egyedi kedvezményekben, támogatásokban is részesültek**. Mindazonáltal az új beruházásokhoz szükséges lehet a kiszámítható és kedvező jogi-, valamint adókönyezet.

A szolgáltatások külföldre helyezésének veszélye 2009 óta egyik vizsgált országban sem változott jelentősen. **Magyarország 2015-ben az EU-átlag és Németország szintjén állt**, hasonlóképpen, mint Szlovákia. A cseheknél, hasonlóan 2009-hez valamivel kisebb az esélye a szolgáltatások elköltöztetésének, míg Szlovéniában valamivel nagyobb, mint régióink többi országában, köztük Magyarországon.

2.11. ÜZLETI KÖRNYEZET

49. ÁBRA Jogi és szabályozási környezet

0=gátolja a cégek versenyképességét; 10=ösztönzi a cégek versenyképességét

A vállalkozások üzleti környezetének kiemelkedően fontos eleme a **jogbiztonság**, a jogi és szabályozási környezet kiszámíthatósága. A jogszabályok gyors és hatásos érvényesítésének hiánya megkönnyíti a korrupciót, teret ad az adószabályok megszegésének. Magyarországon gyakoriak a lánctartozások, s nincs hatékony jogorvoslat a korrekt üzleti tevékenységet folytató vállalkozók kezében. Ez akár csődhelyzetbe is sodorhat sok kis- és középvállalatot.

Az IMD felmérése szerint **Magyarországon 2015-ben a jogi és szabályozási környezet – hasonlóan Szlovéniához és Szlovákiához – erősen gátolta a cégek versenyképességét**, igaz a többi vizsgált országban is inkább gátló, mint ösztönző hatással bírt. **2009 óta a fent említett két országgal együtt jelentős zuhanást szenvedtünk el e tekintetben.** Eközben Lengyelországban ezzel éppen ellentétes változásokra került sor, míg Románia és Csehország pozíciója, ugyanakkor az EU-átlag sem változott számottevően.

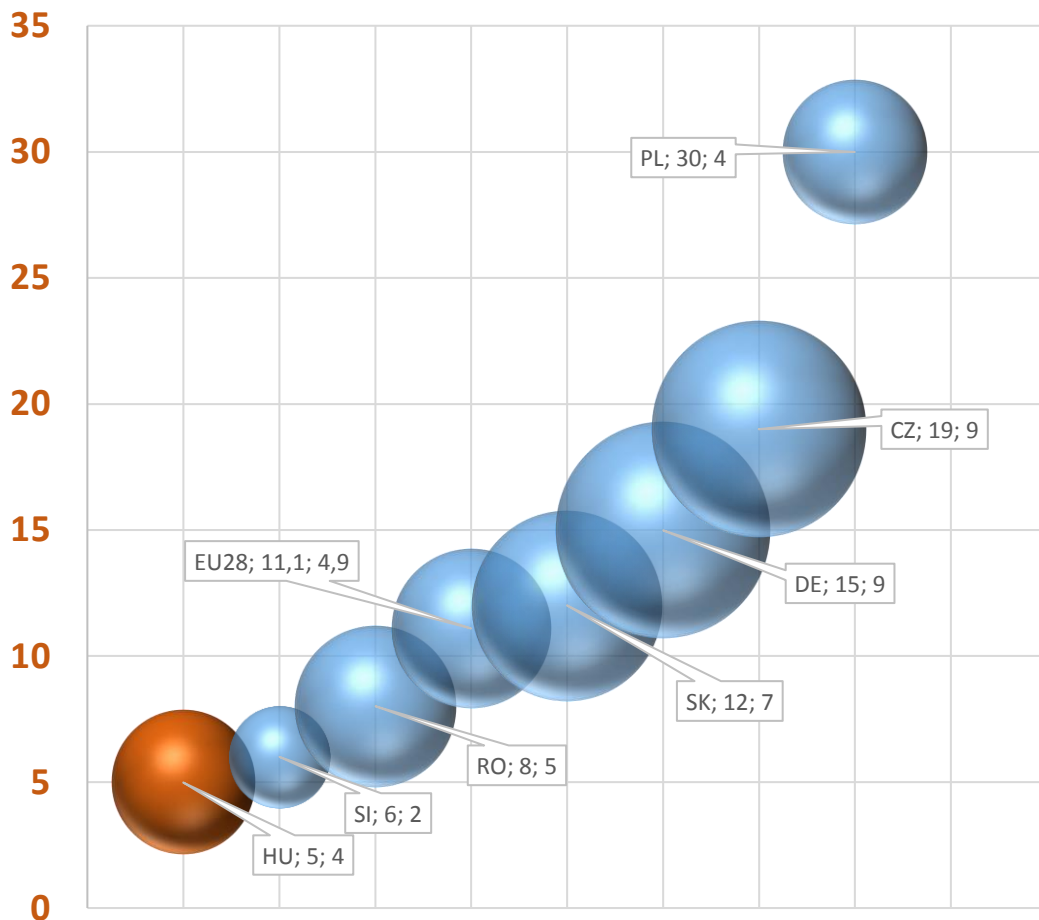
FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **21./26.**

50. ÁBRA A vállalat alapítás időigénye

2014 (nap)

Gömb mérete: A vállalat alapítás lépéseinek száma (db)

FORRÁS: Doing Business World Bank

Magyarország helyezése az EU-ban (2014): **5.**/26, illetve **7.**/26.

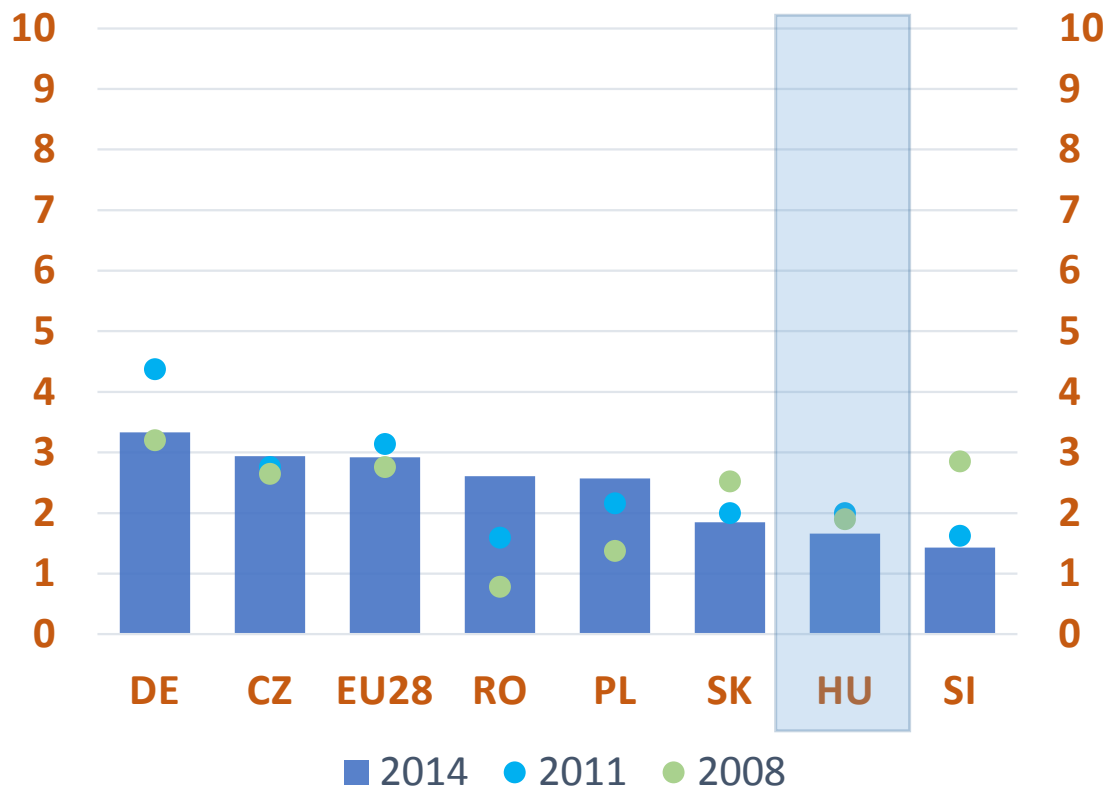
A cég alapítás módja, időigénye különösen a nemzetközi tőke mozgások szempontjából kap nagy figyelmet, ennyiben az egész ország versenyképességét fémjelzi.

Szinte minden ország törekszik megkönnyíteni az új cégek alapítását, s e téren Magyarország kiemelkedően jól teljesített. A Világbank Doing Business felmérése szerint 2014-ben már 5 nap alatt lehet vállalatot alapítani, míg ez 2008-ban még 16 nap volt. A vállalat alapítás lépéseinek száma továbbra is 4, melynél alacsonyabb lépésszám mindössze Szlovéniát jellemzi.

Régiós összehasonlításban Magyarország hat év alatt a középmezőnyből vezető helyre került. A vállalat alapítás a vizsgált országok közül Lengyelországban a leghosszabb (30 nap), míg Csehországban (a németekhez hasonlóan) a legtöbb lépést (9-et) igénylő folyamat. Az EU28 tagállamokban átlagosan 11 nap alatt és 5 lépéssel alapítható meg egy új cég.

51. ÁBRA Bürokrácia

0=akadályozza az üzleti tevékenységet; 10=nem akadályozza az üzleti tevékenységet

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

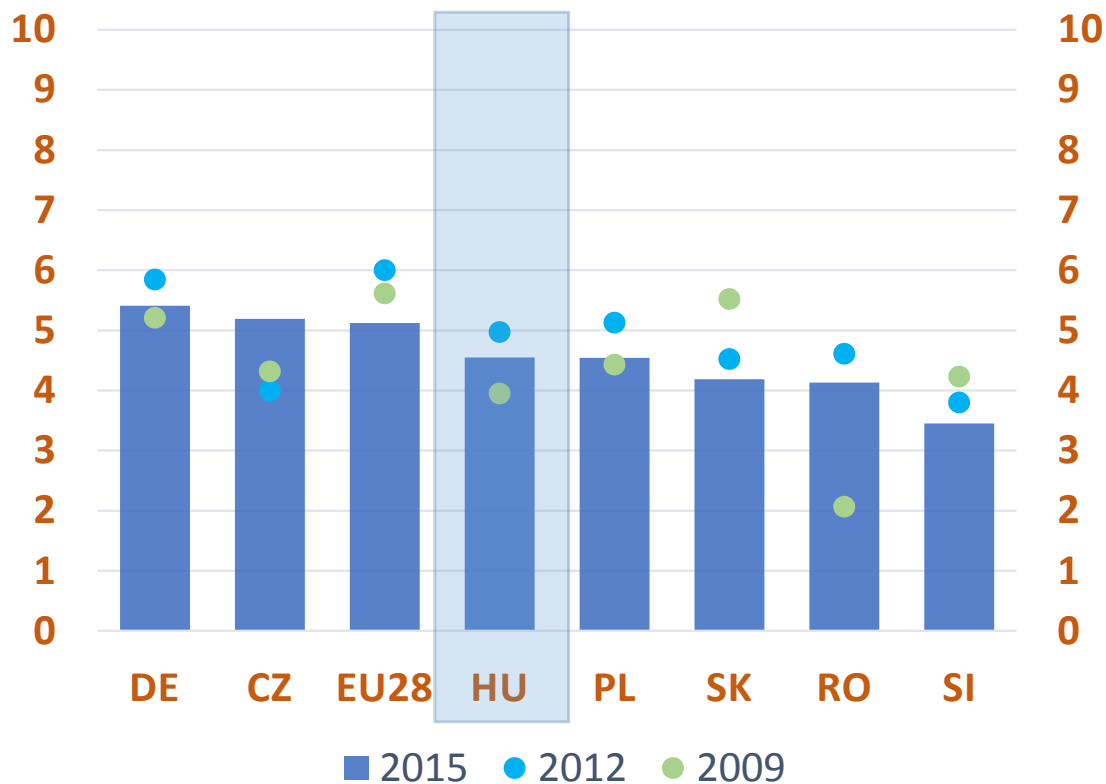
Magyarország helyezése az EU-ban (2014): 21./26.

Az állami szabályoknak való megfelelés – pl. adatok szolgáltatása állami szerveknek – szükségszerű, ugyanakkor jelentős időráfordítást, így rendszeresen felmerülő költségeket jelent a vállalkozásoknak. Az ebből eredő feladatok csökkentése EU-szinten is napirenden van, s főleg Hollandia, az Egyesült Királyság és Dánia eredményei azok, amelyek a többi országot a példa követésére ösztönözhetik. A túlzott bürokrácia csökkentése csakis szisztematikus és az egész államigazgatást átható elkötelezettség és szívós munka eredménye lehet. Ezzel szemben **az államapparátusok nem kellően érdekeltek a vállalkozásokat terhelő adminisztráció csökkentésében**, s nem is eléggé felkészültek olyan vizsgálatokra, amelyek a szabályok változásaival, vagy új szabályok bevezetésével járó többletterheket méri fel. Jellemző a rendelkezések szaporodása, a terhek növekedése, miközben rövidtávon születnek látványos eredmények is egyes részterületeken.

Az IMD cégvezetők körében végzett felmérése szerint **a bürokrácia Magyarországon – Szlovéniához és Szlovákiához hasonlóan – jelentősen akadályozza az üzleti tevékenységet**, ráadásul **2008-hoz képest nemhogy javult, hanem egyenesen romlott a helyzet**. A bürokrácia mutató szempontjából jelentősen javuló lengyelekre és románokra, valamint a 2008-hoz képest változatlan szinten lévő csehekre is igaz, hogy a bürokrácia inkább akadályozó tényező a vállalatok életében.

52. ÁBRA A gazdasági-társadalmi reformok elfogadása

0=a reformokat nem támogatja a társadalom; 10=a reformokat támogatja a társadalom

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

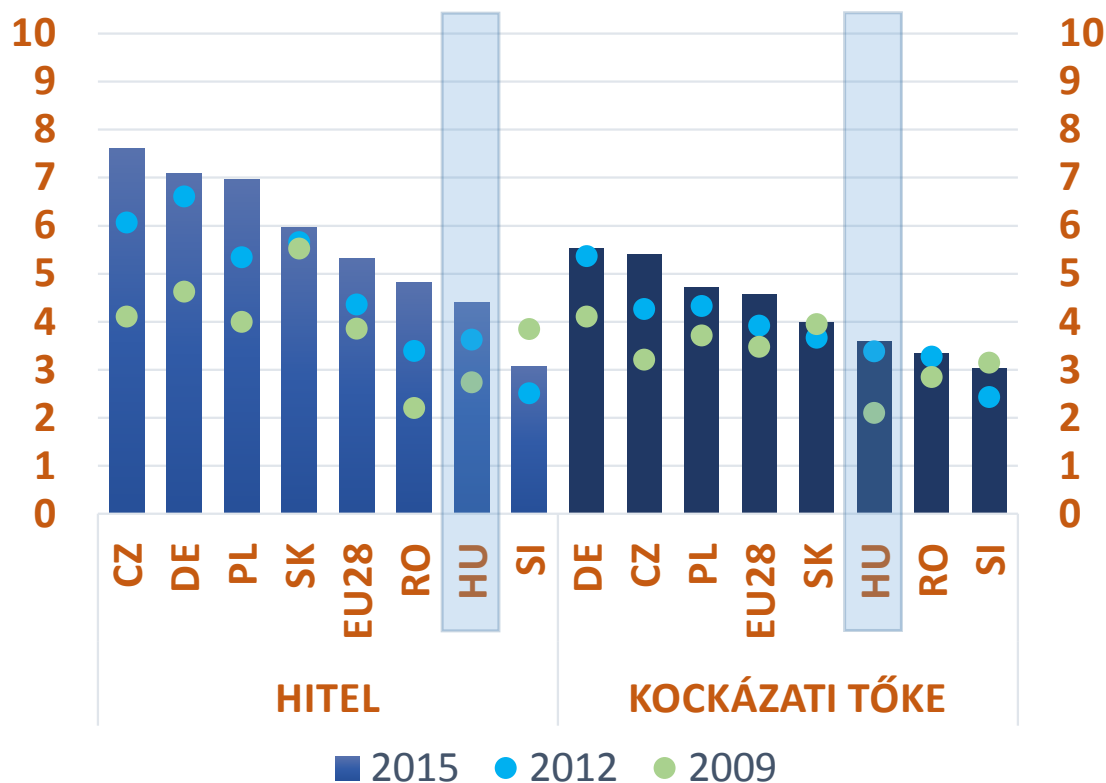
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **17./26.**

Az innováció társadalmi szintű elfogadása a gazdasági válság időszakában különösen fontos, mert a kihívásokhoz a megújulni képes vállalatok tudnak leghamarabb alkalmazkodni és az ő értékteremtő képességük határozza meg az egyes nemzetgazdaságok jólétét.

Az IMD felmérése szerint 2009-hez képest a gazdasági-társadalmi reformokat az európai társadalom kevésbé támogatja. Ezzel ellentétben Magyarországon enyhe javulás tapasztalható (bár 2012-höz képest romlás), a reformok társadalmi támogatottsága tekintetében a régiós középmezőnybe kerültünk. Ez a hazai innovációs folyamatok szempontjából is biztató, mert a korábbihoz képest jobb rugalmasságot, kooperáció készebb attitűdöt konzervál. Régiós versenytársaink közül Románia mutatója hat év alatt jelentősen javult, míg a szlovákoké és a szlovénoké számottevően romlott.

53. ÁBRA A hitelhez és a kockázati tőkéhez jutás feltételei

0=a vállalati hitelfelvétel, illetve kockázati tőkéhez jutás nehéz; 10=egyszerű

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

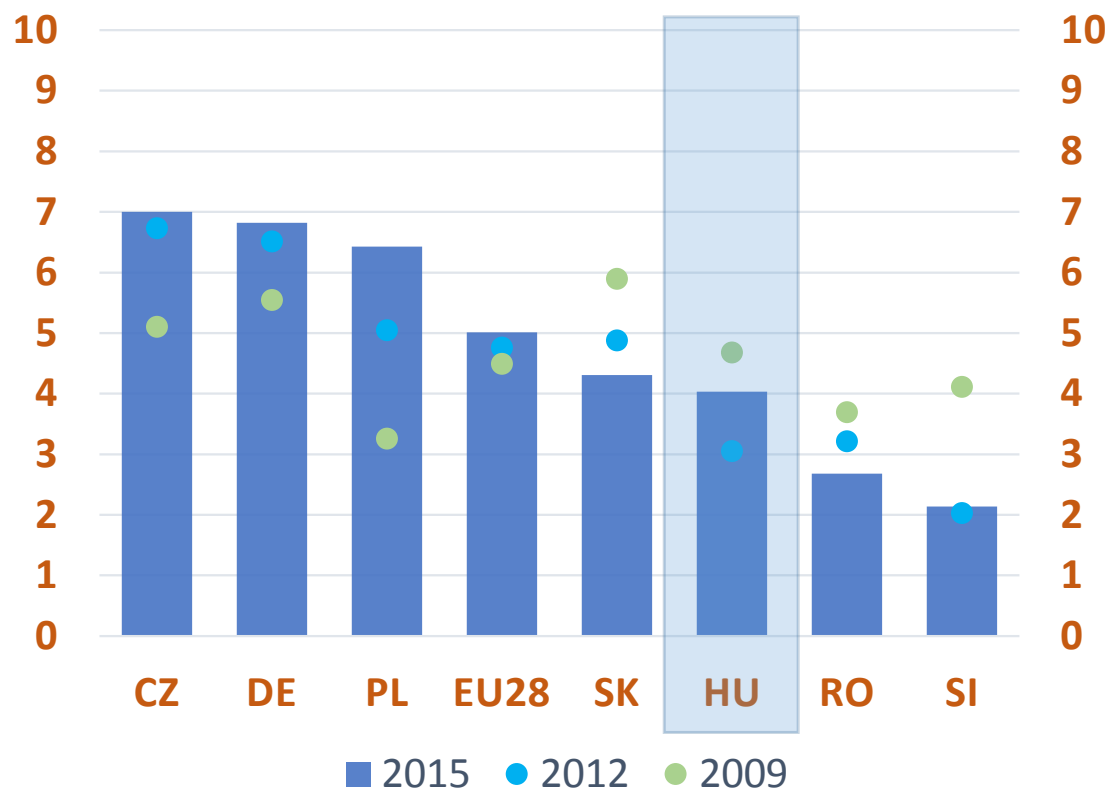
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **19./26**, illetve **19./26**.

2000 után javultak, majd 2007 óta világszerte jellemzően romlottak a vállalkozások hitelfelvételi lehetőségei. A globális hitelválság az egyes országokat ebben a tekintetben azonos módon érintette, 2009 (mely már válság év volt) és 2015 között Szlovéniát leszámítva javultak a hitelhez jutás feltételei. **A cégeknek az átlagosnál (5-ös érték) még így is nehezebb a hitelfelvétel Romániában, Magyarországon és Szlovéniában**, míg az átlagosnál egyszerűbb a csehéknél, a lengyeleknél, valamint a szlovákoknál (az EU28-ak átlaga enyhén meghaladja a medián értéket).

A klasszikus vagy hagyományos kockázati tőkefinanszírozás alatt az induló, nagy növekedési potenciállal rendelkező, innovatív, tőzsdén nem jegyzett vállalkozások hosszú távú finanszírozását értik. **A magyarországi befektetésekre is ez a jellemző.** 2009 óta minden vizsgált országban egyszerűbbé vált a kockázati tőkéhez jutás, Magyarország pedig ezalatt két helyet javítva – Romániát és Szlovéniát megelőzve – **elkerült az utolsó helyről**. Igaz, hogy ennek ellenére még elmaradunk az uniós átlagtól, valamint az ezt meghaladó lengyel és cseh értéktől.

54. ÁBRA Vállalatok eladósodottsága

0=erős gátja a versenyképességnek; 10=nem gátja a versenyképességnek

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

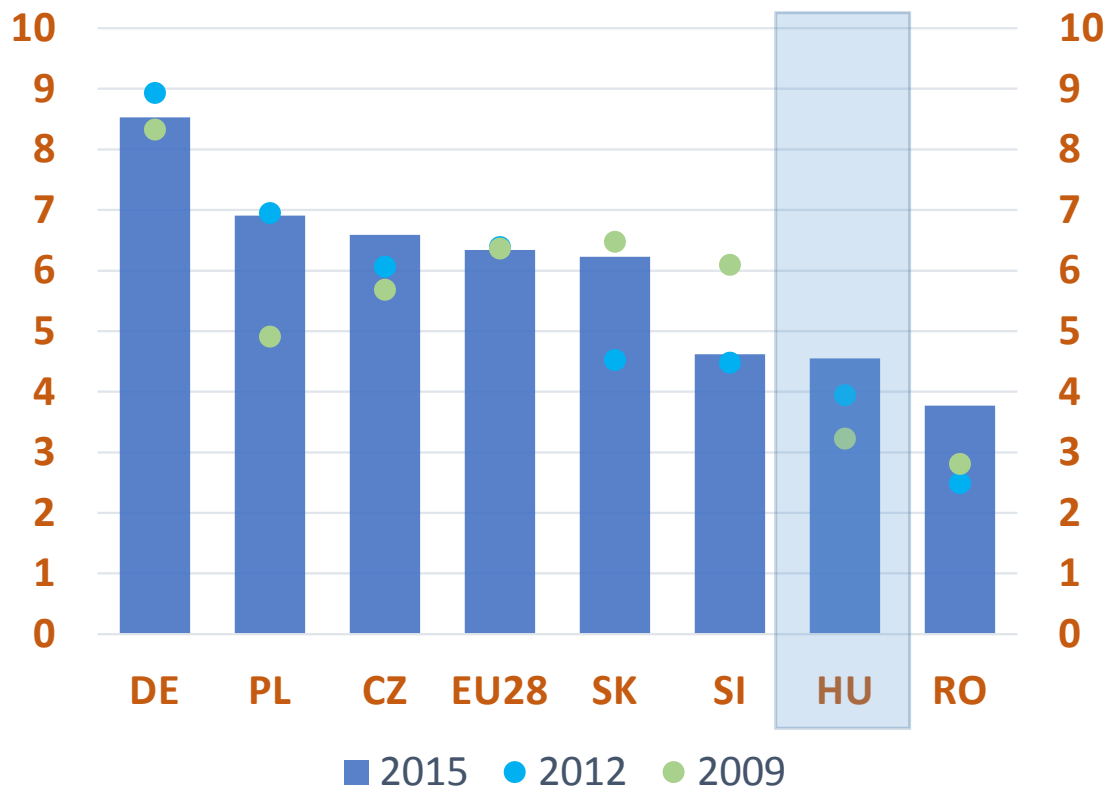
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **20./26.**

A cégvezetői vélemények azt mutatják, hogy a válság kezdete óta **a vállalatok eladósodottsága Magyarországon egyre inkább versenyhátrányt jelent a belföldi és a nemzetközi versenyben.** Régiós összehasonlításban az elmúlt hat évben Lengyelország nagyot fejlődve megelőzött minket, valamint meghaladta az EU-átlagát is (mely utóbbi szintén javult). A majdnem államcsődöt jelentő Szlovéniában a cégek eladósodottsága erős gátjává vált a versenyképességnek, de Szlovákiában és Romániában is jócskán romlott a helyzet. Régióink országai közül Lengyelország mellett Csehországra jellemző, hogy az eladósodás nem gátolja a vállalatok versenyképességét.

A válság kezdete óta először gyors ütemben nőtt, majd csak lassan csökkent bedőlt vállalati hitelek banki portfólión belüli aránya. **A reálgazdaság rossz teljesítménye a belső fogyasztás drasztikus visszaesésén, majd csak lassú bővülésén keresztül kedvezőtlenül érinti a belső piacra fókuszáló vállalkozásokat.** A banki vállalati hitelportfólión belül jelentős, több mint 20 százalékos részt kitevő projekthitelek nagyrészt hazai ingatlan-beruházásokhoz köthetők, így ezek teljesítményében meghatározó a belső piac gyengélkedése.

55. ÁBRA Politikai instabilitás kockázata

0=nagyon magas; 10=nagyon alacsony

A **politikai instabilitás** rontja gazdasági tervezhetőséget, ellene hat a külföldi befektetések dinamizálásának, gátolja a kamatcsökkentést és a lehetőségekhez mérten kedvezőtlenebb makrogazdasági pályát predesztinál. Annak érdekében, hogy növekedjen a politikai bizalom, fontos a kormányzati stabilitás, a kiszámítható jogi és gazdasági környezet, valamint a korrupció elleni harc.

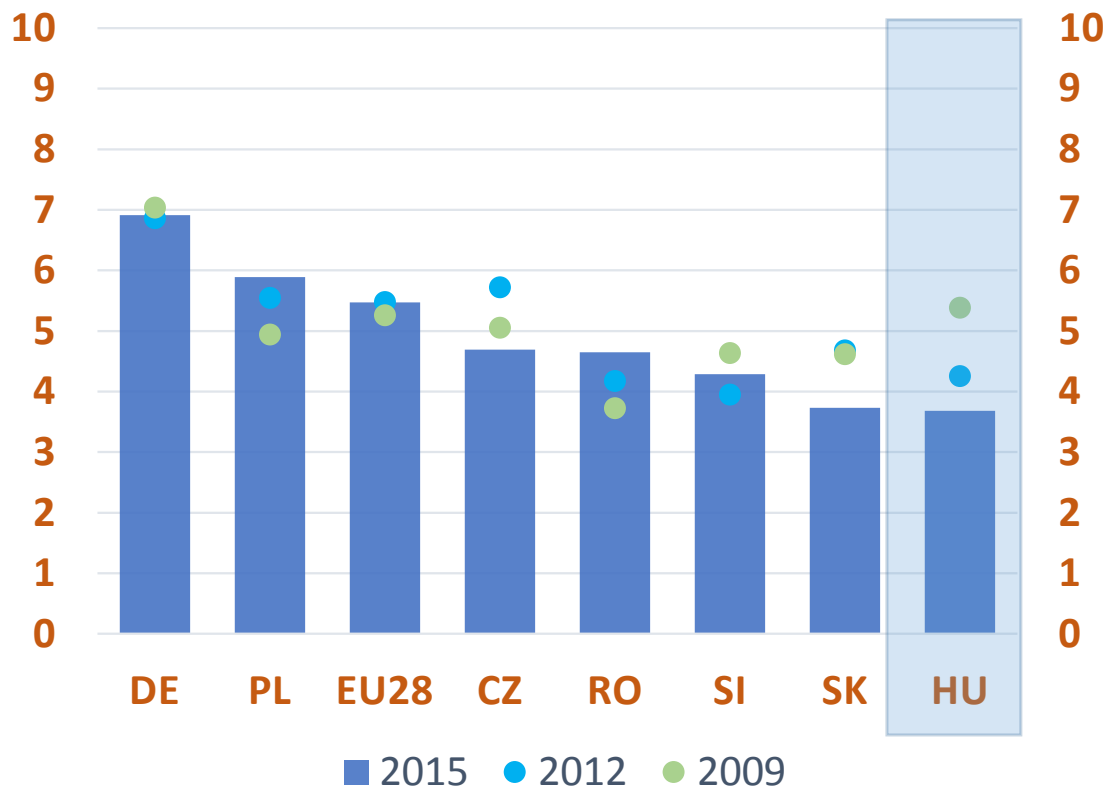
Az IMD cégvezetők körében végzett felmérése szerint a politikai instabilitás kockázata a gazdasági válság kezdete óta régióink versenytárs országaiban Szlovéniát leszámítva mérséklődött vagy nem változott számottevően. A 2009-ben az országok sorrendjében még jócskán hátul elhelyezkedő Lengyelországban 2015-ben a cégvezetők szerint már alacsonyabb az instabilitás kockázata, mint az EU28 országokban átlagosan. **Magyarország - javuló teljesítménye ellenére** – Szlovénia szintjén áll, Románia mögött **hátulról a második pozíciót foglalja el.**

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **23./26.**

56. ÁBRA Versenyszabályozás

0=nem gátja a tisztességtelen versenynek; 10=hatékony gátja a tisztességtelen versenynek

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; Megj: EU28 Ciprus és Málta nélkül.

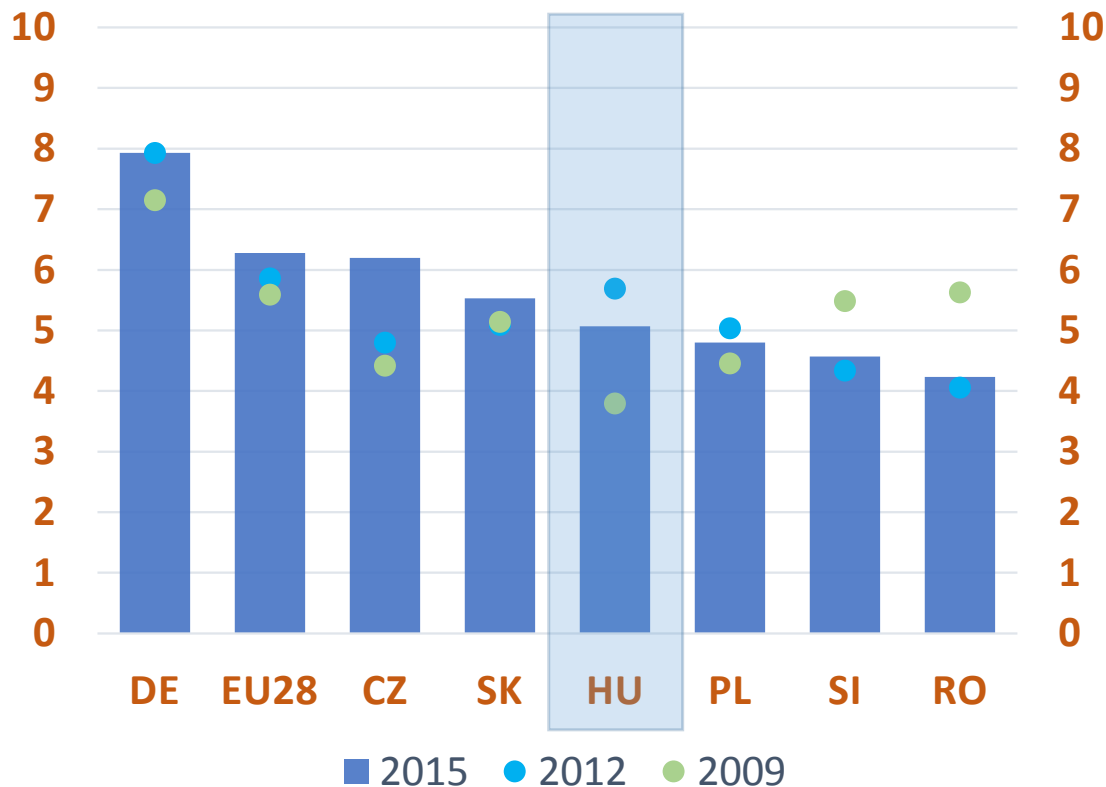
Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **25./26.**

Az Európai Unió országaiban a **versenyszabályozás** elvi alapja a közösségi jog, mégis a gazdasági szereplők megítélése szerint a verseny hatékonysága az egyes országokban nagyon is eltérő. Óriási különbség van így a régi tagországok között, míg a közép-kelet európai régió országai között kisebbek az eltérések. **Magyarország helyzete az EU átlagánál rosszabb, ráadásul a vizsgált régiós versenytársakhoz mérten az utolsók vagyunk.** Csupán a lengyel vállalatvezetők vélik úgy, hogy a versenyszabályozás inkább gátolja a tisztességtelen versenyt, mint nem. 2009 és 2015 között Magyarországon jelentősen, Csehországban, Szlovákiában és Szlovéniában a magyarnál kisebb mértékben romlottak a versenyfeltételek, míg Lengyelországban és Romániában javultak.

Hagyományos, a piacot szabályozó szerepén túl a verseny az innovációnak is meghatározó mozgatója, ezért az erősödő innovációs kényszer automatikusan a verseny szerepének felértékelődését hozza magával. Megkockáztatható az a vélekedés, hogy **egy keményebb versenyhivatali működés többre képes az innováció előmozdítása terén, mint az ugyanerre a célra törekvő egyéb gazdaságpolitikai szereplők összessége.**

57. ÁBRA A cégek etikai kultúrája

0=a világ legrosszabbjai között van; 10=a világ legjobbjai között van

A **cégek etikai kultúrája** magában foglalja a vezetési módszereket, a folyamatos képzést, a munkatársak és a vezetés közti kommunikációt, a jogérvényesítést, a jutalmazást. Ebben a tekintetben általában világszerte, így régióinkban Szlovéniában és Romániában romlott a megítélés, míg **a magyar helyzet az elmúlt hat év kedvező változásainak köszönhetően az átlagos szintre javult**. Ennélfogva előrébb tartunk, mint az említett két ország és Lengyelország. Két régiós versenytársunk előz meg minket: Csehország és Szlovákia.

A vállalatvezetők megítélése szerint hazánknál fejlettebb országokban (mint pl. Németországban) a vállalatok etikusabban működnek. A válság a fejlett országokban javította, a fejlődő országokban inkább rontotta az etikai kultúra képét, amennyiben a krízishelyzetek inkább gyengítik, semmint erősítik az etikus magatartást.

FORRÁS: IMD WCY Executive Opinion Survey; **Megj:** EU28 Ciprus és Málta nélkül.

Magyarország helyezése az EU-ban (2015): **20./26.**

FELHASZNÁLT ADATBÁZISOK ÉS IRODALOM

EUROSTAT

Az Eurostat az Európai Statisztikai Rendszer (ESS) szerves része. Az ESS az Eurostat mellett tartalmazza a tagországok statisztikai hivatalait, ügynökségeit, valamint központi bankjait, amelyek a tagországok, továbbá Izland, Norvégia és Lichtenstein hivatalos statisztikai adatait gyűjtik. A tagországok az EU által megadott szempontok szerint végzik az adatgyűjtést. Az ESS hálózatként működik, melynek tagjaként az Eurostat fő feladata az egyes nemzetek statisztikai mutatóinak harmonizációja és közzététele. Az ESS emellett folyamatos koordinációt folytat a nemzetközi szervezetekkel, az OECD-vel, az ENSZ-szel, az IMF-fel és a Világbankkal.

KSH

A Központi Statisztikai Hivatal nagy múltú, a kormány közvetlen felügyelete alá tartozó, szakmailag önálló, országos hatáskörű szerv. Feladata adatfelvételek megtervezése, adatok felvétele, feldolgozása, tárolása, elemzése és közzététele, az egyedi adatok védelme. A hivatal adatokat szolgáltat az országgyűlés és a közigazgatás szervei, a társadalmi szervezetek, az érdekképviseletek, a helyi önkormányzatok, a köztisztviselők, a tudományos élet, a gazdasági szervezetek, a lakosság és a hírközlő szervek, valamint a nemzetközi szervezetek, a külföldi felhasználók részére.

OECD

Az OECD 30 tagországot foglal magában, melyeket a demokratikus kormányzás, valamint a piacgazdaság iránti elkötelezettség jellemez. A szervezet folyamatos aktív kapcsolatot tart fenn 70 szervezeten kívüli országgal, nemzeti kormánnyal, valamint civil szervezetekkel. Tevékenysége - gazdasági és társadalmi szinten egyaránt - a makroökonómiai elemzésektől kezdve a kereskedelmi, oktatási tevékenységen keresztül a tudományos kutatás-fejlesztésre is kiterjed. Az OECD adatbázisai a tagországok gazdasági- és társadalomstatisztikai adatait, mutatóit tartalmazzák.

IMD World Competitiveness Yearbook, IMD World Competitiveness Online

A World Competitiveness Yearbook (WCY) először 1989-ben jelent meg Svájcban, Lausanne-ban, az Institute for Management Development kutatóintézet termékeként. A 18 év óta folyamatosan megjelenő évkönyv elkészítésének kiemelt célja a világ országai versenyképességének minősítése és számos szempont szerinti rangsorolásuk. A versenyképesség szokásos mutatói (termelékenység index, unit labour cost) mellett kiterjed olyan – a vállalkozások környezetét meghatározó – indikátorokra, amelyek a gazdaság működésének hatékonyságát nagyban befolyásolják. A WCY 51 fejlett és fejlődő országot fog át. Több mint 300 versenyképességi kritérium szerint állítja sorrendbe az országokat, a következő területek szerint rendszerezve: gazdasági teljesítmény, kormányzati hatékonyság, üzleti hatékonyság, infrastruktúra.

Az IMD World Competitiveness Online-on hosszabb idősorok is elérhetők. A WCY egyrészt statisztikai adatokat, másrészt a kötetben szereplő országok mintegy 4200 szakemberének megítélését tartalmazza kérdőíves felmérés alapján. Utóbbi az ún. Executive Opinion Survey, melynek kérdőívét a vizsgált országok vállalati közép- és felsővezetői töltik ki. Annak érdekében, hogy a felmérés statisztikailag reprezentatív legyen, az egyes országok GDP-jéhez arányosítják az országminták méretét. A válaszadói minta egyrészt reprezentatív a gazdaság egészére, melyben az egyes gazdasági szektorok GDP-hez való hozzájárulásának arányait is figyelembe veszik. A válaszadók a versenyképesség megítéléséhez feltett kérdéseket 1-6-ig terjedő skálán értékelik, melyet egy 0-tól 10-ig terjedő skálára konvertálnak.

International Railway Statistics

Ez a háromnyelvű kiadvány tartalmazza UIC tag vasúti társaságok statisztikai mutatóit. A kiadvány a vasúti tevékenység alábbi témaköreire terjed ki: hálózat, közlekedési állomány, személyzet, üzemeltetés, utasforgalom, közlekedési fuvardíj, pénzügyi eredmények, energia, biztonság és sebesség.

International Road Federation

Kormányzattól független, non-profit szervezet, melyet azzal a céllal hoztak létre, hogy ösztönözze és támogassa, a jobb, biztonságosabb és fenntarthatóbb utak és úthálózatok fejlesztését, karbantartását. Az éves gyakorisággal megjelenő World Road Statistics (WRS) 185 ország nemzetközi közúti, forgalmi és közlekedési adatait foglalja össze, e témakörben egyedülálló.

International Telecommunication Union

Az ENSZ információs és kommunikációs technológiákra szakosított intézménye, tagságát 193 tagország képviseli.

UNESCO

Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete. Tevékenységének célja, hogy megteremtse a civilizációk, kultúrák és emberek közötti, a közös értékek iránti tiszteleten alapuló párbeszédhez szükséges körülményeket. Jelenleg 193 ország a tagja.

UN Human Development Report

Az ENSZ jelentése kétfajta statisztikai információt tartalmaz: a társadalmi fejlődés egyes indikátorait, amelyek képet nyújtanak a társadalmi fejlődésről, valamint fejezetenként tematikus összehasonlítást az egyes országokról. A jelentést évente publikálják, elég nagy késéssel.

WEF The Global Competitiveness Report

A Global Competitiveness Report 1979 óta jelenik meg a Világgazdasági Fórum (World Economic Forum — WEF) Globális Versenyképességi Programja keretében. A kiadvány, amelynek összeállításában neves szakemberek, köztük Michel Porter is részt vesz, egyes országok versenyképességét két index (Növekedési Versenyképességi Index – GCI, illetve Üzleti Versenyképességi Index – BCI) segítségével elemzi. E két index nyilvánosan hozzáférhető adatokból, valamint 103 országban folyó felmérésből (Forum's Executive Opinion Survey) épül fel. A felmérés keretében közel 9000 üzleti vezető nyilváníthatja ki véleményét az üzleti környezet egyes tényezőiről.

WIPO

A Szellemi Tulajdon Világszervezete. 1967-ben alakult, hogy „védje a szellemi tulajdont az egész világon, és ösztönözze, elősegítse a kreatív tevékenységeket. Jelenleg 184 ország a tagja.

World Bank, Doing Business

A Világbank Doing Business adatbázisa a vállalatok szabályozási környezetét fogja át, nemzetközileg összehasonlítható mutatószámok alapján 175 ország gazdaságára vonatkozóan.

World Development Indicators

A World Development Indicators (WDI) a Világbank évente megjelenő, fejlettséget és fejlődést mérő és bemutató kiadványa. A kiadvány 80 táblázatba rendezve 6 fő fejezet szerint (Világ, Társadalom, Környezet, Gazdaság, Piacok, Globális kapcsolatok) több mint 900 indikátort tartalmaz.

* * *

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, A GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK Elektronikus hírközlés területén nyújtott egyetemes szolgáltatás: jelentés a nyilvános konzultáció eredményéről és a 2002/22/EK irányelv 15. cikke szerinti harmadik időszakos felülvizsgálatról.

Deákné Gál Anikó* A regionális versenyképesség tényezői, különös tekintettel a Nyugat-dunántúlra; külkereskedelmi fűzetek 15.
http://elib.kkf.hu/okt_publ/szf_15_01.pdf

Rácz Irma: Üzleti siker a tehetség tükrében, 2013, PhD hallgató, Széchenyi István Egyetem Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola.

Hol állunk a régiós adóversenyben? piacesprofit.hu 2013. május 17.

RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA

FDI

Foreign Direct Investment (külföldi működőtőke befektetés)

GDP

Gross Domestic Product. Az előállított javak (termékek és szolgáltatások) összességének értéke.

HDI

A Human Development Index (Humán Fejlettség Indexe) a születéskor várható átlagos élettartamot, az iskolázottsági szintet és az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) vásárlóerőparitáson mért értékét összesíti egy mérőszámokban.

IKT

Információs és Kommunikációs Technológia

IMF

Nemzetközi Valutaalap

KKV

Kis- és középvállalatok

K+F

Kutatás-fejlesztés

ORSZÁG, RÉGIÓ RÖVIDÍTÉSEK

CZ – Csehország

DE – Németország

EU28 – Európai Unió

HU – Magyarország

PL – Lengyelország

RO – Románia

SI - Szlovénia

SK – Szlovákia

PISA-TEST

A fejlett ipari országok (OECD) megbízásából PISA (Programme for International Student Assessment) néven átfogó nemzetközi felmérésorozat folyik a világban, amelynek célja az oktatás hatékonyságának és eredményességének mérése.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ÁBRA Versenyképességi rangszámok.....	4
2. ÁBRA A reál-GDP változása.....	5
3. ÁBRA Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson.....	6
4. ÁBRA A humán fejlettség mértéke (HDI index).....	7
5. ÁBRA Várható élettartam.....	8
6. ÁBRA Függőségi ráta.....	9
7. ÁBRA A társadalom előregedése.....	10
8. ÁBRA Munkanélküliségi ráta.....	11
9. ÁBRA Részmunkaidős foglalkoztatás.....	12
10. ÁBRA Az oktatásra fordított állami kiadások.....	13
11. ÁBRA A 15 évesek matematikai készsége természettudományos műveltsége.....	14
12. ÁBRA A felsőfokú végzettségűek aránya a 25-34 éves népességben.....	15
13. ÁBRA A matematikai és tudományos oktatás minősége.....	16
14. ÁBRA Az egyetemi oktatás igazodása az üzleti szféra igényeihez.....	17
15. ÁBRA Képzett mérnökök jelenléte a munkaerőpiacon.....	18
16. ÁBRA ICT tudás.....	19
17. ÁBRA Az ország tehetségmegtartó képessége.....	20
18. ÁBRA A nyelvtudás a vállalatok értékelése szerint.....	21
19. ÁBRA Háztartás éves nettó átlagkeresete - két átlagkeresettel rendelkező kereső felnőtt, két gyermekkel.....	22
20. ÁBRA Élethosszig tartó tanulás aránya.....	23
21. ÁBRA A közúthálózat.....	24
22. ÁBRA A vasúthálózat.....	25
23. ÁBRA Az energiaellátás minősége.....	26
24. ÁBRA A belföldi energiatermelés aránya a szükséglethez képest.....	27
25. ÁBRA Mobiltelefon előfizetések száma.....	28
26. ÁBRA Mobil szélessáv előfizetések száma.....	29
27. ÁBRA Az egészségügyi infrastruktúra.....	30
28. ÁBRA A K+F ráfordítások a GDP arányában.....	31

29. ÁBRA A vállalatok K+F ráfordításai a GDP arányában.....	32
30. ÁBRA A K+F intézmények fejlettsége	33
31. ÁBRA A csúcstechnológiai kivitel aránya a feldolgozóipari kivitelből.....	34
32. ÁBRA Az értékláncok jelenléte és a vállalatok innovációs kapacitása 2015	35
33. ÁBRA A klaszterek fejlettsége	36
34. ÁBRA A szellemi tulajdon védelme.....	37
35. ÁBRA A vállalkozások és az egyetemek közötti tudástranszfer	38
36. ÁBRA Szabadalmi kérelmek száma	39
37. ÁBRA A kutatók (FTE) száma	40
38. ÁBRA Egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték.....	41
39. ÁBRA A KKV-k működése nemzetközi összehasonlításban.....	42
40. ÁBRA Nagyvállalatok működése nemzetközi összehasonlításban	43
41. ÁBRA Az összes adóbevétel a GDP arányában.....	44
42. ÁBRA Az effektív személyi jövedelemadó mértéke	45
43. ÁBRA Az általános forgalmi adó mértéke	46
44. ÁBRA Az adófizetés elkerülése	47
45. ÁBRA Beruházási ráta.....	48
46. ÁBRA Beáramló FDI év végi állománya (inward stock).....	49
47. ÁBRA A külföldi működőtőke befektetések ösztönzése.....	50
48. ÁBRA A termelés és szolgáltatások más országba való áthelyezésének veszélye.....	51
49. ÁBRA Jogi és szabályozási környezet.....	52
50. ÁBRA A vállalatalapítás időigénye	53
51. ÁBRA Bürokrácia	54
52. ÁBRA A gazdasági-társadalmi reformok elfogadása	55
53. ÁBRA A hitelhez és a kockázati tőkéhez jutás feltételei	56
54. ÁBRA Vállalatok eladósodottsága	57
55. ÁBRA Politikai instabilitás kockázata	58
56. ÁBRA Versenyszabályozás	59
57. ÁBRA A cégek etikai kultúrája.....	60